

ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของพยานในคดีอาญา

นางสาวสิรินพรรณ สุขใยพันธ์

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายมหาชน สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2561

**Problems and Obstacles concerning the Protection of the Witness Rights
in Criminal Trial**

Miss Sirinpan Sukhyaipat

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for

the Degree of Master of Laws in Public Law

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

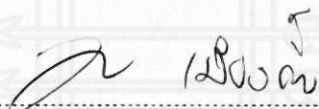
2018

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของพยานใน
คดีอาญา
ชื่อและนามสกุล นางสาวสิรินพรรณ สุขโขพันธ์
วิชาเอก กฎหมายมหาชน
สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์มาลี สุรเชษฐ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2562

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์มาลี สุรเชษฐ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ)

.....
(รองศาสตราจารย์วรุฒิ เทพทอง)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษา ค้นคว่ำอิสระ ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของพยานในคดีอาญา
ผู้ศึกษา นางสาวสิรินพรรณ สุขโขพันธ์ รหัสนักศึกษา 2554001582 ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์มาลี สุรเชษฐ ปีการศึกษา 2561

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว่ำอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาหรืออุปสรรคในการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของพยานในคดีอาญาของประเทศไทย การเปรียบเทียบรูปแบบการคุ้มครองพยานในต่างประเทศ รวมถึงศึกษาพระราชบัญญัติการทะเลเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2562 เพื่อพัฒนารูปแบบสิทธิของพยานซึ่งมีข้อจำกัดในปัจจุบันให้สอดคล้องกับกฎหมายสากล

การศึกษาค้นคว่ำอิสระนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีวิจัยเอกสารจากหนังสือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ จุลสารและเอกสารที่ไม่ได้พิมพ์เผยแพร่ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

ผลการศึกษา พบว่าการบัญญัติสิทธิของพยานในการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนในปัจจุบันยังจำกัดสิทธิของพยาน สำหรับการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลในคดีสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมที่อาจจะมีภัยอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สิน รวมถึงบุคคลใกล้ชิดซึ่งเป็นผลจากการมาให้การเป็นพยาน อันส่งผลต่อการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เพื่อประโยชน์สูงสุดกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้การกำหนดสิทธิพยานเพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนเมื่อเข้าสู่มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน จะเป็นปัจจัยหนึ่งอันส่งผลต่อกระบวนการยุติธรรมให้ดำเนินไปได้โดยไม่สะดุดหยุดลง พยานมีความปลอดภัย และนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมาย ดังนั้นผู้ศึกษาเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์เฉพาะหลักฐานทางทะเบียนราษฎร สำหรับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ กำหนดให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมความในมาตรา 10 อนุ 3/1 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ยกเว้นระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการเปลี่ยนหลักฐานการทะเบียนราษฎรเพื่อการปฏิบัติงานคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ พ.ศ. ....

คำสำคัญ : สิทธิพยาน ทะเบียนราษฎร

Independent study title: Problems and Obstacles concerning the Protection of the Witness Rights in Criminal Trial

Author: Miss Sirinpan Sukhyaipat; **ID:** 2554001582; **Degree:** Master of Laws;

Independent Study advisor: Malee Surachet, Associate Professor; **Academic year:** 2018

Abstract

This independent study has the objectives to study problems or obstacles in the enforcement of the Witness Protection Act B.E.2546 concerning the protection of witness rights in criminal trial of Thailand, to compare the forms of witness protection in foreign countries and to study the Civil Registration Act B.E.2534 and the Civil Registration Act (No.3) B.E.2562 to develop the forms of witness rights, which have some constraints nowadays, to be more consistent with the international standard of this kind of legislation.

This independent study is a qualitative research conducted by way of documentary research through studying from legal textbooks, research reports, dissertations, pamphlet, unpublished documents, and electronic information in Thailand and abroad.

The study found that nowadays there are some constraints in the witness rights to change the name, surname and civil registration evidence to protect the safety of witnesses in important trial for justice system, who possibly endanger their lives and properties. This includes the persons close to witnesses. As a result of being the witness and testifying in criminal trial, it leads to the defendant being punished and brings about the best interest of justice. Providing the witness rights to change the name, surname and civil registration evidence when special measures to protect the witness are employed will be a factor, which supports the process of justice system without interruption, the safety of witness and the defendant being punished according to the law. Therefore, the author proposes to amend the specific rule on civil registration evidence for the witness protection according to the special measures by adding Sub-Section (3/1) of Section 10 of the Witness Protection Act B.E.2546 and drafting the Regulation of the Ministry of Justice on the Change of the Civil Registration Evidence for the Operation of Protecting Witness in Criminal Trial according to the Special Measure B.E. ....

Keywords: Witness Rights, Civil Registration

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ ด้วยความอนุเคราะห์จากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงต่อท่านรองศาสตราจารย์ มาลี สุรเชษฐ ที่ยินดีรับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและได้ให้ข้อคิดเห็น ตลอดจนให้ข้อมูลต่างๆ ที่ถูกต้องและเป็นระบบทำให้ผู้ศึกษาได้รับความเข้าใจ ความกระฉ่างในทางความคิด และหลักวิชาการเป็นอย่างมากอันสามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงต่อท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปณณวิช ทัพภวิมล ที่กรุณาให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่างๆ ความรู้ ความเข้าใจและหลักวิชาการทำให้การศึกษาครั้งนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาต้องขอขอบพระคุณผู้เกี่ยวข้องที่ช่วยเหลือในค้นหาข้อมูลของสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช รวมถึงบุคคลที่ไม่ได้กล่าวถึงที่ช่วยเหลือในการค้นหาข้อมูลบางเรื่อง

ผู้ศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์แก่บุคคลทางการศึกษาและผู้สนใจทั่วไป ตลอดจนจะเป็นประโยชน์ในการสร้างองค์ความรู้ทางด้านกฎหมายต่อไป

สิรินพรรณ สุขโขพันธ์

กันยายน 2562

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความสำคัญของปัญหา.....	1
2. วัตถุประสงค์การศึกษา.....	3
3. ขอบเขตการศึกษา.....	4
4. วิธีดำเนินการศึกษา.....	4
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
บทที่ 2 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา.....	5
1. แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา.....	5
1.1 ความเป็นมา.....	5
1.2 ระบบกระบวนการพิจารณาคดี.....	6
2. แนวความคิดทั่วไปเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน.....	7
2.1 บทบาทและความสำคัญของพยานบุคคลในคดีอาญา.....	7
2.2 เหตุผลและความจำเป็นในการคุ้มครองพยาน.....	8
2.3 วัตถุประสงค์ของการคุ้มครองพยาน.....	9
2.4 หลักการพิจารณาของรัฐในการให้ความคุ้มครองพยาน.....	10
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน.....	13
3.1 สิทธิของพยาน.....	13
3.2 สิทธิของผู้เสียหาย.....	15
3.3 ปกัญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน.....	16
4. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิพยานในคดีอาญา.....	18

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 กฎหมายคุ้มครองพยานในคดีอาญาของไทยและต่างประเทศ.....	23
1. วิวัฒนาการการคุ้มครองสิทธิของพยานในประเทศไทย.....	23
2. พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546.....	25
2.1 ความเป็นมาของกฎหมาย.....	25
2.2 สาระสำคัญของกฎหมาย.....	27
2.3 หน่วยงานประสานการปฏิบัติหน้าที่คุ้มครองพยาน.....	33
3. พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ.2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม.....	37
4. วิวัฒนาการการคุ้มครองสิทธิของพยานในต่างประเทศ.....	38
4.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	38
4.2 ประเทศออสเตรเลีย.....	43
4.3 ประเทศเยอรมัน.....	46
บทที่ 4 เปรียบเทียบ และวิเคราะห์การคุ้มครองพยานประเทศไทยและต่างประเทศ.....	53
1. วิเคราะห์การคุ้มครองพยานในประเทศไทย.....	53
2. การเปรียบเทียบและการวิเคราะห์การคุ้มครองพยาน.....	54
2.1 การคุ้มครองพยานในคดีอาญาของประเทศไทย.....	54
2.2 วิเคราะห์การคุ้มครองพยานประเทศไทยและต่างประเทศ.....	56
บทที่ 5 บทสรุป และข้อเสนอแนะ.....	62
1. บทสรุป.....	62
2. ข้อเสนอแนะ.....	63
บรรณานุกรม.....	69
ประวัติผู้ศึกษา.....	74

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญของปัญหา

การพิจารณาคดีอาญาเพื่อให้การตัดสินคดีเกิดความยุติธรรมนั้น พยานหลักฐานเป็นสิ่งสำคัญที่ใช้ในการพิสูจน์ว่าจำเลยมีความผิดหรือเป็นผู้บริสุทธิ์ ดังนั้นพยานไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา โดยเฉพาะพยานบุคคลมีความผันแปรและเปลี่ยนแปลงง่ายกว่าพยานประเภทอื่น เพราะเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายประการ เช่น ความรู้สึก ความคิด ความต้องการ และอารมณ์ของผู้เป็นพยาน ดังนั้นการดูแลรักษาพยานจึงเป็นเรื่องที่ควรให้ความสำคัญ ซึ่งในทางตรงกันข้ามผู้กระทำความผิดมักจะทำให้พยานด้อยคุณค่าหรือขาดน้ำหนักในการเป็นพยานเพื่อให้เกิดผลต่อการพิจารณาคดี ปัจจุบันการได้มาซึ่งพยานบุคคลเพื่อยืนยันข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดในคดีอาญาเป็นเรื่องที่มีอุปสรรคเป็นอย่างมาก ประกอบด้วยหลายสาเหตุ เช่น ความเกรงกลัวอิทธิพลของผู้กระทำความผิดกลัวอันตรายที่อาจเกิดขึ้นต่อชีวิต ทรัพย์สินของตนและของบุคคลที่ใกล้ชิดกับพยานจากการถูกข่มขู่คุกคาม จากบุคคลที่มีส่วนได้เสียในคดีซึ่งอาจเป็นผู้มีอิทธิพล หรือญาติพี่น้องของผู้กระทำความผิด โดยเฉพาะปัญหาเรื่องความปลอดภัยของพยานทั้งในระหว่างการพิจารณาคดีและภายหลังการพิจารณาคดี ทั้งนี้เมื่อพยานบุคคลเกิดความหวาดกลัวก็จะมีผลต่อคำให้การในชั้นศาลของพยานเอง หรือพยานอาจเกิดความเกรงกลัว ก็จะมีผลต่อคำให้การในชั้นศาลของพยานเอง หรือพยานอาจเกิดความเกรงกลัวจนไม่กล้ามาเบิกความต่อศาล ค่านิยมไม่ชอบยุ่งเรื่องของคนอื่น การสูญเสียเวลาในการประกอบอาชีพ รวมถึงการรวมตลอดถึงปัจจัยในส่วนที่เกี่ยวกับอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความต้องการ ประสบการณ์ รวมทั้งความรู้ ความเข้าใจของพยานบุคคลนั้นๆ เอง ดังนั้นสาเหตุและปัจจัยความผันแปรต่างๆ ดังกล่าว จึงอาจกล่าวได้ว่าพยานบุคคล เป็นพยานที่มีความผันแปรและถูกแทรกแซงจากปัจจัยภายนอกต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาได้ง่ายและส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมและผลแห่งคดีได้อย่างสำคัญ แม้จะเป็นเรื่องลำบากแต่การพยายามรักษาคุณค่าของพยานบุคคลให้เป็นพยานที่มีความถูกต้องน่าเชื่อถือ ด้วยการสร้างกลไกต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกลไกทางกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือแนวนโยบายของรัฐ มาตรการการคุ้มครองพยานบุคคลมีหลายรูปแบบ

แต่การคุ้มครองความปลอดภัยเพื่อสร้างหลักประกันความมั่นใจในสวัสดิภาพให้กับพยานน่าจะเป็นหลักที่สำคัญที่สุด

ดังนั้นการกำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อให้บุคคลซึ่งจะมาเป็นพยานในคดีอาญาได้มีหลักประกัน เกิดความมั่นใจในความปลอดภัยของตนเอง ครอบครัว หรือผู้ใกล้ชิด จึงเป็นสิ่งจำเป็นตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 27 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน และตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (5) ให้การรับรองว่า บุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนที่จำเป็น และสมควรจากรัฐตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งมีผลสืบเนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 244 และเพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญดังกล่าวได้มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ที่บังคับใช้เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2546 เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับพยานในกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งระเบียบเกี่ยวกับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายต่างๆ ซึ่งพยานควรจะได้รับในช่วงเวลาที่มาเป็นพยาน ตลอดจนสิทธิต่างๆ ที่พยานควรได้รับภายหลังการคดีสิ้นสุดแล้ว แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากกฎหมายคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาเป็นกฎหมายใหม่ และสำนักงานคุ้มครองพยานขาดหน่วยกำลังที่จะให้การคุ้มครองพยาน ดังนั้นการจะปฏิบัติให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ของการออกกฎหมายย่อมจะต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย จึงอาจต้องมีการปรับตัวของกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้การปฏิบัติงานหรือการปฏิบัติตามกฎหมายเกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงได้ทำการศึกษาถึงการปรับตัวและการบริหารงานกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการคุ้มครองพยาน เพื่อให้เกิดผลดีต่อพยานในการทำหน้าที่เปิดเผยข้อเท็จจริงต่อไป การดำเนินคดีอาญาเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการบังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของการนำคดีเข้าสู่กระบวนการตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น การดำเนินคดีอาญาก็จะเริ่มต้นควบคู่กันไปในพื้นที่ เริ่มตั้งแต่การสืบสวน จับกุม สอบสวน ฟ้องร้อง และดำเนินคดีในชั้นศาล อาจกล่าวได้ว่า การดำเนินการของระบบงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีความสอดคล้องและสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และสิ่งที่ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยในการพิสูจน์ความจริงแห่งคดี ก็คือ พยานหลักฐานอันหมายถึง สิ่งที่สามารถนำมาพิสูจน์ความจริงตามที่ได้มีการกล่าวอ้างในข้อเท็จจริงแห่งคดี โดยศาลจะนำข้อมูลที่ได้อาจจากการสืบพยานที่คู่ความนำสืบให้ศาลเห็นมาพิจารณา ชั่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือเพื่อตัดสินคดีความนั้นต่อไป เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าพยานบุคคลเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงแห่งคดี ถ้าหากขาดปัจจัยดังกล่าว

แล้ว การพิจารณาคดีเพื่ออำนวยการความยุติธรรมคงไม่สามารถดำเนินไปได้ เนื่องจากศาลจะขาดเครื่องมือในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงแห่งคดี

สำนักงานคุ้มครองพยาน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มีหน้าที่รับผิดชอบการคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไป มาตรการพิเศษ การปฏิบัติที่เหมาะสม รวมทั้งประสานการปฏิบัติงานและข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานตามพระราชบัญญัตินี้ เนื่องด้วยผู้ศึกษาเห็นว่าการคุ้มครองพยานในประเทศไทยนั้น มีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จึงสนใจที่จะศึกษาถึงการพัฒนาสีทธิของพยานตามมาตรการพิเศษที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และบทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดสถานะทางทะเบียนของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย ตามพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2562 ทั้งนี้เพื่อผลสัมฤทธิ์ต่อความปลอดภัยของพยานที่จะมาให้การเป็นพยาน เกิดประโยชน์สูงสุดต่อกระบวนการยุติธรรม ซึ่งจากจากการศึกษาจะได้แนวทางในการปรับปรุง แก้ไข รวมถึงพัฒนาการคุ้มครองพยานของประเทศไทยให้เกิดประสิทธิภาพและสร้างความเชื่อมั่นในความปลอดภัยให้ประชาชนกล้าที่จะมาเป็นพยานเพิ่มมากขึ้นตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของพยานในคดีอาญา
- 2.2 เพื่อศึกษาปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2562
- 2.3 เพื่อศึกษาแนวทางและรูปแบบการคุ้มครองพยานในต่างประเทศและประเทศไทยตามมาตรการพิเศษที่เกี่ยวกับสิทธิของพยานในการเปลี่ยนแปลงชื่อตัวชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียน
- 2.4 เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา การคุ้มครองพยานที่เหมาะสมกับพระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2562

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ศึกษาสิทธิของพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2562

3.2 ศึกษาการบูรณาการการทำงานร่วมกันตามบันทึกข้อตกลงระหว่างหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้อง

3.3 ศึกษาเปรียบเทียบสิทธิของพยานของประเทศสหรัฐอเมริกา เยอรมัน และออสเตรเลีย

3.4 ศึกษาบทบัญญัติกฎหมายและงานศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา

4. วิธีการดำเนินการศึกษา

ศึกษาค้นคว้าวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาจาก แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน รวมทั้งหนังสือ ตำรา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ กฎหมาย ระเบียบ แนวทางปฏิบัติ บทความต่างๆ ทั้งในรูปแบบข้อมูลข่าวสารจากสื่อสิ่งพิมพ์และข่าวสาร อิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงบันทึกข้อตกลงที่เกี่ยวข้องทั้งของไทยและต่างประเทศ

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ทราบแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของพยานการคุ้มครองพยานในคดีอาญา

5.2 ทราบปัญหาอุปสรรคในการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2562

5.3 ทราบแนวทางและรูปแบบการคุ้มครองพยานในต่างประเทศและประเทศไทย และได้ รูปแบบการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษที่เกี่ยวกับสิทธิของพยานในการเปลี่ยนแปลงชื่อ ตัวชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนที่สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองตามกฎหมายสากล

5.4 ได้แนวทางการแก้ไขปัญหา การคุ้มครองพยานที่เหมาะสมกับพระราชบัญญัติ คุ้มครองพยาน พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2562 เพื่อความปลอดภัยและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อกระบวนการยุติธรรม

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา

1. แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา

1.1 ความเป็นมา

สถานการณ์ปัจจุบัน แนวโน้มการก่ออาชญากรรมมากขึ้น โดยสืบเนื่องมาจากสภาพทางสังคม อาทิเช่น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ค่านิยม และแนวคิดทางวัฒนธรรมที่เสื่อมถอยลง รวมถึงลักษณะของอาชญากรรมมีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไป มีความสลับซับซ้อน ยากแก่การติดตามและนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดี ดังจะเห็นได้ตามสื่อต่างๆ ซึ่งมีพัฒนาการทางอาชญากรรมที่มีความทันสมัยและซับซ้อนยิ่งขึ้น ทำให้รัฐซึ่งมีหน้าที่ในการควบคุมและคุ้มครองความสงบสุขในแก่สังคม ต้องหามาตรการและกำหนดกฎเกณฑ์ทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองสังคมจากอาชญากรรม กฎหมายอาญาจึงเป็นกฎเกณฑ์หนึ่งซึ่งรัฐใช้ในการควบคุมอาชญากรรม เนื่องจากการกำหนดให้การกระทำใดๆ เป็นความผิดและมีโทษทางอาญา ซึ่งการบังคับใช้กฎหมายอาญาในกระบวนการยุติธรรมนั้นเพื่อรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสงบสุข ความมีเสถียรภาพของบ้านเมือง รวมไปถึงซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย มีสถาบันที่ทำหน้าที่ประกอบด้วย ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ โดยแต่ละองค์กรจะรับผิดชอบภารกิจในการบังคับใช้กฎหมายของตนเป็นการเฉพาะและการปฏิบัติงานจะแยกอิสระจากกัน¹ และในการปฏิบัติงานของสถาบันในกระบวนการยุติธรรมจะต้องดำเนินการภายในขอบเขตของกฎหมายภายใต้เงื่อนไขที่ว่า กฎหมายเป็นคำสั่ง คำบังคับที่ควบคุมและส่งเสริมให้บุคคลปฏิบัติตามอยู่ในกรอบที่สถานที่เป็นแบบอย่างความประพฤติของชุมชนหรือเป็นกฎเกณฑ์ทางสังคม² โดยภาระหน้าที่ของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาดำเนินไปเพื่ออำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน รวมทั้งอำนวยความยุติธรรมให้แก่ผู้กระทำความผิด และให้ความคุ้มครองป้องกันสังคมจากการถูกละเมิด และเป็นหลักประกันเสรีภาพ

¹ ประธาน วัฒนาวาณิช, ระบบความยุติธรรมทางอาญา : แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม, วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 9, ฉบับที่ 2, 2550, หน้า 147.

² ประเสริฐ เมฆมณี, ตำรวจและกระบวนการยุติธรรม, หน้า 3, 6.

1.2 ความสำคัญของพยานต่อระบบกระบวนการพิจารณาคดี

การพิจารณาคดี มีระบบไต่สวน ระบบกล่าวหา และระบบแบบผสม³ ซึ่งทั้ง 3 แบบมีทั้งที่รัฐจะต้องรับผิดชอบ โดยตรงในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดโดยการค้นหาและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อนำมามัดตัวผู้กระทำความผิดในการดำเนินคดีอาญาโดยไม่มี การแยกหน้าที่ในการสอบสวนและฟ้องร้องคดี หรือมีการแบ่งแยกหน้าที่ในการสอบสวนฟ้องร้องและหน้าที่ในการพิจารณาคดีออกจากกัน โดยให้องค์กรแต่ละองค์กรมีหน้าที่แยกต่างหากออกจากกัน เป็นองค์กรของตน มีศาลรับผิดชอบเฉพาะการพิจารณาพิพากษาคดี ส่วนการสอบสวนฟ้องร้องอยู่ในความรับผิดชอบของอัยการ หรือการพิจารณาคดีเข้ามาสู่กระบวนการพิจารณาในชั้นศาล คู่ความที่อ้างพยานหลักฐานของตนเข้ามาในคดีจะมีหน้าที่ในการนำพยานหลักฐานเข้าสืบพินิจต่อศาล เพื่อศาลจะชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานและพิจารณาน้ำหนักความน่าเชื่อถือและตัดสินคดีต่อไป ทั้งนี้การเบิกความจึงต้องเป็นข้อเท็จจริงไม่ใช่ความคิดหรือความเห็นของตนเอง อย่างไรก็ตามสิ่งที่พยานประสบพบเห็นมานั้นย่อมอยู่ในกระบวนการของการรับรู้โดยอาศัยประสาทสัมผัสทั้งห้าในการรับรู้ข้อเท็จจริงทั้งการมองเห็น ได้กลิ่น ได้ยิน การรับรส หรือการสัมผัส เมื่อพยานบุคคลได้รับรู้ข้อมูลแล้วกลไกต่อไป คือการจดจำสิ่งที่ได้พบหรือประสบมานั้นไว้ในสมองในรูปแบบของความทรงจำ และการจำแต่ละคนนั้นย่อมมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับเหตุเฉพาะตัว⁴ เช่น บางคนช่างสังเกต ช่างจดจำ บางคนมีความจำที่นาน บางคนมีความจำสั้น เมื่อบุคคลได้มาเป็นพยานในศาล หน้าที่ของพยานบุคคล คือ การให้การตามข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องในการกระทำผิดมากที่สุด⁵ ซึ่งคำเบิกความของพยานบุคคลจะมีน้ำหนักน่าเชื่อถือหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มากกระทบการรับรู้ การจดจำ และการถ่ายทอดออกมา และมาจากตัวพยานเอง เช่น อายุของพยาน หากพยานยังเป็นเด็กหรืออายุมากย่อมจะมีผลต่อการรับรู้เหตุการณ์ต่างๆ รวมทั้งความสามารถในการจดจำหรือความบกพร่องของอวัยวะในการมองเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น รับรส หรือสัมผัสของของตนมีความบกพร่อง ก็อาจทำให้คำให้การของพยานมีความคลาดเคลื่อนได้ นอกจากปัจจัยจากเหตุส่วนตัวแล้ว ปัจจัยในเรื่องของสภาวะแวดล้อม ความเข้มของแสงที่ช่วยในการมองเห็นขณะเกิดเหตุ หรือระยะเวลาระหว่างเกิดเหตุกับช่วงเวลาที่เกิดความเป็นพยานห่างกันนานเกินไป รวมถึงเงื่อนไขที่มีผลต่อการเบิกความของ

³ เข็มชัย ชูติวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, มกราคม, 2543, หน้า 1

⁴ วีระพงษ์ บุญโญภาส และคณะ, การบริหารจัดการระบบงานคุ้มครองพยานของสำนักงานคุ้มครองพยานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 (เอกสารประกอบการสัมมนา), หน้า 7

⁵ พนิดา เสวตสุนทร, การสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยใช้สื่อภาพและเสียงเชิงปฏิสัมพันธ์, ดุลพาห, ปีที่ 47, มกราคม-เมษายน, 2543, หน้า 30.

พยานบุคคล คือ บังคับจากการแทรกแซงภายนอกที่มุ่งหมายจะข่มขู่และคุกคามพยาน เพื่อให้พยานเบิกความผิดจากความเป็นจริง ส่งผลให้รูปคดีถูกบิดเบือนและการอำนวยความสะดวกยุติธรรมสูญสิ้นไป ดังนั้นการเบิกความของพยานบุคคลในคดีอาญาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อกระบวนการพิจารณาคดี⁶ เนื่องจากพยานบุคคลนั้นมีความใกล้ชิดกับเหตุการณ์ซึ่งข้อเท็จจริงในการกระทำความผิดมากที่สุด และทำให้การของพยานบุคคลในชั้นศาลจึงมีความน่าเชื่อถือค่อนข้างสูง อีกทั้งน้ำหนักของพยานประเภทอื่น เนื่องจากพยานบุคคลนั้นคือ มนุษย์ที่มีเลือดเนื้อและวิญญาณ การจะทำลายพยานประเภทนี้ได้ก็ยังมีแต่การเอาชีวิต หรือข่มขู่คุกคามจนพยานเกิดความเกรงกลัว ไม่กล้าไปเป็นพยานในศาล หรือทำให้พยานให้การในลักษณะที่บิดเบือนจากความเป็นจริงนั่นเอง จนทำให้เกิดแนวคิดในการให้ความคุ้มครองพยานบุคคล

2. แนวความคิดทั่วไปเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน

รัฐจะสามารถปราบปรามอาชญากรรมและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้นั้น รัฐจำเป็นต้องมีกุญแจสำคัญมาช่วยไขข้อเท็จจริงแห่งคดีให้ปรากฏ กุญแจสำคัญดังกล่าวคือ บุคคลที่“ได้รู้” ได้ยิน ได้ทราบเหตุการณ์หรือข้อเท็จจริงมาโดยตรง และได้มาให้การหรือให้ถ้อยคำในข้อเท็จจริงต่อพนักงานสอบสวนหรือศาลในการดำเนินคดีอาญา ดังนั้นบุคคลที่จะมาเป็นพยาน หรือที่เรียกว่า “พยานบุคคล” จึงมีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และรัฐจำเป็นต้องจัดให้มีมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมเพื่อคุ้มครองพยานบุคคลให้ได้รับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินจากการทำหน้าที่เป็นพยานให้แก่รัฐโดยไม่ถูกคุกคามจากเหตุการณ์ต่างๆ ที่จะทำให้เกิดการบิดเบือนข้อเท็จจริง อันจะส่งผลให้เกิดความผิดพลาดในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของศาล

2.1 บทบาทและความสำคัญของพยานบุคคลในคดีอาญา

พยานบุคคลมีบทบาทในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาคดี กล่าวคือ พยานบุคคลคือผู้มีส่วนได้รู้เห็นในการกระทำผิด รวมถึงผู้เสียหายซึ่งมีหน้าที่ในการเป็นพยานเพื่อให้ถ้อยคำ รวมทั้งส่งมอบพยานหลักฐานต่างๆ อันนำไปสู่การชี้ตัวผู้ต้องหา การให้การในชั้นสอบสวนและการเบิกความในชั้นพิจารณาคดี จึงเป็นพยานหลักฐานสำคัญในการพิสูจน์ความผิดและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ แต่อย่างไรก็ตามบทบาทของพยานที่แสดงออกมาอาจบกพร่องและผันแปรได้ หากพยานถูกบังคับต่างๆ มากระทบความรู้สึก ความคิดความต้องการ และอารมณ์ของพยานจนเกิดความเครียด หรือทำให้พยานขาดโอกาสในการเปิดเผยความจริง หรือ

⁶ วีระพงษ์ บุญโญภาส และวิสัย พุกกะวัน, รายงานการวิจัย การคุ้มครองพยานกับการป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมและผู้มีอิทธิพล, กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, ปีงบประมาณ 2551, หน้า 4.

พยานถูกขัดขวางมิให้ดำเนินการไปตามรูปคดี โดยเฉพาะในความผิดคดีอุกฉกรรจ์ คดีที่มีลักษณะที่เป็นองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งเป็นความผิดที่มีความรุนแรงและส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ บุคคลที่จะมาเป็นพยานในคดีดังกล่าวย่อมมีความเสี่ยงภัยและได้รับภัยอันตรายอันเกิดจากการข่มขู่ คุกคาม และประทุษร้ายในรูปแบบต่างๆ จากผู้กระทำความผิดมากกว่าความผิดอาญาประเภทอื่นๆ ทำให้พยานเกิดความหวาดกลัวและส่งผลให้พยานหลีกเลี่ยงการไปเป็นพยานในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาคดีในที่สุด ดังนั้นคุณค่าของพยาน (คำให้การพยาน) และการได้มาซึ่งพยานบุคคลจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่รัฐต้องมีมาตรการทางกฎหมายออกมารองรับในเรื่องดังกล่าวอย่างเป็นทางการ โดยพยานบุคคลนั้นมีบทบาทสำคัญในด้านการส่งเสริมประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอาญา ด้านการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน และด้านการควบคุมความสงบเรียบร้อยต่อสังคม

2.2 เหตุผลและความจำเป็นในการคุ้มครองพยาน

2.2.1 เหตุผลและความจำเป็นทางด้านบทบาทที่สำคัญของพยานบุคคล ซึ่งพยานบุคคลสามารถยืนยันความผิดของผู้กระทำได้มากที่สุด แต่ในขณะเดียวกันสภาพคุณลักษณะของพยานบุคคลมีความผันแปรมาก เนื่องจากอาจได้รับผลกระทบจากปัจจัยต่างๆจนทำให้คำเบิกความเปลี่ยนแปลงหรือถูกบิดเบือนไปจากความเป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประจักษ์พยานถือเป็นพยานหลักฐานที่ดีที่สุดที่ศาลต้องรับฟัง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐควรมีมาตรการที่ประสิทธิภาพในการคุ้มครองพยานเพื่อบรรลุดุลประสงคในกระบวนการยุติธรรม

2.2.2 เหตุผลและความจำเป็นที่รัฐต้องคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลทุกคน ในสังคม ซึ่งพยานบุคคล โดยเฉพาะผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในคดีที่มีความรุนแรงย่อมได้รับความทรมาณด้านร่างกายและจิตใจ อันเป็นผลมาจากการกระทำความผิดอาญาอยู่แล้ว การที่ต้องมาเบิกความเป็นพยานบุคคลในคดี จึงเป็นการเพิ่มภาระและความตึงเครียดให้แก่บุคคลดังกล่าวมากยิ่งขึ้น ดังนั้นรัฐจึงบรรเทาความเสียหายและป้องกันคุ้มครองสิทธิของพยานบุคคลในการดำรงชีพอยู่อย่างสงบสุขและปลอดภัยจากภัยอันตรายที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ

2.2.3 เหตุผลและความจำเป็นในการปราบปรามองค์กรอาชญากรรม การกระทำความผิดในลักษณะขององค์กรอาชญากรรมมักมีการปกปิดหลักฐานและด้วยลักษณะความโหดเหี้ยมเด็ดขาดของการดำเนินการขององค์กรอาชญากรรม ความกว้างขวางและจำนวนสมาชิกที่ปะปนอยู่ในสังคม การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมจึงเป็นสิ่งที่รัฐต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษเพื่อให้พยานกล้ามาเบิกความ คำเบิกความไม่ถูกกระทบกระเทือนโดยปัจจัยอื่นใด เพื่อให้เกิดผลในการปราบปรามองค์กรอาชญากรรม

2.2.4 เหตุผลและความจำเป็นในแง่ความร่วมมือระหว่างประเทศ สืบเนื่องจากความเจริญทางการสื่อสารและการคมนาคม ทำให้อาชญากรรมระหว่างประเทศเติบโตขึ้นอย่างมาก เมื่อมีความผิดเกิดขึ้นในหลายประเทศย่อมต้องอาศัยความร่วมมือทางอาญาระหว่างประเทศ ขณะที่ ปัจจุบันการส่งตัวพยานบุคคลไปเบิกความในต่างประเทศเป็นมาตรการสำคัญในกรอบความร่วมมือดังกล่าว แต่ปัญหาสำคัญ คือรัฐจะคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัยให้แก่ประชาชนของตนอย่างไรเมื่อประชาชนหรือพยานเดินทางออกนอกอาณาเขตไปแล้ว ดังนั้นสนธิสัญญาทวิภาคีต่างๆ จึงมีกระบวนการรับผิดชอบของรัฐฝ่ายที่รับตัวพยานว่าจะต้องประกันความปลอดภัย ดังนั้นการขอความร่วมมือในการส่งตัวพยานบุคคลจากต่างประเทศมาสืบ ย่อมขึ้นอยู่กับระบบการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานบุคคลของประเทศไทย เพราะไม่มีประเทศใดที่จะยินยอมให้คนชาติของตนต้องเสี่ยงภัยการเข้ามาช่วยเหลือกระบวนการดำเนินคดีของประเทศอื่น

นอกจากนี้ การที่รัฐจัดให้มีมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญายังก่อให้เกิดประโยชน์ประการสำคัญ คือ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมในการค้นหาข้อเท็จจริงจากพยานบุคคลและเพื่อมิให้ข้อเท็จจริงแห่งคดีถูกบิดเบือน เพื่อให้พยานบุคคลได้รับความคุ้มครองความปลอดภัยจากการทำหน้าที่พลเมืองดีในการบอกกล่าวข้อเท็จจริงที่ตนประสบมาให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือศาลทราบ เพราะหากบุคคลที่จะมาเป็นพยานให้แก่รัฐถูกข่มขู่คุกคาม ย่อมทำให้กระบวนการยุติธรรมอาญาในอนาคตไม่มีประสิทธิภาพ เพราะจะไม่มีบุคคลใดกล้าเสี่ยงมาเป็นพยานในคดีอาญ่อีกต่อไปและสุดท้ายเพื่อตอบแทนความร่วมมือและเพื่อชดเชยรายได้ให้แก่พยานที่ยอมอุทิศตนและสละเวลาในการประกอบอาชีพมาทำหน้าที่พลเมืองดีโดยการมาเป็นพยานให้แก่รัฐ

2.3 วัตถุประสงค์ของการคุ้มครองพยาน

ปัจจัยที่ทำให้บุคคลไม่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐาน รวมถึงการแสดงบทบาทในฐานะพยานบุคคลในคดีอาญา คือ ความหวาดกลัวภัยอันตรายต่อชีวิตทรัพย์สินของตนเองและบุคคลใกล้ชิด ซึ่งความหวาดกลัวอาจเกิดขึ้นจากปัจจัยภายในตัวบุคคลนั่นเอง เช่น ความรู้สึกวิตกกังวล ความรู้สึกไม่ปลอดภัย หรือจากปัจจัยภายนอก คือ การหวาดกลัวจากการกระทำของบุคคลอื่น เช่น การถูกคุกคาม การถูกข่มขู่ เป็นต้น จึงทำให้รัฐต้องใช้อำนาจในการจัดการเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ดีที่สุดหรือ พยานสำคัญในคดีซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมและเป็นการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลที่จะได้รับความปลอดภัย โดยที่การคุ้มครองพยานบุคคลจำเป็นต้องพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองพยาน คือ การมีอยู่ของพยานบุคคลและการทำให้คำพยานนั้นมีคุณค่าต่อการพิจารณาคดีประกอบด้วย โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การคุ้มครองบุคคลที่มาเป็นพยาน ซึ่งจะคุ้มครองสวัสดิภาพในชีวิตและร่างกายของ

บุคคลที่มาเป็นพยานเพื่อให้ได้รับความปลอดภัยจากการกระทำในรูปแบบต่างๆ เช่น การคุกคาม การทำร้าย การข่มขู่เพื่อให้รัฐได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ดีที่สุด และการคุ้มครองการให้การของบุคคลที่มาเป็นพยาน คือการคุ้มครองเพื่อให้พยานบุคคลสามารถให้การได้โดยปราศจากปัจจัยต่างๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อคำให้การของพยานเพื่อให้คำให้การ

2.4 หลักการพิจารณาของรัฐในการให้ความคุ้มครองพยาน

ปัจจุบันการกระทำผิดได้เปลี่ยนรูปแบบของอาชญากรรมธรรมดาไปสู่รูปแบบองค์กรอาชญากรรม มีการทำงานเป็นเครือข่าย กำหนดหน้าที่และวางแผนงานอย่างเป็นระบบ การกระทำผิดได้ขยายอาณาบริเวณเกี่ยวโยงไปในหลายประเทศ รูปแบบขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่เกิดขึ้นได้สร้างความเสียหายแก่สังคมโลกโดยรวม ไม่ใช่แต่ประเทศที่มีความผิดเกิดขึ้นเท่านั้น ความยากลำบากในการปราบปรามองค์กรอาชญากรรมเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษตามกระบวนการยุติธรรมในทางอาญาก็คือ การที่ประเทศต่างๆ ไม่มีพยานมาให้การในชั้นสอบสวนจนถึงในชั้นศาล เพื่อเป็นพยานพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำผิดหรือผู้ร่วมกระบวนการ ซึ่งมีตัวอย่างให้เห็นมาโดยตลอด เช่น เมื่อสมาชิกคนหนึ่งในกระบวนการถูกจับก็จะมีสมาชิกคนอื่นๆ ดำเนินการต่อไปได้โดยมีปัจจัยหลายๆ อย่างเกื้อหนุน ไม่ว่าจะเป็นรายได้หรือทรัพย์สินขององค์กรอาชญากรรมที่ได้จากการกระทำผิดที่มีจำนวนมากมหาศาล ซึ่งเอื้ออำนวยต่อการให้สินบนต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ การดำเนินการคุกคาม ข่มขู่ เป็นไปอย่างไร้ขอบเขตจำกัด เพราะหากสามารถทำการคุกคาม ข่มขู่ พยานได้ โอกาสที่สมาชิกหรือผู้ร่วมกระบวนการจะถูกลงโทษมีน้อยมาก เนื่องจากรัฐไม่มีพยานมาให้การ หรือมีพยานมาให้การแต่ให้การบิดเบือนต่อความจริง จึงไม่สามารถพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำผิดหรือผู้ร่วมกระบวนการได้ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องหามาตรการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยพยานบุคคลที่มีประสิทธิภาพ เพื่อจัดการดำเนินการตามวัตถุประสงค์หลักขององค์กรอาชญากรรม กล่าวคือเมื่อมีบุคคลในกลุ่มถูกดำเนินคดี การกำจัดหรือข่มขู่บุคคลที่จะมาเป็นพยาน หรือบุคคลในครอบครัว หรือคนใกล้ชิดของพยาน หรือหากไม่สามารถขัดขวางไม่ให้พยานเบิกความในศาลได้ก็จะฆ่าพยาน หรือบุคคลดังกล่าวในภายหลังเพื่อการแก้แค้นและการแสดงให้เห็นถึงผลของการที่พยานไม่ยอมฟังคำขู่ของพวกตน⁷ ด้วยเหตุนี้รัฐจึงต้องหาทางขจัดวัตถุประสงค์หลักขององค์กรอาชญากรรมที่มีความประสงค์ไม่ให้บุคคลในองค์กรมาเบิกความเป็นพยานในคดีดังกล่าว ซึ่งรัฐจำเป็นต้องกำหนดหลักประกันความปลอดภัยให้กับพยานบุคคล โดยมีหลักการพิจารณาและการใช้มาตรการของรัฐในการคุ้มครองความปลอดภัยพยานบุคคล ดังนี้

⁷ วันชัย รุจนวงศ์, มาตรการคุ้มครองพยานบุคคล, วารสารอัยการ, ปีที่ 17, ฉบับที่ 201, พฤศจิกายน 2537, หน้า 101.

2.4.1 การพิจารณาของรัฐในการคุ้มครองความปลอดภัยพยานบุคคล ซึ่งการคุ้มครองความปลอดภัยพยานบุคคล มีหลักการว่า “พยานบุคคลจะไม่ให้การโดยปราศจากการคุ้มครองจากภัยอันตราย หรือการตอบแทนที่เกี่ยวกับการกระทำผิดทางอาญา” โดยมีความผิดมูลฐานที่นำไปสู่การนำมาตราการคุ้มครองพยานมาใช้ คำจำกัดความของพยานบุคคลกำหนดระยะเวลาคุ้มครอง การสิ้นสุดระยะเวลาการคุ้มครอง โดยมีการพิจารณาของรัฐในการคุ้มครองความปลอดภัยพยานบุคคลประกอบ ด้วยเงื่อนไข จากความรุนแรงของการกระทำผิด ความสำคัญของพยาน ภัยอันตรายที่พยานอาจได้รับ ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับพยานบุคคล ผลประเมิณทางจิตวิทยาถึงความเหมาะสม วิธีการอื่นในการให้ความคุ้มครอง ประวัติอาชญากรรมของพยาน และความยินยอมของพยานหรือบุคคลที่มีอำนาจให้ความยินยอม โดยทั้งนี้รัฐฯ มักจะกำหนดบุคคลที่ได้รับการคุ้มครองได้แก่พยานและบุคคลที่ใกล้ชิดกับพยาน ซึ่งมีผลต่อการให้การของพยาน⁸

2.4.2 การใช้มาตรการรัฐในการคุ้มครองความปลอดภัยพยานบุคคล มี 2 มาตรการ คือ

1) **การใช้มาตรการทั่วไป** รัฐสามารถใช้มาตรการทางกฎหมายในการให้ความปลอดภัยกับพยานบุคคลตามวิธีการตามปกติ เช่น ให้พยานซึ่งตัวผู้ต้องหาผ่านทางกระจกโดยไม่ให้เห็นหน้าจำเลย ให้จำเลยอยู่ในความควบคุมของรัฐหากจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน การไม่ อนุญาตให้ปล่อยตัวจำเลยชั่วคราว เป็นต้น สำหรับการให้จำเลยอยู่ภายใต้ควบคุมดูแลของรัฐ อันเป็นการลดความเสี่ยงภัยในความปลอดภัยของพยานได้ระดับหนึ่ง นอกจากนี้แล้ว หลายประเทศมักจะกำหนดวิธีการให้พยานบุคคลมีสิทธิยื่นคำร้องขอความยุติธรรมจากรัฐในการใช้มาตรการทั่วไป

2) **การใช้มาตรการพิเศษ** หลายประเทศจำเป็นต้องใช้มาตรการพิเศษสืบเนื่องจากปัญหาองค์กรอาชญากรรม ซึ่งมีการพัฒนาในลักษณะข้ามชาติมักจะมีเครือข่ายในการกระทำผิดหลายๆ รัฐ มักมีการคุกคาม ข่มขู่ ทำร้าย กำจัดพยาน หรือผู้ใกล้ชิด มีการกดดันพยานไม่ให้พยานไปให้การต่อเจ้าหน้าที่หรือศาล แม้สมาชิกผู้กระทำผิดจะถูกจับได้ก็ยังมีสมาชิก หรือผู้กระทำผิดอย่างต่อเนื่อง การสืบสวนสอบสวนเพื่อเอาผิดต่อผู้กระทำผิด หรือผู้ร่วมขบวนการ จำเป็นต้องใช้บุคคลที่มีความใกล้ชิดกับการกระทำผิด โดยเฉพาะในขั้นตอนการให้การเป็นพยานในศาล จึงมี การกันผู้ร่วมกระทำผิดเป็นพยาน เพื่อสืบสาวไปให้ถึงผู้บงการ หรือตัวการสำคัญ จำเป็นต้องใช้มาตรการพิเศษในกาต่อต้านองค์กรอาชญากรรม โดยคัดเลือกพยานบุคคลเข้าสู่ความ

⁸ ประธาน วัฒนวานิชย์, ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ์ และวันชัย รุจนวงศ์, การพัฒนากฎหมายป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ (ระยะที่ 1), หน้า 112.

ดูแลของรัฐ โดยพิจารณาจากพยานที่มีโอกาสได้รับความเสียหายและพิจารณาร่วมกับปัจจัยอื่น เนื่องจากรัฐมีข้อกำหนดให้ด้านงบประมาณและบุคลากร

รัฐต่างๆ จะใช้มาตรการพิเศษในการให้ความคุ้มครองพยาน โดยจะใช้วิธีการที่แตกต่างกัน แต่วิธีการที่ได้ผลให้พยานอยู่ในความคุ้มครองพยานของรัฐ คือ การจัดในรูปแบบโครงการ ซึ่งมีหลักการสำคัญในการจัดโครงการให้ความคุ้มครองพยาน ดังนี้

ก. รัฐให้ความคุ้มครองพยาน รวมถึงผู้ใกล้ชิดพยานที่จะมาเบิกความในระหว่างพิจารณา รวมทั้งที่เบิกความแล้ว

ข. รัฐให้ความคุ้มครองพยานในความคิดที่เกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม เช่น การก่อการร้าย การค้ายาเสพติด หรือความผิดอุกฉกรรจ์ หรือในกรณีที่พยานได้รับการคุกคาม ข่มขู่

ค. รัฐให้ความคุ้มครองพยาน โดยการเปลี่ยนแปลงชื่อ-นามสกุล การย้ายที่อยู่ การให้ความสะดวกต่อพยาน การให้ความคุ้มครองความปลอดภัย การจัดหาค่าใช้จ่ายตามสมควร การรักษาความลับข้อมูลของพยาน หรือสิ่งที่ยืนยันตัวตนพยาน

ง. รัฐจะใช้หลักการพิจารณาในการให้ความคุ้มครองพยานจากความรุนแรงของคดี ความสำคัญของพยานในคดี ภัยอันตรายที่อาจได้รับ ผลประเมินด้านจิตวิทยา ความเสียหายของสังคม การคุ้มครองด้วยวิธีอื่นที่เหมาะสม ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการคุ้มครอง

จ. รัฐจะใช้วิธีการคุ้มครองพยาน โดยจัดทำบันทึกข้อตกลงโดยรัฐมีหน้าที่ในการคุ้มครองพยานรวมถึงผู้ใกล้ชิดตามความจำเป็นและสมควร และพยานมีหน้าที่ให้ความร่วมมือกับรัฐในการให้ข้อมูล หลักฐาน การเปิดเผยข้อมูลพยานทั้งทางกฎหมายและหนี้สิน รวมทั้งให้ความร่วมมือกับรัฐในกรณีอื่นๆ ตามความจำเป็น

ฉ. รัฐดำเนินการไม่เปิดเผยข้อมูลอื่นที่ยืนยันตัวบุคคลเป็นการป้องกันพยานจากการคุกคามในรูปแบบต่างๆ อันเป็นภัยต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงชื่อ-นามสกุล หรือที่อยู่ จะไม่เป็นผลหากข้อมูลต่างๆ เปิดเผยไปสู่บุคคลที่ต้องการจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อพยาน แต่ทั้งนี้รัฐมีอำนาจจะเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวได้ เพื่อประโยชน์ของความยุติธรรม ความมั่นคงของประเทศ หรือพิสูจน์ความผิด หรือความบริสุทธิ์ของบุคคลอื่น

ช. รัฐมีอำนาจยกเลิกการคุ้มครองพยานเมื่อปรากฏว่าพยานฝ่าฝืนข้อตกลง พยานจะกระทำผิดอาญาหรือภัยอันตรายหมดสิ้นไปแล้ว โดยการแจ้งการยกเลิกต่อพยานเป็นลายลักษณ์อักษร

ข. รัฐไม่ต้องรับผิดชอบในทางอาญาและทางแพ่ง ในกรณีที่รัฐไม่รับพยานเข้าสู่การคุ้มครองโดยมาตรการพิเศษ รวมทั้งกรณีที่รัฐ เจ้าหน้าที่หรือบุคคลใดๆ ได้กระทำโดยสุจริตและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิของพยาน

พยานเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดทางอาญามาลงโทษ รวมถึงการกระทำขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่มักส่งผลกระทบต่อพยานซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์ซึ่งยื่นมือเข้ามาให้ความช่วยเหลือให้กระบวนการยุติธรรมหรือแม้แต่อาชญากรหันมาให้ความร่วมมือต่อรัฐเพื่อตนจะได้รับผ่อนผันโทษ อย่างไรก็ตามเมื่อพยานเหล่านั้นมาให้ความร่วมมือรัฐก็ต้องให้ความคุ้มครอง เนื่องจากพยานมักถูกข่มขู่คุกคามจากองค์กรอาชญากร นอกจากพยานจะได้รับผลกระทบจากการกระทำขององค์กรอาชญากรแล้ว ผู้เสียหายก็ตกเป็นเหยื่อจากการกระทำด้วยเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายที่เป็นผู้หญิงและเด็กที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ หรือคนต่างด้าวที่ตกเป็นผู้ถูกกระทำจากการถูกลบอบข่มขู่ย้ายถิ่นฐานโดยองค์กรอาชญากรข้ามชาติก็ตาม ต่างก็ได้รับผลกระทบจากการกระทำของเหล่าองค์กรอาชญากรข้ามชาติจากการถูกบังคับข่มขู่ทั้งสิ้น

ดังนั้นตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 และพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาอีก 2 ฉบับ คือ พิธีสารเพื่อป้องกันปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก และพิธีสารเพื่อต่อต้านการลักลอบขนผู้ย้ายถิ่นฐานทางบก ทางทะเล และทางอากาศ โดยให้ความสำคัญเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของพยาน ผู้เสียหายในฐานะพยาน และพยานที่เป็นอาชญากร ที่หันมาให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์แก่รัฐ ดังต่อไปนี้⁹

3.1 สิทธิของพยาน

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ข้อ 24 ได้ให้ความสำคัญกับสิทธิพยาน เนื่องจากการคุ้มครองพยานบุคคลจะเป็นเครื่องมือในการรักษาพยานที่ดีที่สุดในการปราบปรามองค์กรอาชญากรรม โดยให้รัฐภาคีจัดมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมภายในรัฐของตนเพื่อการคุ้มครองพยาน ดังนี้

⁹ วรรณวิภา เมืองถ้ำ, 2559, โครงการวิจัย เรื่อง มาตรการการคุ้มครองพยานในประเทศไทย : ศึกษากรณีการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐ, กองทุนรัตนโกสินทร์สมโภช 200 ปี, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี, หน้า 17-20

3.1.1 สิทธิที่พยานจะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย จาก

การถูกระงับจากการถูกคุกคาม การถูกทำร้าย การถูกข่มขู่ ทั้งนี้เพื่อให้รัฐได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ดีที่สุดในการพิจารณาคดีซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม โดยถือว่าพยานนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งในการมาให้การเกี่ยวกับความผิดที่กระทำโดยองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร โดยการคุ้มครองแก่พยานมีมาตรการคุ้มครองทางกายภาพแก่พยานแบ่งเป็น 2 มาตรการ คือ มาตรการทั่วไป เป็นมาตรการที่ไม่ซับซ้อน ไม่อันตรายร้ายแรงจนกระทบความปลอดภัยเกินไปนัก และมาตรการพิเศษ เป็นกรณีที่พยานอาจได้รับอันตรายร้ายแรง จำเป็นต้องใช้มาตรการที่ซับซ้อนและมีความเข้มข้นมากขึ้น ได้แก่ การย้ายที่อยู่ให้แก่พยานทั้งภายในและภายนอกประเทศ หรือการเปลี่ยนแปลงข้อมูลที่ระบุชื่อตัวพยาน เป็นต้น ซึ่งการคุ้มครองพยานตามอนุสัญญาได้กำหนดขอบเขตไว้ให้รวมถึงพยานที่เป็นผู้ร่วมกระทำความผิดแต่ภายหลังหันมาให้ความร่วมมือในการให้การแก่เจ้าหน้าที่รัฐที่ถูกคุกคามหรือข่มขู่จากองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ รัฐก็ต้องจัดความคุ้มครองทางกายภาพให้ในฐานะพยานด้วย โดยรูปแบบการคุ้มครองทางกายภาพนี้จะพิจารณาจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง โดยมีมาตรการต่างๆ เช่น การให้เจ้าหน้าที่ตำรวจให้การคุ้มกันพยานในการเดินทางไปและกลับจากศาล การประกันความปลอดภัยในห้องพิจารณาคดี โดยการคุ้มครองนี้รวมถึงการคุ้มครองต่อครอบครัวของพยานหรือบุคคลอื่นผู้ใกล้ชิดกับพยานด้วย เพราะในบางกรณีบุคคล ผู้ใกล้ชิดพยานก็ถูกคุกคามหรือถูกข่มขู่จากองค์กรอาชญากรรมด้วยเช่นกัน

นอกจากนั้นพยานต้องได้รับความคุ้มครองทางจิตใจ รวมถึงการสร้างความมั่นคงทางจิตใจต่อสถานการณ์ และการหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่กดดันเคร่งเครียด เช่น การทำให้พยานกลับคืนสู่สภาพจากความชอกช้ำทางจิตใจ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางกฎหมาย โดยรูปแบบการให้ความคุ้มครองทางจิตใจจะแตกต่างกันออกไปในแต่ละประเทศ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ ระเบียบการพิจารณาคดีของประเทศนั้นๆ โดยมีรูปแบบทั่วไป คือ การทำให้พยานทราบถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในห้องพิจารณาคดี การอนุญาตให้ที่ปรึกษาที่เป็นผู้เชี่ยวชาญตามพยานไปศาลด้วย การฝึกอบรมให้เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวกับการตุลาการ เช่น ผู้พิพากษา เจ้าพนักงานที่ทำงานเกี่ยวกับการพิจารณาคดี และตำรวจ ให้รู้และเข้าใจถึงความรู้สึก ความต้องการของพยานและการจัดให้มีการแยกห้องนั่งพิจารณาคดีของพยานในศาลเพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าของพยาน กับจำเลยหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับจำเลยนอกศาล

3.1.2 สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองคำให้การของบุคคลให้ได้รับการปกป้อง

จากปัจจัยภายนอกหรือการคุ้มครองเพื่อให้พยานบุคคลสามารถให้การได้โดยปราศจากปัจจัยต่างๆ ที่อาจมีผลกระทบกับคำให้การของพยาน ซึ่งถือว่าเป็นการคุ้มครองในระดับที่สูงขึ้น โดยอาจมีเหตุ

ปัจจัยหลายประการที่อาจส่งผลกระทบต่อทำให้พยานบุคคลให้การบิดเบือนไปจากข้อเท็จจริงที่รับรู้ได้ เห็น เช่น อาจเกิดจากปัจจัยทางธรรมชาติ คือ อายุ วัย ความสามารถในการถ่ายทอดหรือความสามารถในการจดจำการขัดขวางในรูปแบบต่างๆ หรือเกิดจากความเครียดที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการพิจารณาคดี เช่น การให้การ โดยต้องเผชิญหน้ากับอาชญากร โดยตรง การถูกซักถามจากคู่ความ ดังนั้นอนุสัญญาฯ จึงได้กำหนดมาตรการที่ให้รัฐภาคีนำกระบวนการพิจารณาความอาญาที่สามารถทำให้พยานสามารถให้การโดยได้ปราศจากการขัดขวาง เช่น การอนุญาตให้มีการให้ผ่านวิธีการให้เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือการนำการสืบพยานล่วงหน้ามาใช้ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าพยานอาจถูกคุกคาม แต่การนำมาตราดังกล่าวมาใช้ในการคุ้มครองพยาน จะต้องไม่เป็นการกระทบถึงสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลย ดังนั้นรัฐในฐานะเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องหามาตรการต่างๆ เพื่อคุ้มครองพยานให้สามารถมาให้การต่อศาลได้โดยปลอดภัย

3.2 สิทธิของผู้เสียหาย

ผู้เสียหายก็ตกเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการคุกคาม ข่มขู่จากองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ เช่นกัน ดังนั้นตามอนุสัญญาฯ ข้อ 25 ได้กำหนดให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายไว้ดังนี้

3.2.1 สิทธิที่พยานจะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย จากการถูกกระทำต่างๆ เช่น การถูกคุกคาม การถูกทำร้าย การถูกข่มขู่จากองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ

3.2.2 สิทธิที่ผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยาจากรัฐ โดยให้ผู้เสียหายได้รับค่าสินไหมทดแทน จากรัฐ อีกทั้งยังกำหนดให้รัฐภาคีแต่ละรัฐทำให้ความเห็นความกังวลของผู้เสียหายได้รับการนำเสนอและพิจารณาในขั้นตอนที่เหมาะสมของการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำผิด แต่ทั้งนี้ได้กำหนดว่าต้องกระทำในลักษณะที่ไม่กระทบต่อสิทธิของฝ่ายจำเลยด้วย นอกจากนี้ยังรวมถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ตามพิธีสารเพื่อป้องกัน ปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก และการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายผู้ถูกลักลอบขนย้ายถิ่นฐานตามพิธีสารเพื่อต่อต้านการลักลอบขนย้ายถิ่นฐานทางบก ทางทะเล และทางอากาศ ทั้งนี้สิทธิของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์จะได้รับคือ การได้รับการช่วยเหลือและปกป้องจากการตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ โดยรัฐภาคีต้องปกปิดข้อมูลส่วนตัวหรือข้อมูลที่บ่งชี้ตัวบุคคลของเหยื่อการค้ามนุษย์ รวมถึงการจัดให้มีการพิจารณาคดีการค้ามนุษย์เป็นการลับ ต้องจัดให้ความปลอดภัยทางกายแก่ผู้เสียหายขณะอยู่ในอาณาเขตของรัฐ ต้องมีการคุ้มครองสถานะของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ในประเทศผู้รับ โดยให้รัฐภาคีจัดให้มีมาตรการซึ่งอนุญาตให้ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์สามารถอยู่ในอาณาเขตของประเทศนั้นได้เป็นการชั่วคราวหรือถาวรตามความเหมาะสม อีกทั้งยังคำนึงถึงการกลับถิ่นฐานเดิมของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ รัฐภาคีซึ่งผู้เสียหายของการค้ามนุษย์เป็นบุคคลใน

สัญชาติของรัฐนั้นหรือบุคคลที่มีสิทธิในการพำนักเป็นการถาวรในเวลาที่เขาเข้าไปในอาณาเขตของรัฐ ภาคิที่ไ้รับบุคคลนั้นพึงช่วยเหลือและยอมรับการกลับคืนของบุคคลนั้นโดยปราศจากความล่าช้าที่ ไม่สมควรหรือไม่มีเหตุผลโดยชอบ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ผู้นั้นด้วย และสำหรับสิทธิของผู้เสียหายผู้ถูกลักลอบขอย้ายถิ่นฐานจะได้รับ คือ สิทธิไม่ต้องรับผิดชอบ จากการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาเพื่อจากข้อเท็จจริงที่ตนตกเป็นผู้ถูกระทำจากการถูกลักลอบขน ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้กระทำจากการถูกลักลอบขามาให้การเป็นพยานหลักฐานที่จะลงโทษ แก่ ผู้ลักลอบขนย้ายถิ่นฐาน

3.3 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Right)

สิทธิมนุษยชนจะมีขอบเขตกว้างกว่าที่กฎหมายรับรอง ทั้งนี้สามารถ แบ่งได้¹⁰ ดังนี้

- 1) สิทธิพลเมือง ได้แก่ สิทธิในชีวิตและร่างกาย เสรีภาพและความมั่นคงในชีวิต ไม่ถูกทรมาน ไม่ถูกทำร้ายหรือฆ่า สิทธิในกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น
- 2) สิทธิทางการเมือง ได้แก่ สิทธิในการเลือกวิถีชีวิตของตนเอง เสรีภาพในการ แสดงความคิดเห็นการแสดงออก เสรีภาพในการชุมนุม เสรีภาพในการรวมกลุ่ม หรือสิทธิในการ เลือกตั้ง
- 3) สิทธิทางเศรษฐกิจ ได้แก่ สิทธิในการมีงานทำ เลือกลงงานได้อย่างอิสระและ ได้รับค่าจ้างอย่างเป็นธรรม สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน และการได้รับมาตรฐานการครองชีพ อย่างพอเพียง
- 4) สิทธิทางสังคม ได้แก่ สิทธิได้รับการศึกษา การได้รับหลักประกันด้านสุขภาพ แม่และเด็กต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ ได้รับความมั่นคงทางสังคม มีเสรีภาพในการเลือกคู่ครอง และสร้างครอบครัว
- 5) สิทธิทางวัฒนธรรม ได้แก่ การมีเสรีภาพในการใช้ภาษาหรือสื่อความหมายใน ภาษาท้องถิ่นตน การปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนา รวมถึงการพักผ่อนหย่อนใจด้านศิลปะ วัฒนธรรม บันเทิงได้โดยไม่มีใครมาบังคับ

จากแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนดังกล่าว กล่าวได้ว่าเป็นสิทธิธรรมชาติติดตัวมนุษย์มาแต่เกิดเป็นสิทธิสากลไม่สามารถโอนถ่ายกันได้ไม่สามารถแยกเป็นส่วนๆ ว่าสิทธิใดมีความสำคัญกว่าอีกสิทธิหนึ่งมีความเสมอภาคและห้ามการเลือกปฏิบัติ รวมถึงสามารถตรวจสอบได้ และใช้หลักนิติธรรม ซึ่งรัฐต้องมีมาตรการปกครองประเทศโดยอาศัยหลักการที่ใช้กฎหมายอย่าง

¹⁰ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, บทวิเคราะห์ข้อมูล สถานการณ์ และเชื่อมโยงเพื่อวางทิศทางแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3, (พ.ศ. 2557 - 2561), กันยายน, 2556, หน้า 2.

เที่ยงธรรม เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่ายไม่ซับซ้อนและไม่มีใครอยู่เหนือกฎหมาย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำหน้าที่ในการดูแลความมั่นคงปลอดภัยและรักษาสันติภาพของโลก 4 ประการ¹¹ ดังนี้

- 1) เพื่อสร้างไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ โดยประเทศต่างๆ จะต้องดำเนินมาตรการร่วมกันอย่างจริงจังเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์
- 2) เพื่อพัฒนาสัมพันธไมตรีระหว่างประชาชาติทั้งปวง โดยยึดหลักแห่งความเท่าเทียมกันและโดยเคารพในสิทธิขั้นพื้นฐานและเสรีภาพของประชาชน
- 3) เพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม มนุษยธรรม และส่งเสริมสนับสนุนการเคารพสิทธิมนุษยชน โดยปราศจากความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา เพศ ภาษา
- 4) เพื่อเป็นศูนย์กลางสำหรับประสานการดำเนินการความร่วมมือของนานาประเทศ

จากบัญญัติขององค์การสหประชาชาติดังกล่าว จึงมีความร่วมมือในการจัดทำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และประกาศใช้เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2491 และประเทศไทยเป็นกลุ่มแรกที่ทำให้การรับรองปฏิญญาดังกล่าว ซึ่งเนื้อหาของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนประกอบด้วยข้อความ 30 ข้อ แบ่งเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนแรก ข้อ 1 และ ข้อ 2 กล่าวถึงหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชนที่ว่ามนุษย์มีสิทธิติดตัวมาตั้งแต่เกิด มีศักดิ์ศรี มีความเสมอภาคกัน รวมถึงการกำหนดสิทธิมนุษยชนเป็นมาตรฐาน ร่วมกันสำหรับการปฏิบัติต่อกันของผู้คนในสังคมทั้งในประเทศและระหว่างประเทศอันเป็นพื้นฐานแห่งเสรีภาพ ความยุติธรรม และสันติภาพโลก

ส่วนที่สอง ข้อ 3 ถึง ข้อ 21 กล่าวถึงสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

ส่วนที่สาม ข้อ 22 ถึง ข้อ 27 กล่าวถึงสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ส่วนที่สี่ ข้อ 28 ถึง ข้อ 30 กล่าวถึงหน้าที่ของบุคคล สังคม และรัฐ ที่จะต้องดำเนินการสร้างหลักประกันให้มีการคุ้มครองสิทธิที่ปรากฏในปฏิญญานี้ให้ได้รับการปฏิบัติอย่างจริงจังห้ามรัฐละเมิดสิทธิมนุษยชน และจำกัดสิทธิของบุคคลไม่ให้ใช้สิทธิมนุษยชนละเมิดสิทธิผู้อื่น สังคม และโลก

¹¹ “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 9-10

4. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของพยานในคดีอาญา

ประเทศไทยประกาศใช้รัฐธรรมนูญหลายฉบับ นับตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 ได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนไว้ทุกฉบับ และมีความชัดเจนมากขึ้น ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 244 ที่บัญญัติรับรองให้มีการคุ้มครองพยานในคดีอาญา กล่าวคือ “บุคคลซึ่งเป็นพยานบุคคลในคดีอาญามีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสมและค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”¹² ต่อมาได้มีการบัญญัติพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2546 และมีผลใช้บังคับเมื่อพ้น 180 วัน นับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป ซึ่งต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในเรื่องการคุ้มครองพยานในคดีอาญาโดยปรากฏอยู่ในมาตรา 40 ได้บัญญัติถึงสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของพยานในคดีอาญา ใน “(4) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมรวมทั้งสิทธิในการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง และ (5) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”¹³ เหตุผล และเจตนารมณ์ที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติการคุ้มครองสิทธิของพยานในคดีอาญาไว้ในมาตรา 40

เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติไว้ในมาตรา 25 มาตรา 26 มาตรา 27 มาตรา 28 มาตรา 32 มาตรา 38 มาตรา 41 มาตรา 63 มาตรา 77 และมาตรา 258 (ค) และ (ง) ว่า¹⁴

มาตรา 25 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้ และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การ

¹² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 244.

¹³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40.

¹⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 25 มาตรา 26 มาตรา 27 มาตรา 28 มาตรา 32 มาตรา 38 มาตรา 41 มาตรา 63 มาตรา 77 และมาตรา 258.

ใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีกฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่นย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 26 การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไข กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุและจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุดูผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย

กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง

มาตรา 27 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม

มาตรา 28 บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้

มาตรา 32 บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว การกระทำอันเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคลตามวรรคหนึ่ง หรือการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าในทางใดๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ

มาตรา 38 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่ การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน หรือการผังเมือง หรือเพื่อรักษาสถานภาพของครอบครัว หรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์

มาตรา 41 บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

(1) ได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

(2) เสนอเรื่องราวร้องทุกข์ต่อหน่วยงานของรัฐและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว

(3) พ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ

มาตรา 63 รัฐต้องส่งเสริม สนับสนุน และให้ความรู้แก่ประชาชนถึงอันตรายที่เกิดจากการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน และจัดให้มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันและขจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบดังกล่าวอย่างเข้มงวด รวมทั้งกลไกในการส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกันเพื่อมีส่วนร่วมในการณรงค์ให้ความรู้ต่อต้าน หรือชี้เบาะแส โดยได้รับความคุ้มครองจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 77 รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น และยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพโดยไม่ชักช้าเพื่อไม่ให้เป็นภาระแก่ประชาชน และดำเนินการให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายต่างๆ ได้โดยสะดวกและสามารถเข้าใจกฎหมายได้ง่ายเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง

ก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับ รัฐพึงจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายอย่างรอบด้านและเป็นระบบ รวมทั้งเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชน และนำมาประกอบการพิจารณาในกระบวนการตรา

กฎหมาย ทุกขั้นตอนเมื่อกฎหมายมีผลใช้บังคับแล้ว รัฐพึงจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายทุกกรอบระยะเวลาที่กำหนดโดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย เพื่อพัฒนากฎหมายทุกฉบับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป

รัฐพึงใช้ระบบอนุญาตและระบบคณะกรรมการในกฎหมายเฉพาะกรณีที่เป็น พึงกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐและระยะเวลาในดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายให้ชัดเจน และพึงกำหนดโทษอาญาเฉพาะความผิดร้ายแรง

มาตรา 258 ให้ดำเนินการปฏิรูปประเทศอย่างน้อยในด้านต่างๆ ให้เกิดผล ดังต่อไปนี้

1) *ด้านกฎหมาย*

(1) มีกลไกให้ดำเนินการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับต่างๆ ที่ใช้บังคับอยู่ก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้สอดคล้องกับหลักการตามมาตรา 77 และพัฒนาให้สอดคล้องกับหลักสากล โดยให้มีการใช้ระบบอนุญาตและระบบการดำเนินการโดยคณะกรรมการเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อให้งานเกิดความคล่องตัว โดยมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน และไม่สร้างภาระแก่ประชาชนเกิดความจำเป็น เพื่อความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ

(2) ปฏิรูปการเรียนการสอนและการศึกษาอบรมวิชากฎหมายเพื่อพัฒนาผู้ประกอบการวิชาชีพกฎหมายให้เป็นผู้มีความรอบรู้ มีนิติทัศนะ และยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมของนักกฎหมาย

(3) พัฒนาระบบฐานข้อมูลกฎหมายของรัฐ โดยใช้เทคโนโลยีต่างๆ เพื่อให้ประชาชน เข้าถึงข้อมูลกฎหมายได้สะดวก และสามารถเข้าใจเนื้อหาสาระของกฎหมายได้ง่าย

(4) จัดให้มีกลไกช่วยเหลือประชาชนในการจัดทำและเสนอร่างกฎหมาย

2) *ด้านกระบวนการยุติธรรม*

(1) ให้มีการกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมที่ ชัดเจนเพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมโดยไม่ล่าช้า และมีกลไกช่วยเหลือประชาชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ รวมตลอดทั้งการสร้างกลไกเพื่อให้มีการบังคับการตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในสังคม

(2) ปรับปรุงระบบการสอบสวนคดีอาญาให้มีการตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการอย่างเหมาะสม กำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ชัดเจนเพื่อมิให้คดีขาดอายุความ และสร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญา รวมทั้งกำหนดให้การสอบสวนต้องใช้ประโยชน์จากนิติวิทยาศาสตร์ และจัดให้มีบริการทางด้านนิติวิทยาศาสตร์มากกว่า

หนึ่งหน่วยงานที่มีอิสระจากกันเพื่อให้ประชาชนได้รับบริการในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างมีทางเลือก

(3) เสริมสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรขององค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมให้มุ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน โดยสะดวกและรวดเร็ว

(4) ดำเนินการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่ อำนาจ และภารกิจของตำรวจให้เหมาะสม และแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการตำรวจให้เกิดประสิทธิภาพ มีหลักประกันว่าข้าราชการตำรวจจะได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสม ได้รับความเป็นธรรมในการแต่งตั้ง และโยกย้าย และการพิจารณาบำเหน็จความชอบตามระบบคุณธรรมที่ชัดเจน ซึ่งในการพิจารณาแต่งตั้งและโยกย้ายต้องคำนึงถึงอาวุโสและความรู้ความสามารถประกอบกันเพื่อให้ข้าราชการตำรวจสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ตกอยู่ใต้อาณัติของบุคคลใด มีประสิทธิภาพและภาคภูมิใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตน

บทที่ 3

กฎหมายคุ้มครองพยานในคดีอาญาของไทยและต่างประเทศ

การพิจารณาคดีของศาล ไม่ว่าจะเป็นคดีอาญา คดีแพ่งหรือคดีปกครอง พยาน นับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะพยานจะเป็นสะพานหรือกุญแจสำหรับไขไปสู่ความจริงของคดีที่เกิดขึ้นมาว่าเป็นประการใด แม้พยานจะจัดแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ได้แก่ พยานบุคคล พยานวัตถุ พยานเอกสาร และพยานผู้เชี่ยวชาญ แต่พยานดังกล่าวเหล่านี้ก็จะต้องเชื่อมโยงพึ่งพาและสัมพันธ์กัน ไม่มีพยานประเภทหนึ่งประเภท ใด โดยลำพังที่มีคุณสมบัติสมบูรณ์ในตัวจนสามารถใช้พิสูจน์ข้อเท็จจริงได้อย่างครบถ้วน การให้ความคุ้มครองพยานบุคคลจะเป็นมาตรการอันหนึ่งที่ช่วยให้บุคคลเกิดความกล้าที่จะเสียดลความสะดวก สบายส่วนตัวเข้ามาเป็นพยาน ในคดีที่ตนรู้เห็นเหตุการณ์โดยไม่หวาดหวั่นต่อภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นจากการข่มขู่ของกลุ่มความในคดี ซึ่งโดยทั่วไปประจักษ์พยานในคดีอาญาก็หายากอยู่แล้ว ถ้ายังคงปล่อยให้พยาน ถูกข่มขู่หรือถูกทำร้าย เนื่องจากเข้ามาเป็นพยานเท่ากับเป็นการเพิ่มความยากลำบากของการแสวงหาพยานยิ่งขึ้นไปอีก ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อรูปคดีอย่างมาก ในหลายๆ ประเทศจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญของการคุ้มครอง พยานและมีการตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยาน

1. วิวัฒนาการการคุ้มครองสิทธิของพยานในประเทศไทย

การคุ้มครองพยานในอดีตรัฐไทยที่ผ่านมาเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และราชทัณฑ์ ซึ่งจะต้องทำการปกป้องการคุ้มครองพยานบุคคลให้คงอยู่เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาคดีและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมาย กระบวนการยุติธรรม เจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นมักใช้วิธีการคุ้มครองพยานตามกฎหมาย รวมถึงวิธีการคุ้มครองพยานตามจารีตประเพณีของแต่ละหน่วยงาน เช่น การคุ้มครองพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยการปล่อยตัวชั่วคราว โดยการออกหมายจับ โดยการโอนคดีเพื่อความปลอดภัย โดยสืบพยานล่วงหน้า โดยการสอบพยานเด็กด้วยวิธีพิเศษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิวรรคหนึ่ง ประกอบมาตรา 134 ตริ ซึ่งกำหนดการสอบสวน 3 ประเภท คือ คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สามปีขึ้นไป คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่ถึงสามปีซึ่งผู้ต้องหาที่เป็นเด็กร้องขอ และคดีทำร้ายร่างกายเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี และการคุ้มครองพยานตามระเบียบการตำรวจ

เกี่ยวกับคดีเรื่องการคุมขังและการป้องกันขังสำคัญในคดีอาญา เป็นต้น แต่การให้ความคุ้มครองขังในคดีอาญาในอดีตนั้น มีการพัฒนาการไปอย่างล่าช้า ประกอบกับขังในคดีอาญามักได้รับการปฏิบัติเยี่ยงวัตถุที่รัฐใช้ในการดำเนินงานและขังมักถูกละเมิดในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งจากตัวบุคคลที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมและจากระบบการดำเนินงานของรัฐเป็นส่วนรวม ส่งผลให้ขังที่ประสงค์ที่จะปฏิบัติหน้าที่พลเมืองดี ได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมและในบางกรณี เจ้าหน้าที่ของรัฐอาจมีการเลือกปฏิบัติต่อขังอีกด้วย ด้วยเหตุผลดังกล่าว ขังที่ขังมีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้รับการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม รวมทั้งการไม่ได้รับความคุ้มครองความปลอดภัยเท่าที่ควร ข้อมเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ขังไม่ประสงค์ที่จะมาเป็นขังให้กับรัฐ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กล่าวถึงสิทธิของขังในคดีอาญาไว้ใน มาตรา 244 บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งเป็นขังในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครองการปฏิบัติที่เหมาะสมและค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” หมายถึง ขังจะต้องได้รับการคุ้มครอง การได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม รวมถึงการให้ค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรแก่ขังรวมถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวส่งผลให้มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองขังในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มีกฎหมายบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองขังโดยตรงเป็นฉบับแรก และส่งผลให้มีกฎหมายอนุบัญญัติต่างๆ เพื่อรองรับหลักการตามพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ตามมา ได้แก่

1) ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่ขัง สามิ ภริยาผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของขัง หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับขังในคดีอาญา พ.ศ. 2547

2) ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่ขัง สามิ ภริยาผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของขัง หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับขังในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2547

3) ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองขังตามมาตรการพิเศษ พ.ศ. 2548

4) ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยแนวทางปฏิบัติงานคุ้มครองขังในคดีอาญา พ.ศ. 2550

5) ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยการแจ้ง วิธีการที่เจ้าหน้าที่ให้ความคุ้มครองแก่ขังและการสิ้นสุดซึ่งการคุ้มครองขัง พ.ศ. 2549

6) ระเบียบสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดว่าด้วยการให้ความคุ้มครองแก่ขังในคดียาเสพติด พ.ศ. 2547

- 7) ระเบียบสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดว่าด้วยการให้ความคุ้มครองแก่พยานในคดียาเสพติด (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550
- 8) ประกาศกระทรวงกลาโหมเรื่องกำหนดหน่วยงานทำหน้าที่รับคำร้องขอรับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ
- 9) กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการยื่นและพิจารณาคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2548
- 10) ระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยแนวทางในการปฏิบัติต่อพยาน พ.ศ.2548
- 11) ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการกำหนดแนวปฏิบัติการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2548
- 12) ประกาศกระทรวงยุติธรรมเรื่องกำหนดหน่วยงานทำหน้าที่รับคำร้องขอรับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ
- 13) ประกาศกระทรวงยุติธรรมเรื่องกำหนดแบบบัตรประจำตัวพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546
- 14) กำหนดแนวทางการปฏิบัติในการคุ้มครองพยานในคดีอาญาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หลักฐานประกอบการเบิกจ่ายค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยานในคดีอาญาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

2. พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

2.1 ความเป็นมาของกฎหมาย

ก่อนมีประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ประเทศไทยได้ยึดหลักมาตรฐานสากลในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และการให้ความคุ้มครองพยานบุคคลเป็นมาตรการเข้าเสริมในการต่อต้านยาเสพติดตามข้อยุติในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติ แต่การก่อความเสียหายอย่างร้ายแรงขององค์กรอาชญากรรมหรือผู้ทรงอิทธิพลมีความรุนแรงขึ้นตามลำดับ ในขณะเดียวกันพยานที่มาให้การหรือเบิกความต่อศาลก็ไม่ได้ได้รับความคุ้มครองเท่าที่ควรทั้งที่พยานมีความสำคัญในการพิสูจน์ความจริงประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับพยานบุคคลในคดีอาญาขึ้น โดยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 244 ได้บัญญัติให้การรับรองสิทธิขอพยานบุคคลที่จะได้รับการคุ้มครองการปฏิบัติที่เหมาะสมรวมทั้งกำหนดค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรแก่พยานตามที่กฎหมายบัญญัติ จึง

เป็นผลผลักดันให้เกิดพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ขึ้น โดยศึกษาจาก Witness Security Program ของประเทศสหรัฐอเมริกา¹⁵ โดยมีการประกาศบังคับใช้อย่างเป็นทางการในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 120 ตอน 58 ลงวันที่ 20 มิถุนายน 2546 โดยมาตรา 2 ของพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ให้มีผลใช้บังคับเมื่อพ้น 180 วัน นับแต่วันถัดจากวันประกาศโดยมีรายละเอียดดังนี้¹⁶

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เพื่อเพิ่มความคุ้มครองพยานให้สอดคล้องกับบทบัญญัติ มาตรา 244 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งได้บัญญัติรองรับสิทธิของบุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญาให้ได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสมและค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ แต่ในปัจจุบันพยานยังไม่ได้ได้รับความคุ้มครองเท่าที่ควร ทั้งที่พยานมีความสำคัญต่อการพิสูจน์ความจริงในอรรถคดี เป็นเหตุให้เกิดผลเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น โดยผลจากการประชุมวุฒิสภาเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2545 ที่ประชุมได้พิจารณาและรับหลักการพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญาที่คณะรัฐมนตรีและสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองต่างๆ เป็นผู้เสนอหลักการเนื้อหาของร่างกฎหมายแต่ละฉบับคล้ายคลึงกัน คงมีรายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้นที่แตกต่างกันแต่ก็มิได้ขัดกันแต่อย่างใด ดังนั้นร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญาจึงถูกผลักดันออกมา ภายใต้ร่าง Witness Security Program เช่นเดียวกับของสหรัฐอเมริกา โดยในขั้นแรกใช้กับคดีอาชญากรรมและคดีค้าหญิงและค้าเด็กเป็นหลัก ซึ่งจะอยู่ภายใต้การดูแลของสำนักงานคุ้มครองพยาน สังกัดกระทรวงยุติธรรม โดยในระหว่างที่ยังไม่มีการจัดตั้งสำนักงานคุ้มครองพยานก็ให้ภารกิจคุ้มครองพยานเป็นหน้าที่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ¹⁷

โดยกฎหมายฉบับนี้ มีสาระสำคัญของกฎหมายเป็นไปตามเจตนารมณ์และความมุ่งประสงค์ของทุกฝ่ายตามเป้าหมาย เพื่อให้ความปลอดภัยแก่พยานให้ค่าตอบแทนการเป็นพยาน และให้ค่าใช้จ่ายในระหว่างที่เป็นพยาน เน้นเรื่องความปลอดภัยของพยาน โดยเฉพาะพยานประเภทที่เป็นคนในองค์กรอาชญากรรมหรือกลุ่มอิทธิพลต่างๆ ที่กฎหมายกำหนดให้มีมาตรการพิเศษเพื่อสร้างความมั่นใจในความปลอดภัยให้กับตัวพยานและบุคคลใกล้ชิด ในกรณีที่เป็นพยานทั่วไปกฎหมายก็จะให้ความคุ้มครองเบื้องต้น เมื่อข้อกังวลเรื่องความปลอดภัยและสวัสดิภาพของพยานมี

¹⁵ รายงานพิเศษ,(2544, 6-12 กรกฎาคม), “กฎหมายคุ้มครองพยาน : ความฝันที่อยู่ไกลจากกระบวนการยุติธรรมไทย”,สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, หน้า 48

¹⁶ ณรงค์ ใจหาญ, (2546, 16 กรกฎาคม), “สาระสำคัญของพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546”,วารสารข่าวกฎหมายใหม่รายปักษ์, หน้า 8-11.

¹⁷ กฎหมายคุ้มครองพยาน, “ความฝันที่ยังอยู่ไกลจากกระบวนการยุติธรรมไทย”, สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, เรื่องเดิม, หน้า 13.

ไม่มากเท่ากับพยานประเภทก่อน กฎหมายก็จะกำหนดแต่มาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยาน เพราะฉะนั้น กฎหมายคุ้มครองพยานนี้จึงมีสาระสำคัญอยู่ที่การให้ความคุ้มครองในกรณีที่พยาน อาจไม่ได้รับความปลอดภัย

2.2 สาระสำคัญของกฎหมาย

2.2.1 ผู้ที่จะได้รับความคุ้มครอง

กฎหมายฉบับนี้ให้ความหมายของพยาน¹⁸ โดยจำกัดเฉพาะพยานบุคคลซึ่ง จะมาให้ถ้อยคำต่อพนักงานสืบสวนคดีอาญา พนักงานสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้อง คดีอาญา และศาล รวมทั้งพยานผู้ชำนาญการพิเศษ ยกเว้นจำเลยที่อ้างตนเองเป็นพยาน แต่อย่างไรก็ตาม การที่พยานมาให้ถ้อยคำนั้น ผลของความไม่ปลอดภัยอาจจะเกิดแก่สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดของพยาน เช่น เป็นญาติสนิท หรือผู้ให้อุปการะ เป็นต้น บุคคลดังกล่าวจึงเป็นผู้ที่จะได้รับความคุ้มครองด้วยเช่นเดียวกับพยาน แต่ต้องมีการร้องขอให้ความคุ้มครองและบุคคลเหล่านี้ต้องยินยอมให้คุ้มครอง¹⁹

2.2.2 เงื่อนไขการให้ความคุ้มครอง

มาตรการคุ้มครองพยานตามกฎหมายไทยสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ชั้น ได้แก่ มาตรการคุ้มครองพยานชั้นพื้นฐาน มาตรการทั่วไป และมาตรการพิเศษ

โดยมาตรการคุ้มครองพยานชั้นพื้นฐาน จะใช้กับพยานในคดีอาญาทั่วไป ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น การจัดหาล่ามให้พยาน รวมทั้งล่ามภาษาไทยท้องถิ่นด้วย พยานมีสิทธิคัดค้านขอประกันตัวผู้ต้องหา ซึ่งแต่เดิมเป็นสิทธิของพนักงานสอบสวนเท่านั้น การตรวจค้นผู้เสียหายที่เป็นหญิงต้องให้เจ้าพนักงานที่เป็นหญิงเป็นผู้ตรวจค้น ในการสอบถามผู้เสียหายที่เป็นหญิงในคดีเกี่ยวกับเพศ ต้องให้พนักงานสอบสวนหญิงเป็นผู้สอบปากคำ การชี้ตัวผู้ต้องหาจัดให้ในสถานที่เหมาะสม เพื่อป้องกันผู้ต้องหาเห็นตัวผู้เสียหาย การเบิกความในชั้นศาลให้ศาลจัดให้เบิกความโดยไม่ต้องเผชิญหน้ากับจำเลย หรือใช้วิธีการอื่นใดที่กำหนดในกฎกระทรวง หรือให้ถามผ่านนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่พยานหรือผู้เสียหายไว้ใจ เป็นต้น มาตรการเหล่านี้ ส่วนใหญ่ได้มีการปฏิบัติกันอยู่แล้วในขั้นตอนพนักงานสอบสวน แต่บางครั้งก็ถูกละเลย จึงมีการบัญญัติไว้เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการถือปฏิบัติให้ชัดเจน ทั้งนี้การคุ้มครองพยานชั้นพื้นฐานนี้โดยมากจะเป็นเรื่องของการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพยานมากกว่าการรักษาความปลอดภัย

¹⁸ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546, มาตรา 3.

¹⁹ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546, มาตรา 7 และ มาตรา 11.

สำหรับการคุ้มครองพยานตามมาตราการทั่วไป และมาตรการพิเศษ จะเน้นที่การรักษาสวัสดิภาพให้กับพยานให้พ้นจากอันตรายและการคุกคาม ข่มขู่ต่างๆ อันเนื่องมาจากการที่ เขาจะให้การหรือได้ให้การเป็นพยาน และการคุ้มครองนี้ยังขยายไปถึง สามี ภริยา บุพการี ผู้สืบสันดานหรือบุคคลใกล้ชิดกับพยานด้วย

เงื่อนไขการให้ความคุ้มครองตามมาตราการทั่วไป

1) พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย ซึ่งมีนิยามว่า “ความปลอดภัย”²⁰ หมายถึง ความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของพยานทั้งก่อน ขณะ และหลังการมาเป็นพยาน

2) พยานต้องยินยอมให้มีการคุ้มครองพยาน

3) พนักงานสืบสวน พนักงานสอบสวน พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือสำนักงานคุ้มครองพยานแล้วแต่กรณี เป็นผู้จัดจัดให้พยาน ได้รับการคุ้มครองตามที่เห็นสมควร²¹

4) การเข้ามาให้ความคุ้มครองนั้น อาจเป็นการที่บุคคลตาม ข้อ ค. เห็นเอง หรือพยานร้องขอ หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องร้องขอก็ได้

5) ในกรณีจำเป็น พยานหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องอาจร้องขอให้ตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่ให้ความคุ้มครองแก่พยานได้ตามความจำเป็น

6) การแจ้งและวิธีการให้ความช่วยเหลือ เป็นไปตามระเบียบที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือหัวหน้าหน่วยงานของรัฐเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกำหนด

7) วิธีคุ้มครองรวมถึงการจัดให้พยานอยู่ในที่ปลอดภัยแต่พยานต้องยินยอม การปกปิดชื่อ ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่อาจจะระบุตัวพยานได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม และสถานะของพยานที่เกี่ยวข้อง เช่น ถ้าเป็นพยานที่เกี่ยวข้องกับผู้อิทธิพลในจังหวัด จะต้องนำมาคุ้มครองในสถานที่ปลอดภัยและไม่เปิดเผยชื่อ มิฉะนั้นจะถูกฆ่าปิดปาก

8) พยานอาจร้องขอให้เจ้าพนักงานให้การคุ้มครองตามมาตราการทั่วไปนี้แก่ สามีภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานได้ ถ้าบุคคลดังกล่าว จะไม่ได้รับความปลอดภัย แต่บุคคลเหล่านี้ต้องยินยอมให้คุ้มครอง²²

²⁰ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 3.

²¹ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 6.

²² พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 7.

เงื่อนไขการให้ความคุ้มครองตามมาตราพิเศษ²³
 มาตราพิเศษนี้ใช้กับพยานเฉพาะบางคดีที่กำหนดไว้เนื่องจากเป็นคดีที่
 สำคัญและต้องให้การคุ้มครองเป็นการเฉพาะ ดังนี้

1) ประเภทคดีที่จะมาเป็นพยาน²⁴

(1) ความผิดตามกฎหมายยาเสพติด การฟอกเงิน การทุจริตในวง
 ราชการ กฎหมายศุลกากร

(2) ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐตามประมวลกฎหมายอาญา

(3) ความผิดเกี่ยวกับการค้าหญิงและเด็กตามประมวลกฎหมายอาญา
 กฎหมายมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก และกฎหมายป้องกันและ
 ปราบปรามการค้าประเวณี

(4) ความผิดเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม ได้แก่ ความผิดฐานอั้งยี่ ซ่อง
 โจร และให้หมายความรวมถึงความผิดที่มีลักษณะเป็นการกระทำร่วมกันโดยกลุ่มอาชญากรที่มีการ
 วางแผนอย่างเป็นระบบ และมีการวางเครือข่ายเป็นขบวนการหรือองค์กรลับอย่างซับซ้อน และเป็น
 สืบสวน

(5) ความผิดที่มีอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไปหรือหนัก
 กว่านั้น

(6) คดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยาน เห็นสมควรให้การคุ้มครองพยาน

2) การร้องขอ

เริ่มจากเจ้าพนักงานเห็นเอง โดยปรากฏหลักฐานแน่ชัดหรือมีเหตุอันควร
 สงสัยว่าพยานในคดีดังกล่าวจะไม่ได้ได้รับความปลอดภัย จึงร้องขอต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
 ยุติธรรมหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเพื่อขอใช้มาตราพิเศษ แต่ต้องได้รับความยินยอมจากพยาน และ
 เมื่อได้รับคำร้องรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย จะพิจารณาสั่งการโดย
 คำนึง ถ้ามีเหตุอันควรเชื่อว่าพยานจะไม่ได้ได้รับความปลอดภัย ก็ให้สั่งการเป็นพิเศษ

3) วิธีการให้ความคุ้มครองตามมาตราพิเศษ²⁵

(1) สำนักงานคุ้มครองพยาน เป็นผู้ดำเนินการให้ความคุ้มครองอย่างใด
 อย่างหนึ่ง ดังนี้

1. ย้ายที่อยู่ หรือจัดหาที่พักที่เหมาะสม

²³ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 9.

²⁴ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 8.

²⁵ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 10.

2. จ่ายค่าเลี้ยงชีพ ที่สมควรแก่พยานหรือบุคคลที่อยู่ในอุปการะเลี้ยงดูของพยาน เช่น บุตร เป็นต้น เป็นระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี แต่ถ้าจำเป็นอาจขยายได้ครั้งละไม่เกิน 3 เดือน แต่ไม่เกิน 2 ปี

3. ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเปลี่ยนชื่อนามสกุลและหลักฐาน ทางทะเบียน เพื่อไม่ให้ระบุด่วนได้ในระหว่างที่ได้รับการคุ้มครองและการดำเนินการเพื่อเปลี่ยนแปลงให้กลับคืนสู่ฐานะเดิมตามคำขอของพยานด้วย

4. ดำเนินการเพื่อให้มีอาชีพหรือให้มีการศึกษาอบรม หรือดำเนินใด เพื่อให้พยานดำรงชีพอยู่ได้

5. ช่วยเหลือในการเรียกร้องสิทธิที่ควรได้รับ

6. ดำเนินการให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในระยะเวลาที่จำเป็น

7. ดำเนินการอื่นใดให้พยานได้รับความช่วยเหลือหรือได้รับความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร

การดำเนินการข้างต้นต้องถือว่าเป็นข้อมูลที่เป็นความลับและห้ามมิให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเปิดเผย เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม และสามารถให้ความคุ้มครองผู้เกี่ยวข้องกับพยานได้เช่นเดียวกับมาตรการทั่วไป แต่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้นั้นด้วย²⁶

(2) การสิ้นสุดของการคุ้มครองรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม อาจสั่งให้ยุติการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษได้เมื่อมีเหตุดังนี้²⁷

1. พยานร้องขอ
2. พยานไม่ปฏิบัติตามกฎกระทรวง หรือระเบียบของกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยมาตรการพิเศษ

3. พฤติกรรมเกี่ยวกับความปลอดภัยของพยานเปลี่ยนแปลงไปและไม่จำเป็นต้องคุ้มครองเป็นพิเศษ

4. พยานไม่ให้การโดยไม่มีเหตุอันสมควร

5. ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าพยานแจ้งความเท็จหรือเบิกความเท็จ หรือทำพยานหลักฐานอันเป็นเท็จเนื่องจากการมาเป็นพยาน

²⁶ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 11.

²⁷ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 12.

2.2.3 หน่วยงานที่รับผิดชอบในการคุ้มครองพยาน²⁸

หน่วยงานที่รับผิดชอบในการคุ้มครองพยาน คือ สำนักงานคุ้มครองและปัจจุบันอยู่ในสังกัดของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม โดยมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ การปฏิบัติที่เหมาะสมรวมทั้งประสานการปฏิบัติงานและข้อมูลหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองความปลอดภัย

2.2.4 การดำเนินคดีแพ่งเพื่อคุ้มครองสิทธิของพยาน²⁹

เมื่อมีความจำเป็นกระทรวงยุติธรรมจะแต่งตั้งข้าราชการในสังกัดกระทรวงยุติธรรม ซึ่งมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางนิติศาสตร์เพื่อให้มีอำนาจดำเนินคดีแพ่งตามที่กระทรวงยุติธรรมมอบหมาย ก็ได้ โดยแจ้งให้ศาลทราบ โดยให้ข้าราชการผู้ได้รับแต่งตั้งให้ดำเนินคดี หรือพนักงานอัยการได้รับการยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งหมด

2.2.5 ค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยาน³⁰

1) ค่าตอบแทนจากการมาเป็นพยานและได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างใด แก่ตัวพยานเอง หรือ สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด เพราะเหตุว่ามีการกระทำผิดโดยเจตนา เนื่องจากการเป็นพยาน ทั้งนี้ จะได้รับตามความจำเป็นและตามสมควรตามที่ระเบียบกระทรวงยุติธรรมกำหนด โดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

2) การที่ได้รับความเสียหายนั้นเกิดจากการที่พยานหรือผู้เกี่ยวข้องปฏิเสธการคุ้มครองตามมาตรการทั่วไปหรือพิเศษ ผู้นั้นไม่มีสิทธิได้รับค่าทดแทน

3) การยื่นขอ สามารถยื่นได้เองหรือทนายยื่นขอต่อสำนักงานคุ้มครองพยานตาม แบบที่กำหนดภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ผู้นั้นได้รู้ถึงการกระทำความผิด³¹ ส่วนหลักเกณฑ์การขอและวิธีพิจารณาเป็นไปตามระเบียบของกระทรวงยุติธรรม

4) ค่าตอบแทนจากการมาเป็นพยาน เมื่อให้การแล้วมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนตามสมควรตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด โดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง ส่วนค่าตอบแทนในคดีที่เป็น โจทก์ในคดีความผิดต่อส่วนตัว ซึ่งผู้เสียหายเป็น

²⁸ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 13.

²⁹ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 14.

³⁰ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 15-18.

³¹ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 19.

โจทก์ หรือพยานจำเลย เป็นดุลพินิจของศาลที่จะกำหนดให้จ่ายค่าตอบแทนแต่ไม่เกินอัตราที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด โดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

5) ค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยานและผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นไปตามระเบียบของกระทรวงยุติธรรมกำหนด โดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

6) การเรียกคืนค่าตอบแทนหรือค่าใช้จ่าย ถ้าพยานไม่มาหรือไม่ให้ถ้อยคำหรือไม่เบิกความเป็นพยานโดยไม่มีเหตุอันควรหรือคำพิพากษาถึงที่สุดว่าแจ้งเท็จ เบิกความเท็จ หรือพยานหลักฐานอันเป็นเท็จ ผู้นั้นต้องคืนหรือชดใช้ค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยานและบุคคลที่เกี่ยวข้องแก่รัฐเท่าที่จ่ายไปจริงภายใน 30 วันนับแต่วันที่รับคำสั่งจากสำนักงานคุ้มครองพยาน ทั้งนี้การเรียกร้องดังกล่าวให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานประสานงานกับสำนักงานคุ้มครองพยานเพื่อเรียกคืน

2.2.6 การอุทธรณ์คำสั่งเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน³²

การอุทธรณ์คำสั่งของเจ้าพนักงานที่ดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน และไม่ใช่คำสั่งศาล สามารถยื่นเป็นคำร้องต่อศาลชั้นต้น ซึ่งมีใช้ศาลแขวงและมีอำนาจพิจารณาคดีอาญา หรือศาลทหารชั้นต้นที่มีเขตอำนาจเหนือคดีนั้นหรือที่บุคคลนั้นมีที่อยู่ภายใน 30 วันนับแต่วันที่รับแจ้งคำสั่ง ทั้งนี้โดยไม่เสียค่าฤชาธรรมเนียม การอุทธรณ์คำสั่งเป็นการทุเลาการบังคับตามคำสั่งของสำนักงานคุ้มครองพยาน ส่วนการพิจารณาคำสั่งตามมาตรา 6,7,9,10,11 และ 12 ศาลต้องพิจารณาลับ และให้เฉพาะผู้เกี่ยวข้องเข้าฟังและให้สั่งให้เสร็จภายใน 30 วัน นับแต่วันที่รับอุทธรณ์ เว้นแต่มีเหตุอันสมควรจะขยายเวลาได้ตามความจำเป็นแต่ต้องจรรยางานไว้ และคำสั่งของศาลให้เป็นที่สิ้นสุด

2.2.7 การคุ้มครองพยานโดยมาตรการที่มีโทษทางอาญา³³

กรณีที่มีการดำเนินการตามกฎหมายในการคุ้มครองพยาน ผู้ใดเปิดเผยความลับเกี่ยวกับที่อยู่ ชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพหรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยาน สามี ภริยา บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ซึ่งได้ดำเนินการไปเพื่อให้เกิดความปลอดภัย แก่พยาน โดยประการที่น่าจะเป็นเหตุให้บุคคลเหล่านั้น ไม่ได้รับความปลอดภัย หรือเป็นอันตรายแก่กาย หรือได้รับอันตรายสาหัส หรือได้รับอันตรายสาหัส หรือถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษตามอัตราที่กำหนด ถ้าได้กระทำเพื่อให้บุคคลดังกล่าวไม่ได้รับความปลอดภัยต้องรับ โทษหนักขึ้น หรือถ้าได้กระทำความผิดอาญาต่อบุคคลใดเพราะเหตุที่บุคคลนั้น สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของบุคคลนั้นจะมาหรือได้มาเป็นพยานต้องรับ โทษหนักขึ้น

³² พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 20.

³³ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 21 มาตรา 22 มาตรา 23.

2.3 หน่วยงานประสานการปฏิบัติหน้าที่คุ้มครองพยาน

กำหนดให้ส่วนราชการที่มีภารกิจร่วมในการดำเนินการคุ้มครองพยานตามบันทึกข้อตกลงดังกล่าวได้กำหนด ให้แต่ละหน่วยมีหน่วยประสานงานคุ้มครองพยานไว้โดยเฉพาะ ดังนี้

2.3.1 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กองคดีอาญา, กองบัญชาการตำรวจภาค 9 และศูนย์ปฏิบัติ การตำรวจชายแดนภาคใต้³⁴ การมาเป็นพยานในคดีอาญาหากเกิดกรณีพยานดังกล่าวไม่ได้รับความปลอดภัย พยานหรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องสามารถยื่นคำร้องขอให้คุ้มครองพยานต่อสำนักงานคุ้มครองพยาน เมื่อสำนักงานคุ้มครองพยานรับเรื่องดำเนินการสอบสวนและอนุมัติตามขั้นตอนแล้ว ให้สำนักงานคุ้มครองพยานประสานและแจ้งความต้องการเป็นหนังสือไปยังหน่วยประสานงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อขอให้ดำเนินการคุ้มครองพยาน

1) การประสานงานสำนักงานคุ้มครองพยานกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ก. การดำเนินการตามบันทึกข้อตกลง นอกจากสำนักงานคุ้มครองพยาน จะดำเนินการคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานในคดีอาญา หากกรณีพยานมาร้องขอรับการคุ้มครองมายังสำนักงานคุ้มครองพยานหรือเป็นพยานที่ส่งต่อมาจากหน่วยงานอื่น ในทางปฏิบัติ สำนักงานคุ้มครองพยานจะประสานการปฏิบัติเพื่อส่งต่อพยานไปยังหน่วยงานที่มีภารกิจให้ความคุ้มครองพยานตามบันทึกข้อตกลงว่าด้วยการปฏิบัติและประสานงานกรณีเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา ซึ่งส่วนใหญ่จะประสานการปฏิบัติงานไปยังสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นหลัก

ข. แนวทางปฏิบัติการคุ้มครองพยาน เพื่อให้การดำเนินการคุ้มครองพยานในคดีอาญาระหว่าง สำนักงานคุ้มครองพยานกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ประกอบระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยกำหนดแนวปฏิบัติการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548 โดยมีกองคดีอาญา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นหน่วยประสานงานคุ้มครองพยาน ซึ่งมีหลักเกณฑ์ขั้นตอนในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ดังนั้นจึงขอวิธีการและแนวปฏิบัติในการดำเนินงานคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไป เฉพาะกรณีที่พยานร้องขอผ่านสำนักงานคุ้มครองพยาน

ค. กฎหมายและระเบียบ

ก) พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 (มาตรา 6 และ มาตรา 7)

ข) ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยานฯ พ.ศ. 2547 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548

³⁴ ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยกำหนดแนวปฏิบัติการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548

ค) ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยกำหนดแนวทางปฏิบัติการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ประกอบบันทึกสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ ตร. 0004.21/2592 ลงวันที่ 19 พฤษภาคม 2548 เรื่องกำหนดแนวทางปฏิบัติในการคุ้มครองพยานในคดีอาญา

2) การประสานการปฏิบัติงานและการสนับสนุนงบประมาณ แนวทางการปฏิบัติ กรณีที่พยานร้องขอรับการคุ้มครองผ่านสำนักงานคุ้มครองพยาน และสำนักงานคุ้มครองพยานได้ประสานการส่งต่อพยานให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติดูแลความปลอดภัย โดยสำนักงานคุ้มครองพยานจะเป็นหน่วยงานสนับสนุนงบประมาณค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริงทั้งหมด ทั้งนี้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยานฯ พ.ศ. 2547 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 ซึ่งตามขั้นตอนนี้สำนักงานคุ้มครองพยานจะมอบหมายพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นเจ้าของเรื่องเพื่อทำหน้าที่ในการประสานการปฏิบัติงาน และดูแลรับผิดชอบในคดีนั้น จนกว่าจะสิ้นสุดการคุ้มครอง

3) มาตรการทั่วไปของสำนักงานตำรวจแห่งชาติกรณีรับพยานจากสำนักงานคุ้มครองพยาน เมื่อสำนักงานคุ้มครองพยานประสานส่งต่อพยานให้กับสำนักงานตำรวจแห่งชาติโดยผ่านกองคดีอาญา มีหนังสือสั่งการไปที่ตำรวจภูธรภาคหรือกองบัญชาการตำรวจนครบาลเพื่อมีแจ้งไปยังตำรวจภูธรจังหวัดหรือกองบังคับการตำรวจนครบาลแล้วแต่กรณี สั่งการไปที่สถานีตำรวจที่เกี่ยวข้องดำเนินการคุ้มครองหรือตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีข้อมูลไม่ชัดเจน เช่น เป็นพยานในคดีอาญาหรือไม่ มีพฤติการณ์ความไม่ปลอดภัยตามที่กล่าวอ้างหรือไม่อย่างไร สำหรับกรณีไม่คุ้มครองพยาน ให้เจ้าพนักงานตำรวจตามสถานีที่ได้รับมอบหมายรายงานผู้บังคับบัญชาทราบตามลำดับชั้นและมีหนังสือแจ้งสำนักงานคุ้มครองพยานทราบถึงสาเหตุที่ไม่ให้การคุ้มครองเพื่อสำนักงานคุ้มครองพยานจะได้แจ้งให้พยานทราบต่อไป

2.3.2 กระทรวงกลาโหม กรมพระธรรมนูญ กองนิติธรรมทหาร ที่ผ่านมาพยานในคดีอาญากำหนดให้มีการคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไป สำหรับคดีที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร กระทรวงกลาโหม ให้ความร่วมมือช่วยคุ้มครองเฉพาะพยานหรือบุคคลที่จะเข้ารับการคุ้มครองนั้นเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจของศาลทหาร³⁵ ต่อมาได้ยกเลิกข้อจำกัดการคุ้มครองพยานให้ดำเนินการคุ้มครองมากขึ้น โดยที่กระทรวงยุติธรรมสามารถร้องขอให้ช่วยคุ้มครองบุคคลที่มีได้อยู่ในอำนาจศาลทหารก็ให้กระทรวงกลาโหมให้ความร่วมมือช่วยคุ้มครองบุคคลที่มีได้อยู่ในอำนาจศาลทหารได้³⁶ การคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไปเกิดกรณีพยานดังกล่าวไม่ได้รับความปลอดภัยพยานหรือบุคคลอื่นใดซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องสามารถยื่นคำร้องขอให้คุ้มครองพยานต่อสำนักงาน

³⁵ ระเบียบกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548

³⁶ ระเบียบกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562, มาตรา 37.

คุ้มครองพยาน เมื่อสำนักงานคุ้มครองพยานรับเรื่องดำเนินการสอบสวนและอนุมัติตามขั้นตอนแล้ว ให้สำนักงานคุ้มครองพยานประสานแจ้งความต้องการไปยังงานคุ้มครองพยานของกระทรวงกลาโหม เพื่อขอให้ดำเนินการคุ้มครองพยาน

2.3.3 กรมการปกครอง สำนักการสอบสวนและนิติการ³⁷ พยานในคดีอาญาใด เว้นแต่คดีความผิดที่เป็นลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ หรือคดีที่มีพนักงานฝ่ายปกครองเข้ามาเกี่ยวข้อง กรณีพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัยโดยสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นเองก็ดี หรือกรณีพยานหรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องยื่นคำร้องขอให้คุ้มครองพยานต่อสำนักงานคุ้มครองพยานก็ดี หากพยานหรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องหรือสำนักงานคุ้มครองพยานพิจารณาเห็นแล้วว่า ควรให้พยานอยู่ในความคุ้มครองของหน่วยงานคุ้มครองพยานของกระทรวงมหาดไทย ให้สำนักงานคุ้มครองพยานแจ้งความต้องการเป็นหนังสือไปยังกรมการปกครอง เพื่อขอให้ดำเนินการคุ้มครองพยาน

2.3.4 กรมราชทัณฑ์ กองนิติการ เรือนจำ ทัณฑสถาน สถานกักขัง หรือสถานกักกัน³⁸ พยานในคดีอาญาใดที่ผู้ต้องขัง ผู้ต้องกักขัง หรือผู้ต้องกักกันเป็นพยาน นอกจากคดีอาญาที่ผู้ต้องขัง ผู้ต้องกักขัง หรือผู้ต้องกักกันถูกกล่าวหา หรือถูกดำเนินคดี เกิดกรณีพยานนั้น อาจไม่ได้รับความปลอดภัยหรือกรณีพยานหรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องยื่นคำร้องขอใช้มาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานต่อสำนักงานคุ้มครองพยาน เมื่อสำนักงานคุ้มครองพยานรับเรื่องและสอบสวน เพื่อขออนุมัติตามขั้นตอนแล้ว ให้สำนักงานคุ้มครองพยานประสานและแจ้งความต้องการเป็นหนังสือ ไปยังเรือนจำทัณฑสถาน สถานกักขังหรือสถานกักกัน ซึ่งเป็นหน่วยงานคุ้มครองพยานของ กรมราชทัณฑ์ที่พยานอยู่ในความควบคุมเพื่อขอให้ดำเนินการคุ้มครองพยาน โดยกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดในการคุ้มครองพยานดังกล่าวไว้ด้วย

2.2.3 กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน สำนักพัฒนาระบบงานยุติธรรมเด็กและเยาวชน สถานพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชนและศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน³⁹ พยานในคดีอาญา ใดที่เด็กหรือเยาวชนซึ่งอยู่ในความดูแลของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเป็นพยาน นอกจากคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนถูกกล่าวหาหรือถูกดำเนินคดี และเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจไม่ได้รับความปลอดภัยโดยสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นเองก็ดีหรือพยานหรือบุคคลอื่นใดซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้อง

³⁷ ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2551.

³⁸ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการให้ความคุ้มครองพยานที่เป็นผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกันในคดีอาญา ในความควบคุมของกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2549.

³⁹ ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยการแจ้ง วิธีการที่เจ้าหน้าที่ให้ความคุ้มครองแก่พยานและการสิ้นสุดซึ่งการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2549.

ยื่นคำร้องขอให้คุ้มครองพยานต่อสำนักงานคุ้มครองพยาน เมื่อสำนักงานคุ้มครองพยานรับเรื่องสอบสวนและอนุมัติตามขั้นตอนแล้ว ให้สำนักงานคุ้มครองพยานประสานและแจ้งความต้องการเป็นหนังสือถึงงานคุ้มครองพยานของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเพื่อขอให้ดำเนินการคุ้มครองพยาน

2.3.6 กรมสอบสวนคดีพิเศษ สำนักคดีอาญาพิเศษ⁴⁰ พยานในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจการสืบสวนสอบสวน หากพยานในคดีพิเศษดังกล่าวอาจไม่ได้รับความปลอดภัย พยานหรือบุคคลอื่นใดซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องสามารถยื่นคำร้องขอให้คุ้มครองพยานต่อสำนักงานคุ้มครองพยาน เมื่อสำนักงานคุ้มครองพยานรับเรื่องดำเนินการสอบสวนและอนุมัติตามขั้นตอนแล้ว ให้สำนักงานคุ้มครองพยานประสานและแจ้งความต้องการเป็นหนังสือถึงหน่วยงานคุ้มครองพยานของกรมสอบสวนคดีพิเศษ เพื่อขอให้ดำเนินการคุ้มครองพยาน

2.3.7 สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กองกฎหมายและคดียาเสพติด⁴¹ พยานในคดีอาญาตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งเป็นคดีที่มีความสำคัญหรือเลขาธิการเห็นสมควร และเจ้าพนักงานในสังกัดสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ได้ดำเนินการสืบสวนเองหรือร่วมดำเนินการสืบสวนกับพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ หรือเจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดซึ่งอยู่ในสังกัดหน่วยงานอื่น กรณีพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย โดยสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นเองก็ดี หรือกรณีพยาน หรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องยื่นคำร้องขอให้คุ้มครองพยานต่อสำนักงานคุ้มครองพยานก็ดี และหากพยานหรือบุคคลอื่นใดซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องหรือสำนักงานคุ้มครองพยานพิจารณาแล้วเห็นว่าควรให้พยานอยู่ในความคุ้มครองของหน่วยงานคุ้มครองพยานของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ให้สำนักงานคุ้มครองพยานแจ้งความต้องการเป็นหนังสือไปยังหน่วยงานของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เพื่อขอความร่วมมือในการดำเนินการคุ้มครองพยาน

ผลจากการบังคับใช้ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ดังกล่าวในช่วงระยะเวลาประมาณ 16 ปี พบว่าบทบัญญัติบางมาตราที่บัญญัติไว้ยังมีข้อจำกัดไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติงาน สภาพเศรษฐกิจ ภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นกับพยาน เป็นเหตุให้การบังคับใช้ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย เช่น พยานยังไม่สามารถเปลี่ยนหลักฐานทางทะเบียนให้กับพยานที่อยู่ในมาตรการคุ้มครองความปลอดภัยตามมาตรการพิเศษ ตลอดจนมิได้มี

⁴⁰ ระเบียบกรมสอบสวนคดีพิเศษว่าด้วยการให้ความคุ้มครองแก่พยานในคดีพิเศษ พ.ศ. 2547.

⁴¹ ระเบียบสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดว่าด้วยการให้ความคุ้มครองแก่พยานในคดียาเสพติด พ.ศ. 2547.

บทบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่ที่สามารถส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพได้

3. พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534

พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 กำหนดให้การดำเนินการเกี่ยวกับการทะเบียนราษฎร ซึ่งมีความหมายครอบคลุมถึงงานทะเบียนต่างๆ และการจัดเก็บข้อมูลทะเบียนประวัติราษฎร เช่น ข้อมูลตัวบุคคลเกี่ยวกับ ชื่อ ชื่อสกุล เพศ วันเดือนปีเกิดและตาย สัญชาติ ศาสนา ภูมิลำเนา สถานการณ์สมรส วุฒิการศึกษา ชื่อบิดามารดาหรือผู้รับบุตรบุญธรรม ชื่อคู่สมรส และชื่อบุตร และข้อมูลอื่นที่จำเป็นเพื่อการดำเนินการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง⁴² และให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่กับออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการในส่วนที่เกี่ยวข้อง และกำหนดให้ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐอาจขอให้นายทะเบียนจัดส่งสำเนาเอกสารข้อมูลทะเบียนประวัติราษฎร ได้เฉพาะเพื่อการอันจำเป็นแก่การปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ ทั้งนี้หากหน่วยงานประสงค์จะเชื่อมโยงคอมพิวเตอร์เพื่อใช้ประโยชน์จากข้อมูลทะเบียนประวัติราษฎร โดยอธิบดีกรมการปกครอง ในฐานะผู้อำนวยการทะเบียนกลาง อาจอนุญาตให้เชื่อมโยงได้เฉพาะข้อมูลที่จำเป็นแก่การปฏิบัติหน้าที่ตามที่ปรากฏภายในทะเบียนบ้าน ทะเบียนคนเกิด ทะเบียนคนตาย หรือทะเบียนประวัติสำหรับคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยเท่านั้น และหากจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงในราชอาณาจักร คณะรัฐมนตรีจะอนุมัติให้อธิบดีกรมการปกครองยินยอมให้ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐเชื่อมโยงก็ได้⁴³ โดยการจัดเก็บข้อมูลทะเบียนประวัติราษฎรดังกล่าวนี้ ในให้อธิบดีกรมการปกครองในฐานะผู้อำนวยการทะเบียนกลางกำหนดเลขประจำตัวแก่บุคคลที่อยู่ในราชอาณาจักรคนละหนึ่งเลขโดยไม่ซ้ำกันเท่านั้น⁴⁴ แม้พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 จะมีการแก้ไขให้สอดคล้องรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวก การอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน การรักษาความสงบเรียบร้อย การคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของประชาชน ในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการบริหารราชการแผ่นดินในเรื่องการให้บริการแก่ประชาชนหรือการรักษาความสงบเรียบร้อยหรือความมั่นคงในราชอาณาจักร ซึ่งกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจะอนุมัติให้ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐเชื่อมโยงข้อมูล

⁴² พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534, มาตรา 4.

⁴³ พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534, มาตรา 15.

⁴⁴ พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534, มาตรา 16.

ตามที่รัฐมนตรีกำหนดก็ได้⁴⁵ แต่ยังมีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ยังคงกำหนดให้อธิบดีกรมการปกครองในฐานะผู้อำนวยการทะเบียนกลางเป็นผู้กำหนดเลขประจำตัวแก่ผู้มีสัญชาติไทยหรือคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยที่อาศัยอยู่ในราชอาณาจักร และบุคคลที่ได้จดทะเบียนคนเกิด ณ สถานทูตไทย หรือสถานกงสุลไทย คนละหนึ่งเลขไม่ซ้ำกัน⁴⁶ เช่นเดิม ดังนั้นหากพิจารณาจากการคุ้มครองพยานในคดีอาญา ตามมาตรการพิเศษ ไม่อาจดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัวชื่อสกุล โดยขอให้มีเลขหมายประจำตัวเพิ่มอีกหนึ่งเลขหมายได้

4. วิวัฒนาการการคุ้มครองสิทธิของพยานในต่างประเทศ

4.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

การคุ้มครองพยานของประเทศสหรัฐอเมริกาเกิดขึ้นเพราะเห็นว่าพยานมีบทบาทสำคัญในการนำตัวผู้กระทำความผิดในองค์กรอาชญากรรมมาลงโทษได้ โดยเฉพาะอาชญากรที่อยู่ในองค์กรอาชญากรรมแต่หันได้มาให้ความร่วมมือในการให้การเป็นพยานต่อรัฐ โดยคดีที่มีชื่อเสียงทำให้มีการบัญญัติกฎหมายคุ้มครองพยานในประเทศสหรัฐอเมริกาในเวลาต่อมาคือ คดีของนาย Joseph Valachi ซึ่งนาย Valachi เป็นสมาชิกขององค์กรอาชญากรรมซึ่งเป็นมาเพื่ออพยพมาอยู่ประเทศสหรัฐอเมริกาโดยองค์กรอาชญากรรมนี้มีเครือข่ายอยู่ทั่วโลก ชื่อว่า Casa Nostra โดย Casa Nostra ถือเป็นองค์กรอาชญากรรมที่มีลักษณะโดดเด่นและแตกต่างจากองค์กรอาชญากรรมอื่นที่สามารถสร้างเครือข่ายในสหภาพแรงแรงและใช้อำนาจทางการเมืองในการบังคับกลุ่มฝูงชนในองค์กรต่างๆ ให้เคลื่อนไหวเพื่อองค์กรของตนได้ โดยในปี ค.ศ. 1960 นาย Valachi ถูกจำคุกข้อหาค้ายาเสพติด ส่วนนาย Vito Genovese ซึ่งเป็นหัวหน้าองค์กรอาชญากรรม Casa Nostra ก็ถูกจำคุกข้อหาค้ายาเสพติดในเรื่องจำเดียวกับนาย Valachi ซึ่งทั้งคู่มีความสัมพันธ์รู้จักกันมานาน นาย Genovese แม้ขณะจำคุกก็ยังมีอิทธิพลและมีอำนาจในการบัญชาการองค์กรอาชญากรรม Casa Nostra ได้ กล่าวคือ สามารถบังคับบัญชาองค์กรผ่านจากในเรื่องจำเพื่อสั่งการให้คนในองค์กรของตนซึ่งอยู่นอกเรื่องจำทำงานตามคำสั่งได้ และนาย Genovese มองเห็นว่า นาย Valachi น่าจะเป็นภัยคุกคามต่อองค์กรอาชญากรรมและต้องการลอบสังหารนาย Valachi โดยวันที่ 17 กรกฎาคม ค.ศ. 1962 นาย Valachi เกรงว่าตนจะถูกฆาตกรรม จึงร้องทุกข์ต่อทนายความในนิวยอร์กและขอให้รัฐบาลสหรัฐอเมริกาคู่มือความปลอดภัยให้แก่ตนในฐานะพยาน โดยจะให้การสารภาพและเปิดเผยข้อมูลขององค์กรอาชญากรรมเป็นการตอบแทน ซึ่งนาย Valachi ได้รับการคุ้มครองทันทีโดยได้

⁴⁵ พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562, มาตรา 4.

⁴⁶ พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562, มาตรา 5.

ย้ายจากเรือนจำนิวยอร์กไปจำคุกที่ Westchester Jail ในวันนี้ ได้รับการแยกขังเดี่ยวตามคำร้องขอ รวมทั้งขอเป็นผู้ทำอาหารของคนด้วยตนเองเพราะกลัวถูกลอบสังหารโดยการวางยาพิษ ผลจากการเป็นพยานสำคัญในการนำองค์กรอาชญากรรม Casa Nostra มาลงโทษ และได้รับการคุ้มครองจากเจ้าหน้าที่ FBI ให้เข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานขณะเดินทางไปให้การต่อคณะกรรมการรัฐสภาของสหรัฐอเมริกาจะมีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงาน The United States Marshals จำนวนถึง 200 คน คอยให้การคุ้มกัน และพยานหลักฐานจากคำให้การของนาย Valachi เปิดเผยถึงข้อมูลเชิงลึกในองค์กรอาชญากรรมทั้งรายชื่อ ตำแหน่ง ลำดับชั้นบังคับบัญชาในองค์กรอาชญากรรมกว่าหลายร้อยคน รวมกับพยาน หลักฐานจากการสืบคดีของ FBI ส่งผลให้คดีนี้สามารถคลี่คลายลงได้โดยใช้เวลาดังสั้นกว่า 30 ปี ในการดำเนินคดี และจากคดีนี้ส่งผลให้มีการตั้งหน่วยงานคุ้มครองพยานและออกกฎหมายคุ้มครองพยานในประเทศสหรัฐอเมริกาขึ้นอย่างเป็นทางการ ซึ่งจากเดิมเจ้าหน้าที่ FBI ทำหน้าที่คุ้มครองพยานเป็นกรณีๆ หรือเป็นเพียงการดำเนินงานเฉพาะกิจ อย่างเช่น ในคดีของนาย Valachi เท่านั้น และคดีนี้ยังเป็นจุดเริ่มต้นของการนำมาตราการพิเศษมาใช้ในคดีเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ กล่าวคือ การดักฟัง (Wiretapping) และเป็นครั้งแรกที่มีการนำระบบการกันเป็นพยานมาใช้ ทำให้มีการใช้มาตรการทั้ง 2 มาตรการอย่างแพร่หลายในคดีที่เกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติในเวลาต่อมา ซึ่งส่งผลให้กระบวนการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีประเภทนี้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

4.1.1 ประเภทและขอบเขตของพยานที่ได้รับการคุ้มครอง

ประเทศสหรัฐอเมริกากำหนดให้บุคคลผู้มีสิทธิได้รับการคุ้มครองได้แก่ ตัวพยานผู้จะมาให้การเป็นพยาน สมาชิกในครอบครัว บุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน และรวมถึงผู้เสียหายในฐานะพยาน ซึ่งได้รับผลกระทบจากการข่มขู่ คุกคาม หรืออาจจะได้รับอันตราย อันเนื่อง มาจากการที่มาให้ความร่วมมือกับรัฐ และกำหนดให้อัยการสูงสุดมีอำนาจออกคำสั่งในการให้การคุ้มครองแก่พยานจากการโยกย้ายถิ่นฐานหรืออาจใช้มาตรการอื่นที่เหมาะสมในการคุ้มครองพยานจากการคุกคาม นอกจากนี้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรม (The Organized Crime Control Act of 1970) โดยให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมในการคุ้มครองพยาน ที่เคยเป็นผู้กระทำผิดอยู่ในองค์กรอาชญากรรมแต่หันมาให้ความร่วมมือกับรัฐ โดยให้มีการนำระบบ การกันไว้เป็นพยาน (Witness Immunity) มาใช้ ซึ่งมีข้อตกลงว่าผู้ที่ถูกกันเป็นพยานจะได้รับการลด โทษ หรืออาจไม่ถูกดำเนินคดีอาญา ทั้งนี้อัยการจะทำหน้าที่ในการขออนุญาตต่อศาลในการกันไว้เป็นพยาน โดยทำเป็นสัญญาข้อตกลงร่วมกันในการเจรจาต่อรองคำสารภาพร่วมกับอัยการ และการ ให้การในชั้นศาลของผู้กระทำผิด ศาลจะพิจารณาถึงความเหมาะสมของการลดโทษ และเห็นได้ว่า การคุ้มครองพยานของสหรัฐอเมริกามีความสอดคล้องกับ

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้าน องค์การอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ซึ่งให้การคุ้มครองพยานและบุคคลใกล้ชิด รวมถึงผู้เสียหายในฐานะพยานด้วย

4.1.2 หน่วยงานที่รับผิดชอบในการคุ้มครองพยาน

การคุ้มครองพยานของประเทศสหรัฐอเมริกาเริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 ภายใต้อำนาจของโครงการ Witness Security Program (WITSEC) ภายใต้อำนาจควบคุมของอัยการสูงสุด (US Attorney General) โดยมี The United States Marshals Service (U.S. Marshals) เป็นหน่วยงานหลัก มีหน้าที่รับผิดชอบในการคุ้มครองพยาน ซึ่งหน่วยงานนี้มีที่มาจาก United States Code Title 28, part II Chapter 37 Section 561 ภายใต้อำนาจของกระทรวงยุติธรรมโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้มีอำนาจในการสั่งการโดยตรงผ่านไปยังผู้อำนวยการสำนักงาน U.S. Marshals โดยผู้อำนวยการสำนักงาน มาจากประธานาธิบดีแต่งตั้งโดยความเห็นชอบของรัฐสภา และเจ้าหน้าที่ U.S. Marshals จะมีวาระการทำงาน 4 ปี เมื่อครบ 4 ปี หากเจ้าหน้าที่ไม่ประสงค์ลาออกหรือไม่ถูกประธานาธิบดีถอดถอน ก็สามารถทำงานต่อไปได้จนกว่าจะมีบุคคลอื่นมาแทน และหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งของเจ้าหน้าที่ U.S. Marshals คือมีทำหน้าที่คุ้มครองกิจกรรมของศาล โดยเจ้าหน้าที่ U.S. Marshals หรือตำรวจศาล มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารร่วมกับกระทรวงการคลัง โดย U.S. Marshals เป็นผู้บังคับใช้กฎหมายการคุ้มครองพยาน ตัดสินใจว่าจะให้ความคุ้มครองพยานคนใดจะอยู่ในดุลพินิจของหน่วยงานและอยู่ในความควบคุมของศาล นอกจากนี้ U.S. Marshals ยังมีหน้าที่หลักในการจับกุมผู้กระทำผิด เช่น ผู้หลบหนีการประกันตัว รักษาความปลอดภัยในบริเวณศาล รวมถึงมีหน้าที่คุ้มครองผู้เสียหายในระหว่างการพิจารณาในศาลร่วมกับพนักงานอัยการ

U.S. Marshals มีโครงสร้างหน่วยงาน 3 ระดับ ได้แก่ สำนักงานใหญ่ (Marshals Service Headquarters สำนักงานภาค/สำนักงานเขต (Regional Offices) จำนวน 12 แห่ง 95 สาขาย่อย และหน่วยงานกลาง (Metro Units) มีทำหน้าที่ให้ความคุ้มครองพยานและให้คำปรึกษาแนะนำแก่เจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่น (Local Marshals) เกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน โดย U.S. Marshals จะเป็น ผู้สัมภาษณ์ประเมินสุขภาพจิต และพยานต้องปฏิบัติตามเพื่อความปลอดภัยในสวัสดิภาพของพยาน ตามเงื่อนไขซึ่งเป็นข้อจำกัดสิทธิบางประการของพยาน คือ พยานจะต้องไม่พบกับเพื่อนเก่าและญาติ เว้นแต่คู่สมรสและบุตรของตนเท่านั้น และหากได้รับการคุ้มครอง พยานจะสามารถนำเอาอัลบั้มรูปส่วนตัวของพยานไปได้เพียง 1 อัลบั้ม หากกรณีมีจดหมายใดๆ ส่งถึงพยาน พยานจะต้องทำลายจดหมายนั้นทันทีเมื่ออ่านจบ พยานจะต้องไม่รับโทรศัพท์เอง แต่สามารถโทรศัพท์ไปหาครอบครัวได้ โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐช่วยเหลือติดต่อโทรศัพท์ให้ และจะมีการฝึกอบรมอาชีพให้แก่พยาน หรือหางานใหม่ เมื่อพยานได้ทำงานมีรายได้ รัฐจะงดเงินช่วยเหลือ

สำหรับอีกหน่วยงานหนึ่งที่ได้รับผิดชอบในการคุมครองพยาน คือ ทัณฑสถานแห่งรัฐบาลกลาง (The Federal Bureau of Prisons : BOP) ทำหน้าที่ให้การคุมครองความปลอดภัยของพยานบุคคลที่เป็นผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นพยานที่เป็นผู้กระทำผิดในองค์การอาชญากรรมข้ามชาติเช่นเดียวกับคดีของ นาย Valachi ดังกล่าวข้างต้น ที่หันมาให้ความร่วมมือกับรัฐ โดยจะได้รับความคุ้มครองด้วยการย้ายพยานที่เป็นผู้ต้องขังนั้นออกจากบริเวณที่อันตรายและบุคคลที่จะทำร้ายที่เป็นผู้ต้องขังผู้นั้น ไปอยู่ที่อื่น หรือเรือนจำอื่น รวมถึงเปลี่ยนชื่อผู้ต้องขังนั้น

4.1.3 การคุมครองพยานในระบบระยะสั้นและระบบระยะยาว

พยานจะขอรับการคุมครองจะต้องเป็นพยานสำคัญที่ทำให้การดำเนินกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญาสำเร็จลุล่วงไป และผลจากการมาเป็นพยานทำให้ชีวิตพยานหรือครอบครัวพยาน ตกอยู่ในความเสี่ยง ซึ่งการเข้าสู่โครงการคุมครองพยานมีกระบวนการขั้นตอน คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจ มลรัฐหรือสหรัฐเป็นผู้ส่งคำร้องขอความคุ้มครองต่อ The Office Of Enforcement Operations (OEO) ซึ่งอยู่ในสังกัดกระทรวงยุติธรรม โดยมีอัยการสูงสุดเป็นผู้บังคับบัญชาและมีอำนาจเด็ดขาดในการตัดสินใจให้พยานเข้าสู่โครงการคุมครองพยาน ทั้งนี้การยื่นคำร้องผ่าน OEO โดยต้องระบุ คำให้การเป็นพยาน ภัยอันตรายที่พยานได้รับการข่มขู่หรือความเสี่ยงใดๆ ที่อาจเกิดขึ้นแก่ชุมชนใหม่ที่พยานเข้าไปอยู่ เพื่อประสานให้พยานได้สัมภาษณ์ จาก U.S. Marshals Service เก็บข้อมูลเบื้องต้น รวมถึงแจ้งให้พยานว่าชีวิตพยานจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรหากเข้าสู่โครงการคุมครองพยาน และ U.S. Marshals จะประสานให้พนักงานอัยการได้สัมภาษณ์พยานโดยตรง ประเมินความสำคัญในการสอบสวนหรือคดีที่พยานจะไปเบิกความจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ทรัพย์สินหรือบุคคลหรือไม่ เพื่อเสนอต่ออัยการว่าควรให้พยานเข้าสู่โครงการหรือไม่ รวมถึงส่งคำแนะนำไปยัง OEO เช่นกัน อย่างไรก็ตามระหว่างการประชุมนั้น หากเห็นว่าพยานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องอาจได้รับอันตรายอย่างเร่งด่วน และการจัดทำบันทึกข้อตกลงนั้นอาจจะไม่ทันทั่วทั้งอัยการสูงสุดอาจสั่งให้มีการใช้มาตรการคุมครองพยานหรือบุคคลดังกล่าวเป็นการชั่วคราวก่อนได้ และเมื่อพิจารณาให้พยานเข้าสู่โครงการแล้ว อัยการสูงสุดจะจัดให้พยานหรือบุคคลดังกล่าวทำข้อตกลงเบื้องต้น (Memorandum Of Understanding) กับผู้ขอรับความคุ้มครอง รวมทั้งบทกำหนดโทษสำหรับสำหรับพยานบุคคลที่ไม่ปฏิบัติตามและบุคคลอื่นที่นำเอาข้อมูลเกี่ยวกับการคุมครองพยานไปเปิดเผยโดยไม่ได้รับ อนุญาตด้วย

สำหรับรูปแบบของพยานตามโครงการคุมครองพยานมี 2 รูปแบบ คือ

1) การคุมครองพยานในระบบระยะสั้น

การคุมครองพยาน โดยอาศัยความสมัครใจ กรณีที่จะพยานจะได้รับอันตรายจากการข่มขู่ แต่ไม่ได้รับอันตรายร้ายแรง หรือกรณีร้ายแรงที่มีความเสี่ยงสูง โดย U.S.

Marshals จะหาที่อยู่โดยการโยกย้ายพยานบุคคลออกจากบริเวณซึ่งคาดว่าจะมีอันตรายหรือมีบุคคล จะเข้ามาทำร้าย จนกว่าจะแน่ใจว่าพยานบุคคลดังกล่าวปลอดภัย เช่น ทำการย้ายจนกว่าบุคคลผู้ทำอันตรายต่อพยานนั้นถูกพิพากษาให้จำคุก และมีการประเมินว่าบุคคลนั้นพ้นจากภาวะอันตรายแล้ว หรือไม่

2) การคุ้มครองพยานในระบบระยะยาว

การคุ้มครองพยานในความคิดเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม หรือ ความผิดร้ายแรงที่เป็นคดีที่มีความเสี่ยงค่อนข้างสูง และจำเป็นต้องใช้มาตรการพิเศษที่มีความเข้มงวด เพราะ การล่่าพียงมาตรการในระบบระยะสั้นหรือมาตรการธรรมดาไม่เพียงพอที่จะ ประกันความ ปลอดภัยของพยานที่ตกอยู่ในความเสี่ยงว่าจะได้รับอันตรายร้ายแรงถึงแก่ชีวิต โดย ประเภทความผิดร้ายแรงที่อนุญาตให้มีการนำมาตรการพิเศษมาใช้ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับองค์กร อาชญากรรมเกี่ยวกับ การลักลอบการค้ายาเสพติด การพนัน ในลักษณะที่มีเครือข่ายโยงใย การ ครอบงำ การให้ สินบนเจ้าหน้าที่ของรัฐ การฟอกเงิน การใช้อิทธิพลครอบงำเจ้าหน้าที่รัฐ การกระทำความผิดในคดี สำคัญ โดยเฉพาะการก่อการร้ายหรือจารกรรมข้อมูล การลักลอบผลิตและ ค้าอาวุธ การลักลอบขน คนต่างชาติเข้าประเทศ การนอกราชการบังหลวง และการขัดขวางความ ยุติธรรมในส่วนสำคัญ โดย การคุ้มครองในระบบระยะยาวนี้ รัฐจะจัดให้มีการย้ายถิ่นที่อยู่ของ พยานและครอบครัวให้พ้นจาก เขตอันตรายไปยังเขตที่ปลอดภัย การคุ้มครองตลอด 24 ชั่วโมงขณะ ไปให้การหรือเบิกความต่อศาลจัดหาบ้านพัก การรักษาพยาบาล การฝึกงาน สถานที่ศึกษาของบุตร การจัดหาให้ใหม่ตามความรู้ความถนัดของพยาน จ่ายค่าครองชีพเบื้องต้นจนกว่าพยานจะช่วยเหลือ ตนเองและครอบครัวได้ รวมถึงรัฐจะต้องร้องขอคำสั่งศาลให้เปลี่ยนชื่อสกุลตามที่ตั้งใหม่ให้พยาน และครอบครัว พร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสถานะบุคคล (Identity) ทั้งหมดขึ้นแทนของเดิม ทั้งนี้ การย้ายที่อยู่ไปยังเมืองใหม่หรือรัฐใหม่พร้อมทั้งเปลี่ยนชื่อที่อยู่ใหม่ เอกสารระบุตัวใหม่ อาชีพใหม่ เพื่อให้พยานสามารถเริ่มชีวิตใหม่ และต้องแน่ใจว่าพยานจะต้องพ้นจากการคุกคามจริง โดยการ เปลี่ยนชื่อและหลักฐานทางทะเบียนนั้นพยานต้องสัญญาว่าจะไม่มีการติดต่อกับเพื่อนหรือครอบครัว ในอดีตและจะไม่กลับ ไปยังภูมิลำเนาเดิมอีก

4.1.4 การสิ้นสุดการคุ้มครองพยาน

อัยการสูงสุดอาจสั่งยุติการคุ้มครองพยานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง หากพยานผู้ ที่ได้รับความคุ้มครองฝ่าฝืนบันทึกความตกลง พยานผู้ได้รับความคุ้มครองให้ข้อมูลเท็จ โดยจัดส่ง หนังสือแจ้งการยุติการคุ้มครองไปยังผู้ที่ได้รับความคุ้มครอง พร้อมทั้งเหตุผลของการยุติการ คุ้มครองนั้น โดยคำสั่งยุติการคุ้มครองพยานไม่อาจถูกฟ้องร้องต่อศาลได้

4.1.5 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงชื่อ การย้ายที่อยู่

กฏหมาย United States Code Title 28, part II Chapter 37 Section 561 ซึ่งกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้มีอำนาจและสั่งการในการออกข้อบังคับเพื่อดำเนินการ จัดให้มีการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุลของพยานหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง จัดที่พักอาศัยให้กับพยาน จัดให้มีการขนของ เครื่องใช้เพื่อให้เข้าไปอยู่ในสถานที่พักแห่งใหม่ จ่ายค่าเลี้ยงชีพที่เพียงพอ ช่วยให้พยานมีงานทำ ให้ความช่วยเหลืออย่างใด ๆ เพื่อให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้ในสังคมใหม่ ปกปิดหรือปฏิเสธที่จะเปิดเผยชื่อหรือสถานที่ของพยานที่ได้รับการคุ้มครองหรือข้อเท็จจริงใดๆ ที่เกี่ยวกับพยานหรือโครงการคุ้มครองพยานยกเว้นการมีคำสั่งศาลโดยการร้องขอของมลรัฐหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐในท้องถิ่น และรักษาความลับของชื่อตัวชื่อสกุลรวมถึงสถานที่อยู่ของพยานในกรณีที่ต้องมีการบันทึกในทะเบียนประวัติอาชญากรรมภายในประเทศสหรัฐอเมริกาหรือมลรัฐ⁴⁷

4.2 ประเทศออสเตรเลีย

การคุ้มครองพยานของประเทศออสเตรเลียเริ่มมาจากการถกเถียงประเด็นการคุ้มครองพยานของคณะกรรมการวิเลียม (The Williams Commission) และคณะกรรมการสจิวต (Stewart Royal Commission) ซึ่งคณะกรรมการวิเลียม ได้เสนอให้มีการขยายขอบเขตการคุ้มครองพยานในระดับรัฐบาลกลางโดยให้รวมถึงคดีเกี่ยวกับยาเสพติด แต่ข้อเสนอดังกล่าวไม่เป็นที่ยอมรับในปี ค.ศ. 1980 ต่อมาในปี ค.ศ. 1983 คณะกรรมาธิการได้เห็นถึงความสำคัญในการต่อสู้กับองค์กรอาชญากรรม⁴⁸ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยคำให้การจากพยานที่เป็นอาชญากรในองค์กรอาชญากรรม จึงได้มีการสร้างแรงจูงใจในการให้การคุ้มครองพยาน สำหรับมาตรการคุ้มครองพยานในขณะนั้นดำเนินการโดยตำรวจที่แตกต่างกันไปแต่ละพื้นที่ บางพื้นที่เน้นการให้การคุ้มครองแบบคุ้มครองกันตลอด 24 ชั่วโมง ในขณะที่อีกพื้นที่หนึ่งพึงพอใจกับการใช้มาตรการโยกย้ายถิ่นฐานพยานและเปลี่ยนชื่อนามสกุล ต่อมาในปี ค.ศ. 1988 คณะกรรมาธิการของรัฐสภา ได้จัดทำรายงานเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานโดยมีสาระสำคัญ กล่าวคือ มีการจัดตั้งโครงการคุ้มครองพยานแห่งชาติ เรียกว่า The National Witness Protection Program เพื่อกำหนดเงื่อนไขการคุ้มครองพยาน กำหนดอำนาจให้หน่วยงานตำรวจเป็นผู้ดูแลพยานตั้งแต่การลงนามบันทึกข้อตกลง

⁴⁷ วรรณวิภา เมืองถ้ำ, มาตรการการคุ้มครองพยานในประเทศไทย : ศึกษากรณีการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐ, โครงการวิจัย, กองทุนรัตนโกสินทร์สมโภช 200 ปี, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2559, หน้า 40 - 67

⁴⁸ John G. Vatentin, Present Issues for Organized Crime : The Australian UNAFEI, Resource Material Series No. 44, 1993, p. 112-113.

การสร้างข้อมูลที่ระบุชื่อยานใหม่จนถึงคุณแลพยานที่ถูกถอดออกจากโครงการ ทั้งนี้พยานต้องลงทะเบียนให้ข้อมูลชื่อ ข้อมูลที่แสดงอัตลักษณ์พยานใหม่เพื่อวางมาตรการบังคับพยานว่าจะไม่ใช่ข้อมูลอัตลักษณ์ใหม่ของตนเพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบและทางอาญารวมถึงการกำหนดฐานความผิดสำหรับพยานที่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับโครงการคุ้มครองพยาน แต่ทั้งนี้เลขประจำตัวผู้เสียภาษี หนังสือเดินทาง จะไม่ออกให้แก่พยานที่ได้รับการคุ้มครอง หากว่ากฎหมายคุ้มครองพยานเสริมและกฎกระทรวงไม่อนุญาตหรือรับรอง

4.2.1 ประเภทและขอบเขตของพยานที่ได้รับการคุ้มครอง

กฎหมายคุ้มครองพยานได้ให้คำจำกัดความคำว่า “พยาน” หมายถึง บุคคลใดซึ่งได้ให้หรือตกลงที่จะให้พยานหลักฐานในนามของราชมงกฏภายใต้อำนาจแห่งจักรภพหรือแห่งมลรัฐหรือแห่งราชอาณาจักรเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับการกระทำความผิดหรือการไต่สวนหรือการพิจารณาต่อเจ้าหน้าที่ผู้ซึ่งได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ บุคคลใดซึ่งได้หรือตกลงที่จะให้พยานหลักฐานอย่างอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการก่อหรือมีพฤติการณ์ว่าจะก่ออาชญากรรม บุคคลใดซึ่งร้องขอความคุ้มครองหรือความช่วยเหลืออื่นใดภายใต้โครงการคุ้มครองพยานแห่งชาติไม่ว่าด้วยเหตุผลใด บุคคลใดซึ่งมีความสัมพันธ์หรือเข้าไปเกี่ยวข้องกับบุคคลที่อาจร้องขอความคุ้มครองหรือช่วยเหลือภายใต้โครงการคุ้มครองพยานแห่งชาติ ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าพยานและบุคคลผู้ใกล้ชิดกับพยานที่มาให้การต่อรัฐซึ่งได้รับการข่มขู่ คุกคาม อันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากความผิดตามกฎหมายแห่งเครือจักรภพหรือกฎหมายแห่งมลรัฐหรือราชอาณาจักร

4.2.2 หน่วยงานรับผิดชอบในการคุ้มครองพยาน

ผู้บัญชาการตำรวจแห่งประเทศออสเตรเลีย (The Commissioner of the Australian Federal Police) เป็นผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบและพิจารณาอนุมัติหรือไม่อนุมัติให้บุคคลเข้าหรือโครงการคุ้มครองพยานแห่งชาติ (The National Witness Protection Program) รวมถึงกำหนดรูปแบบการป้องกัน ให้ความช่วยเหลืออันเหมาะสมแก่บุคคลผู้ขอรับความคุ้มครอง โดยพยานผู้เข้าโครงการต้องมีหน้าที่เปิดเผยข้อมูลของตน เช่น หน้าที่ตามกฎหมายที่พยานมีอยู่ หนี้สินที่พยานมีอยู่ ประวัติอาชญากรรม ของพยานคดีแพ่งทั้งปวงที่พยานเป็นโจทก์หรือจำเลยอยู่ในศาล

4.2.3 รูปแบบการคุ้มครองพยาน

ผู้บังคับบัญชาการตำรวจแห่งชาติ กำหนดหลักเกณฑ์การเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานจากการพิจารณาเกี่ยวกับ พยานมีประวัติการกระทำผิดหรือไม่โดยเฉพาะความผิดร้ายแรงซึ่งหากพยานเข้าโครงการจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคม สาธารณะหรือไม่ มีการตรวจทางจิตว่าเหมาะสมจะเข้าโครงการหรือไม่ ความร้ายแรงของการกระทำความผิดซึ่งมีหลักฐานหรือเอกสารเชื่อมโยงเกี่ยวข้อง มีวิธีการอื่นที่จะให้ความคุ้มครองพยานหรือไม่ ลักษณะของภัยอันตราย

อันอาจเกิดจากพยาน รวมถึงลักษณะความสัมพันธ์ของพยานกับพยานอื่นที่จะเข้ามาอยู่ในโครงการ เป็นต้น หากกรณีพยานได้รับอนุมัติเข้าสู่โครงการ พยานจะต้องทำบันทึกข้อตกลงเพื่อกำหนดรายละเอียดการให้ความคุ้มครอง ความช่วยเหลือ หน้าที่ที่พยานต้องปฏิบัติ ตลอดจนการฝ่าฝืนเงื่อนไขการตกลงที่อาจนำไปสู่การยกเลิกการคุ้มครองพยาน ซึ่งเมื่อพยานเข้าสู่การคุ้มครอง พยานจะได้รับการคุ้มครองที่จำเป็นเพื่อความปลอดภัยต่อชีวิต ทรัพย์สิน ความเป็นอยู่ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงเอกสารที่จำเป็นเพื่อให้พยานได้รับการเปลี่ยนชื่อ เปลี่ยนแปลงที่อยู่ จัดหาที่พักอาหาร แก่พยาน จัดหาพาหนะ ในการขนย้ายทรัพย์สินแก่พยาน จัดหาค่าใช้จ่ายในการครองชีพเงินช่วยเหลืออื่น จัดหาค่าใช้จ่ายในการเปลี่ยนแปลงที่อยู่พยาน จัดให้พยานได้มีอาชีพและได้รับการศึกษา เป็นต้น

สำหรับการโยกย้ายพยานในประเทศออสเตรเลียจะแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การโยกย้ายพยานภายในประเทศออสเตรเลีย ที่มีอันตรายคุกคามไม่ร้ายแรงมากนักยังสามารถโยกย้ายถิ่นฐานพยานไปอีกรัฐหนึ่งได้ ซึ่งส่วนใหญ่จะโยกย้ายพยานระหว่างรัฐโดยให้พยานพักอาศัยใน Motel หรือ Apartment และหลังจากพยานได้ให้ข้อเท็จจริงแก่ศาลแล้วพยานจะได้รับการย้ายที่อยู่อย่างถาวรภายใต้เอกสารระบุตัวใหม่ โดยปกติจะให้พยานพักอาศัยในเคหะสาธารณะ (Public housing) และการโยกย้ายพยานที่ถูกคุกคามข่มขู่อย่างร้ายแรง อย่างเช่น พยานในคดีที่เกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งจำเป็นต้องย้ายพยานไปคุ้มครองยังต่างประเทศหรือรัฐอื่น โดยรัฐบาลออสเตรเลียจะเจรจาขอย้ายถิ่นของพยานกับประเทศที่ต้องการให้พยานถูกโยกย้ายไปยังประเทศนั้น ขณะเดียวกันก็ยอมรับการนำพยานต่างชาติเข้ามาคุ้มครองในประเทศด้วยเช่นกัน

4.2.4 การสิ้นสุดการคุ้มครองพยาน

การสิ้นสุดการคุ้มครองพยาน มี 2 กรณี คือ กรณีผู้บังคับบัญชาการตำรวจแห่งชาติสั่งยุติการคุ้มครองเมื่อพยานหรือผู้ที่ได้รับการคุ้มครองแสดงความประสงค์ขอยุติการได้รับความคุ้มครองและให้ความช่วยเหลือ เป็นลายลักษณ์อักษร และผู้ช่วยผู้บังคับบัญชาการตำรวจแห่งชาติสั่งยุติการคุ้มครองเมื่อมีเหตุจากกรณีผู้ได้รับความคุ้มครองจงใจฝ่าฝืนเงื่อนไขในบันทึกข้อตกลง ให้ข้อมูลเป็นเท็จ การกระทำของพยานหรือผู้ที่ได้รับความคุ้มครองเป็นอันตรายต่อการคุ้มครองพยาน ภัยอันตรายที่เป็นมูลเหตุแห่งการคุ้มครองพยานหมดไป พยานไม่ให้ความเป็นพยาน พยานปฏิเสธจะลงนามในบันทึกข้อตกลงฉบับใหม่ หรือผู้ช่วยผู้บังคับบัญชาการตำรวจแห่งชาติเห็นว่าไม่มีเหตุที่จะให้มีการคุ้มครองอีก อย่างไรก็ตามการออกคำสั่งให้สิ้นสุดการคุ้มครองพยานของผู้ช่วยผู้บังคับบัญชาการตำรวจแห่งชาติยังไม่ถึงที่สุด พยานหรือผู้ที่ได้รับความคุ้มครองอาจ

อุทธรณ์คำสั่งต่อผู้บังคับบัญชาการตำรวจแห่งชาติภายใน 28 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งการสิ้นสุดการคุ้มครอง⁴⁹

4.2.5 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงชื่อ การย้ายที่อยู่

ผู้บัญชาการตำรวจแห่งประเทศไทยพิจารณาว่าเพื่อความจำเป็นและชอบด้วยเหตุผล ในการคุ้มครองความปลอดภัยและสวัสดิภาพของพยาน พยานที่ได้รับการคุ้มครองจะได้รับการย้ายที่อยู่ หรือจัดหาที่พักให้พยานใหม่ ตามกฎหมาย Witness Protection Act 1994 ซึ่งได้บัญญัติไว้ใน Section 13 (ค) (ง) (จ) (ฉ) (ช) กำหนดให้ จัดหาที่พักให้กับพยานใหม่ จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่พยาน จัดหาเรื่องการเงินสำหรับทรัพย์สินของพยานไปอยู่ที่อยู่ใหม่ จัดหาค่าใช้จ่ายที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตชุมชนใหม่ของพยานอย่างเหมาะสม รวมทั้งค่าใช้จ่ายที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของครอบครัวพยานและช่วยเหลือด้านการเงินอย่างเหมาะสมโดยตรง และโดยอ้อมกับพยาน

4.3 ประเทศเยอรมัน

ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน ได้แยกการกระทำผิดอาญาออกเป็น 3 ประเภท คือ ทัศนคติความผิดอาญาร้ายแรง ได้แก่ อัตราโทษจำคุกขั้นต่ำอย่างน้อยที่สุด 1 ปี หรือมากกว่านั้น เช่น ฆ่าผู้อื่นกำหนดโทษขั้นต่ำไว้ไม่ต่ำกว่า 5 ปี เป็นต้น ทัศนคติความผิดอาญาธรรมดา ได้แก่ อัตราโทษลำดับปานกลาง เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ โทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี เป็นต้น และความผิดลหุโทษ ได้แก่ โทษจำคุกไม่เกิน 6 สัปดาห์ หรือโทษปรับไม่เกิน 500 มาร์ค เช่น การกระทำให้เกิดเรื่องเดือดร้อนแก่ประชาชน⁵⁰ สำหรับการคุ้มครองพยานในประเทศเยอรมัน มีบทบัญญัติในเรื่องของการคุ้มครองพยาน ปรากฏในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายตำรวจ⁵¹

⁴⁹ วรณวิภา เมืองถ้ำ, มาตรการการคุ้มครองพยานในประเทศไทย : ศึกษากรณีการคุ้มครองพยาน โดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐ, โครงการวิจัย, กองทุนรัตนโกสินทร์สมโภช 200 ปี, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2559, หน้า 67 - 87

⁵⁰ กมลชัย รัตนสกวังศ์, รองศาสตราจารย์ ดร., หลักกฎหมายปกครองเยอรมัน, โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2544, หน้า 13 -14

⁵¹ John Peter Wilhelm Hilger, Organized Crime/Witness Protection in Germany, in UNAFEI Resource Material Series No. 58, 2001, at 99; Special Investigative Tool to Combat Transnational Organized Crime (TOC), in UNFEI Resource Material Series No. 58, 2001, at 245.

4.3.1 ประเภทและขอบเขตของพยานที่ได้รับการคุ้มครอง

พยานหรือผู้เกี่ยวข้องที่อยู่ในอันตรายและอาจก่อให้เกิดผลกระทบอย่างสำคัญต่อการพิสูจน์ความจริงและต่อผลประโยชน์ในการต่อสู้คดี สามารถได้รับการคุ้มครองโดยพยานนั้นสมัครใจยินยอมที่จะรับการคุ้มครอง รวมถึงคนวิกลจริต เด็ก ญาติห่าง หรือญาติสนิท จำเลย เป็นต้น

4.3.2 หน่วยงานรับผิดชอบในการคุ้มครองพยาน

1) บทบาทของศาลในการคุ้มครองพยาน

มาตรา 223 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน กรณีที่มีอุปสรรคซึ่งไม่อาจข้ามผ่านไปได้เกิดขึ้นต่อพยานในชั้นพิจารณาในศาลเป็นระยะเวลาาน ศาลอาจมีคำสั่งให้มีการซักถามพยานนอกศาลโดยผู้พิพากษาที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นพิเศษก็ได้ อย่างไรก็ตามผู้ต้องหาและทนายความของผู้ต้องหาสามารถเข้าร่วมในการซักถามนั้นได้

มาตรา 247 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน ศาลสามารถมีคำสั่งให้ผู้ต้องหาออกจากห้องพิจารณาระหว่างการซักถามได้ หากเกรงว่าผู้ต้องหาร่วมหรือพยานจะไม่พูดความจริงหากมีการซักถามต่อหน้าผู้ต้องหานั้น แต่เมื่อผู้ต้องหากลับเข้าสู่ห้องพิจารณาแล้ว ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาจะต้องแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบถึงใจความสำคัญที่ได้บันทึกความลับหลังผู้ต้องหา สิ่งที่ควรกล่าวถึงในที่นี้อีกประการหนึ่งคือ ศาลอาจให้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยผ่านทางโทรทัศน์ดังที่กำหนดไว้ในมาตรา 172 แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม หากเกรงว่าจะเกิดภัยอันตรายต่อความมั่นคงของประเทศ หรือความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือภัยอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือเสรีภาพของพยานหรือบุคคลอื่นใด ศาลมีหน้าที่ที่จะต้องคุ้มครองพยานจากอันตรายที่อาจเกิดขึ้นต่อชีวิตหรือร่างกายที่เป็นผลเนื่องจากการเข้าร่วมในกระบวนการพิจารณาของศาล โดยศาลอาจใช้ดุลยพินิจในการอนุญาตให้ใช้โทรทัศน์วงจรปิดหรือการประชุมทางจอภาพตามมาตรา 247a แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน หากปรากฏถึงเหตุอันเชื่อได้ว่า หากพยานบุคคลดังกล่าวมาปรากฏตัวในศาล โดยอาจให้พยานอยู่ในห้องอื่นของอาคารศาลหรือสถานที่อื่นที่มีความปลอดภัยทั้งในหรือนอกประเทศก็ตาม โดยผ่านทางโทรทัศน์ วงจรปิด หรือการประชุมทางจอภาพ ส่วนกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยาน มาตรา 58a มาตรา 168e มาตรา 247a และมาตรา 225a ได้วางหลักไว้ในเรื่องนี้ว่าพยานอาจถูกซักถามต่างหากโดยผู้พิพากษาตั้งแต่ในชั้นสอบสวน โดยเป็นกระบวนการที่แยกออกจากบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องในการพิจารณา และในชั้นพิจารณาคดีนั้นพยานก็ไม่ต้องปรากฏตัวในห้องพิจารณาเพื่อการซักถามทุกครั้งไป ในทั้งสองกรณีดังกล่าว คำให้การของพยานจะถูกส่งผ่านทางวิดีโอไปพร้อมกับมีการบันทึกภาพและเสียง

ด้วยหากเข้าเงื่อนไขตามกฎหมายนอกจากนั้นยังอาจให้มีการบันทึกคำถามโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจและ
อัยการอีกด้วย

การบันทึกการซักถามและการนำการบันทึกนี้ไปใช้แทนการซักถามทำ
ให้พยานในคดีองค์กรอาชญากรรมที่ตกอยู่ในภาวะอันตรายไม่ต้องปรากฏตัวในชั้นพิจารณาและ
สามารถให้การในชั้นพิจารณาได้โดยผ่านทาง การซักถามทางวิดีโอ ภายใต้มาตรา 58a แห่งประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน ในการซักถามพยานไม่ว่าขั้นตอนใดในชั้นพิจารณาอาจมี
การบันทึกภาพและเสียงเอาไว้ด้วยก็ได้ แต่หากมีเหตุให้เกรงว่าจะไม่อาจมีการซักถามพยานได้ใน
ชั้นพิจารณา และการบันทึกนั้นเป็นการจำเป็นแก่การพิสูจน์ความจริง จะต้องมีการบันทึกภาพและ
เสียงไว้เสมอ และมาตรา 168a แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน กรณีที่มี
อันตรายร้ายแรงต่อความเป็นอยู่ของพยานซึ่งไม่อาจป้องกันได้โดยวิธีอื่นใด กฎหมายกำหนดให้ผู้
พิพากษาดำเนินการซักถามพยานเสียตั้งแต่ในชั้นสอบสวน โดยทำเป็นสัดส่วนที่แยกออกต่างหาก
จากบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาภาพและเสียงของการซักถามจะถูกส่งผ่านมายังบุคคลอื่นที่
เกี่ยวข้องกับการพิจารณาในเวลาเดียวกันโดยสามารถติดต่อผู้พิพากษาได้โดยทางโทรศัพท์หรือวิทยุ
ทั้งนี้ภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน มาตรา 247 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน
ครอบคลุมถึงการซักถามพยานที่มีได้อยู่ในห้องพิจารณาผ่านทางวิดีโอด้วย พยานอาจอยู่ในห้องอื่น
ที่ติดกับอาคารศาลหรืออยู่อย่างปลอดภัยในบ้านหรือในต่างประเทศ เช่น ในกรณีที่จะเป็นอันตราย
อย่างมากจนเกินไปหากให้พยานปรากฏตัวที่ศาล เป็นต้น สำหรับกรณีที่มีการใช้วิดีโอแทนการ
ซักถามอยู่ภายใต้บังคับของบทบัญญัติมาตรา 225a แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
เยอรมัน เมื่อใดที่ต้องมีการอ่านบันทึกคำเบิกความให้สามารถเปิดเทปวิดีโอแทนได้

นอกจากนี้ยังมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญ คือ

(1) ในกรณีที่พยานไม่ได้อยู่ในห้องพิจารณา แต่อยู่ในสถานที่ลับนั้น การ
ปิดกั้นการส่งสัญญาณภาพในการซักถามพยานระหว่างการพิจารณาเช่น การบิดเบือนจอภาพ หรือการ
ปิดบังบริเวณใบหน้าของพยานไม่อาจกระทำได้ แต่หากการให้เห็นหน้าพยานทางวิดีโอจนจำได้ว่า
เป็นใครไม่อาจลดหรือบรรเทาความเสี่ยงได้อย่างเพียงพอ ก็จำเป็นต้องใช้วิธีกันพยานออกไปโดยสิ้นเชิง
ตามวิธีการที่ระบุไว้ในบทบัญญัติมาตรา 96 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน

(2) อาจมีมาตรการคุ้มกันอีกหลายประการเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น อาจใช้
การซักถามทางวิดีโอกับพยานที่อยู่ในห้องพิจารณา พิเคราะห์คดีในช่วงการซักถามผ่านกล้อง และ
อนุญาตให้พยานสามารถปฏิเสธไม่ให้รายละเอียดส่วนตัวภายใต้มาตรา 68 อนุมาตรา 3 แห่ง
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน

(3) การพิจารณาว่าจะนำมาตรการในการคุ้มครองพยานมาตรการใดมาใช้ นั้น ศาลจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในแต่ละกรณี ได้แก่ หน้าที่ในการสืบสวนการกระทำความผิดอย่างมีประสิทธิภาพโดยสอดคล้องกับหลักความยุติธรรม การให้ความเคารพซึ่งสิทธิของผู้ต้องหาในการได้รับโอกาสที่จะปกป้องตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ และในกรณีจำเป็นเนื่องจากมีอันตรายต่อบุคคลอย่างร้ายแรง หรือมีผลประโยชน์ของรัฐซึ่งมีความสำคัญ อาจมีการสั่งให้ใช้มาตรการในการคุ้มครองพยานที่ครอบคลุมมากกว่าหากมาตรการในลำดับที่รองลงมาซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายน้อยกว่าต่อการสืบหาหรือการป้องกันนั้นไม่เพียงพอ

(4) การคุ้มครองพยานที่ตกอยู่ในอันตรายที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบสำคัญต่อการพิสูจน์ความจริงและต่อผลประโยชน์ในการต่อสู้คดีในแต่ละคดี จึงต้องนำมาตรการในการคุ้มครองพยานมาใช้ด้วยความระมัดระวังอย่างยิ่งในการประเมินพยานหลักฐานของศาล โดยเฉพาะในกรณีการใช้พยานหลักฐานทางอ้อมนั้นศาลจะต้องพิจารณาถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นด้วย นอกจากนี้ศาลจะต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ เป็นกรณีไป เช่น หน้าที่ศาลที่จะดำเนินการต่อการกระทำความผิดทางอาญาในลักษณะที่สอดคล้องกับหลักความยุติธรรมสิทธิของจำเลยที่จะมีโอกาสให้การต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ภายใต้หลักนิติธรรม เป็นต้น

มาตรา 96 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน ศาลไม่อาจเรียกให้หน่วยงานที่มีอำนาจส่งเอกสารหรือข้อมูล หากหน่วยงานที่มีอำนาจสูงสุดเห็นว่าการเปิดเผยซึ่งข้อความในเอกสารนั้นจะเป็นผลเสียต่อรัฐ นอกจากนี้ อาจมีการปฏิเสธศาล โดยไม่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ ชื่อและที่อยู่ของพยานซึ่งหน่วยงานที่มีอำนาจได้เก็บเป็นความลับ ดังนั้น อาจมีกรณีที่ไม่อาจให้ความคุ้มครองแก่พยานอย่างในกรณีทั่วไปได้เนื่องจากมีอันตรายที่ผิดวิสัย มาตรา 96 แห่งประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน จึงให้ตำรวจหรืออัยการสามารถกันไม่ให้พยานเข้าไปใน การพิจารณาชั้นศาล ซึ่งกรณีหมายความว่าฐานะที่แท้จริงและที่อยู่ของพยานเหล่านั้นจะถูกเก็บเป็น ความ ลับโดยหน่วยงานที่ดำเนินคดีอาญา เพื่อที่พยานจะได้ไม่ถูกเรียกให้เข้าร่วมในการพิจารณาคดี แต่จะให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการ หรือผู้พิพากษาที่ได้ทำการสอบถามพยานเหล่านี้ในชั้นสอบสวน มาเบิกความในฐานะเป็นพยานบอกเล่าแทน นอกจากนี้หากมีการห้ามไม่ให้เข้าร่วมในชั้นพิจารณา ดังกล่าวแล้ว จะต้องมีการอ่านรายงานบันทึกคำเบิกความในศาลด้วยการคุ้มครองพยานมาตรานี้ มักจะนำมาใช้กับพยานที่เป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่สืบสวนนอกเครื่องแบบ

2) บทบาทของพนักงานตำรวจในการคุ้มครองพยาน

การคุ้มครองภายใต้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันมีผลในระหว่างการพิจารณาคดีเท่านั้น แต่ไม่ได้ให้ความคุ้มครองนอกเหนือจากการพิจารณาหรือภายหลัง

เสร็จสิ้นการพิจารณา ซึ่งอันตรายต่อพยานยังคงมีอยู่และอาจเพิ่มสูงขึ้น กฎหมายที่มีลักษณะที่เป็น การป้องกันได้แก่กฎหมายตำรวจ ซึ่งนำมาใช้ในการคุ้มครองพยานระหว่างการพิจารณาคดีอาญา และหลังจากเสร็จสิ้นการพิจารณา โดยกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้กำหนด แนวทางการดำเนินการให้ความคุ้มครอง⁵² นอกจากนี้ มาตรา 110b และมาตรา 110d แห่งประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน กำหนดให้ฐานะที่แท้จริงของเจ้าหน้าที่สืบสวนนอก เครื่องแบบซึ่งทำงานโดยใช้ชื่อที่สมมติขึ้นอาจถูกเก็บไว้เป็นความลับแม้เสร็จสิ้นภารกิจแล้วเฉพาะ สำนักงานอัยการและผู้พิพากษาผู้ซึ่งรับผิดชอบในภารกิจนั้นเท่านั้นที่อาจมีคำสั่งให้มีการแจ้งฐานะที่ แท้จริงแก่ตนได้ นอกจากนี้อาจให้มีการปกปิดฐานะที่แท้จริงของบุคคลนั้นไว้เป็นความลับใน ระหว่างการพิจารณา ทั้งนี้ภายใต้บทบัญญัติมาตรา 96 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เยอรมัน โดยเฉพาะเมื่อมีเหตุให้เกรงว่าการเปิดเผยพิจารณาความฐานะที่แท้จริงของบุคคลนั้นอาจ ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือเสรีภาพของเจ้าหน้าที่สืบสวนนอกเครื่องแบบนั้น หรือของ บุคคลอื่น หรืออาจลดความเป็นไปได้ในการที่จะใช้การสืบสวนนอกเครื่องแบบต่อไปในอนาคต นอกจากนี้คำสั่งและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดให้มีการสืบสวนนอกเครื่องแบบนี้จะไม่นำไปเก็บไว้ ในสำนวนคดีอาญาแต่จะเก็บรักษาไว้ที่สำนักงานอัยการ โดยจะนำเอกสารเหล่านี้ไปใส่ไว้ในสำนวน คดีก็ต่อเมื่อจะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อวัตถุประสงค์ในการสืบสวนหรือความมั่นคงแห่งรัฐและไม่ ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายของบุคคลหรือต่อความเป็นไปได้ในการจัดให้มีการสืบสวน นอกเครื่องแบบต่อไป

3) บทบาทของพนักงานอัยการในการคุ้มครองพยาน

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน กำหนดอำนาจไว้ ดังนี้

(1) หน้าที่ในการเก็บเอกสาร ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญาเยอรมันนั้น ได้มีบัญญัติที่ได้กล่าวถึงเรื่องของข้อมูลส่วนบุคคลและลักษณะรูปพรรณสัณฐาน ของพยานไว้ ในมาตรา 68b ซึ่งมีใจความว่าหากกรณีที่พิจารณาแล้วเห็นว่าหากมีการเปิดเผยข้อมูลส่วน บุคคลและลักษณะรูปพรรณสัณฐานของพยานล้วนจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตหรือเสรีภาพของ พยานหรือบุคคลอื่น จะต้องทำการเก็บข้อมูลดังกล่าวไว้เป็นความลับ โดยเอกสารดังกล่าวจะถูกเก็บ รักษาไว้โดยพนักงานอัยการ

(2) หน้าที่ในการเป็นพยานบอกเล่า ในกรณีที่ต้องมีการปิดบังตัวพยาน บุคคลดังกล่าวในการนำตัวมาเบิกความในชั้นศาลนั้น กฎหมายกำหนดให้พนักงานอัยการผู้ซึ่งได้ ชักถามพยานปากดังกล่าวในขั้นตอนของการสอบสวนเข้ามาตอบข้อซักถามพยานในฐานะพยาน

⁵² อำนาจ เนตยสุภา, องค์การอาชญากรรม/การคุ้มครองพยานในประเทศเยอรมัน, พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพฯ : วิทยุชน, หน้า 128.

บอกเล่าแทนพยานบุคคลดังกล่าวในชั้นศาลได้ รวมทั้งอาจจะมีการบัญญัติใน มาตรา 251 ให้นำบันทึกคำให้การของพยานที่เบิกความนอกห้องพิจารณาคดีมาอ่านในระหว่างพิจารณาคดี ทั้งนี้ในการกระทำดังกล่าวส่วนมากจะใช้ในกรณีที่พยานบุคคลดังกล่าวเป็นเจ้าของหน้าที่ตำรวจ หรือสายลับ นอกจากนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมันยังได้กำหนดถึงวิธีการสืบสวนพยานในกระบวนการพิจารณาที่เป็นการคุ้มครองพยาน โดยผู้พิพากษา ซึ่งในประเทศเยอรมันผู้พิพากษามีได้มีอำนาจเป็นแต่เพียงผู้รับฟังพยานหลักฐานตามที่โจทก์หรือจำเลยเสนอมาเท่านั้น แต่ยังสามารถทำการซักถามโต้สวนเพื่อหาข้อเท็จจริงในคดีได้ด้วยตนเอง ดังนั้นการตัดสินใจคดีของผู้พิพากษาจึงมิได้เป็นเพียงการตัดสินใจจากข้อมูลที่โจทก์หรือจำเลยเสนอเท่านั้น

การปฏิบัติต่อพยานในระหว่างที่พยานอยู่ใน โครงการคุ้มครองพยาน ตำรวจ และศาลสร้าง “โครงการคุ้มครองพยาน” ขึ้นมาใช้กับพยานที่อยู่ในอันตรายด้วยเหตุนี้จึงได้มีหน่วยงานพิเศษที่ทำหน้าที่คุ้มครองพยานซึ่งมีประสบการณ์ในการคุ้มครองพยานขึ้นและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้สร้างแนวปฏิบัติร่วมกัน โดยอาศัยบทบัญญัติในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน และกฎหมายตำรวจมาปรับใช้บทบัญญัติในกฎหมายตำรวจ กำหนดหน้าที่ดำเนินการคุ้มครองพยานไว้ คือ ดูแลสภาพจิตใจของพยานให้คำแนะนำ ในทางด้านพฤติกรรมจัดให้มีพนักงานตำรวจคุ้มครองความปลอดภัยของพยานในระยะเวลาที่ยาวนานโดยจัดตำรวจติดตามทั้งแบบเปิดเผย และแบบเป็นการลับ จัดหาที่อยู่แยกสารเกี่ยวกับรูปพรรณสัณฐานใหม่ อาชีพใหม่ โดยจะอยู่ภายในหรือนอกประเทศได้ ให้ความช่วยเหลือในด้านเงินทุนเลี้ยงชีพเป็นการชั่วคราว จนกว่าจะมีอาชีพใหม่และสามารถ เลี้ยงตนเองได้⁵³

4.3.3 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงชื่อ การย้ายที่อยู่

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน (The German Code of Criminal Procedure) บัญญัติ ไว้ดังนี้

1) กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน (The German Code of Criminal Procedure) มาตรา 68 อนุมาตรา 1 และอนุมาตรา 2 กำหนดให้บุคคลใดไม่ว่าจะเป็นตำรวจหรือพยานมีสิทธิที่จะให้การต่อศาลเกี่ยวกับถิ่นที่อยู่หรือภูมิลำเนาโดยสามารถให้สถานที่ทำงานเป็นถิ่นที่อยู่แทนได้ หรืออาจจะบุถึงที่อยู่อื่นซึ่งอาจส่งหมายได้สอดคล้องกับมาตรา 68 อนุมาตรา 3 ซึ่งกำหนดให้ตัวตนที่แท้จริงของพยาน อาจถูกเก็บไว้เป็นความลับ หากมีเหตุให้เกรงว่าการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือเสรีภาพของพยานหรือบุคคลอื่นใด เอกสารที่เกี่ยวข้องถึงตัวบุคคลนั้นจะได้รับการเก็บรักษาไว้ ณ สำนักงานอัยการ และไม่มีการส่งเอกสารนั้น

⁵³ John Peter Wilheger, “องค์กรอาชญากรรมการคุ้มครองพยานในประเทศเยอรมัน”, โดย อำนาจ เนตยสุภา, หน้า 8.

ต่อศาล และ เอกสารจะไม่ถูกนำไปไว้ในสำนวนจนกว่าการคุกคามนั้นจะหมดไป หากมีการระบุข้อมูลบางส่วนเกี่ยวกับตัวตนของพยานไว้ในคำฟ้องที่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือในหมายเรียกที่มีขึ้นในภายหลัง จะต้องแจ้งว่าเหตุที่ต้องปกปิดข้อมูลบางส่วนเพราะเหตุการณ์ดังกล่าว ส่วนข้อยกเว้นที่บุคคลไม่ต้องระบุถึงตัวตนที่แท้จริงของตนมิได้ยกเว้นหน้าที่ของบุคคลในชั้นพิจารณาคดีในศาล ที่จะต้องระบุถึงสถานะของตนว่าเกี่ยวข้องกับกรูเห็นเหตุการณ์ในคดีนี้มักใช้กับพยานที่เป็นเจ้าหน้าที่สืบสวนนอกเครื่องแบบด้วยเช่นกัน

2) *Witness Protection Harmonization Act 2007* กำหนดมาตรการเกี่ยวกับสถานะของพยานไว้ใน มาตรา 1 ซึ่งกำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการเปลี่ยนแปลงชื่อสกุล และที่อยู่ โดยได้รับความยินยอมจากพยานก่อน และมาตรา 5 กำหนดเกี่ยวกับรูปพรรณสัณฐานชั่วคราวไว้ใน อนุมาตรา 1 และอนุมาตรา 2 ซึ่งกำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาจออกเอกสารสิทธิหรือเอกสารอื่นๆ ที่จะก่อให้เกิดหรือคงไว้ซึ่งรูปพรรณที่มีการเปลี่ยนแปลงชั่วคราว และอาจร้องขอให้หน่วยงานของรัฐไม่ให้ข้อมูล เปลี่ยนแปลงข้อมูลหรือดำเนินการเปลี่ยนแปลงตามที่หน่วยงานคุ้มครองพยานร้องขอ สำหรับอนุมาตรา 3 ถ้าจะต้องทำธุรกรรมทางกฎหมาย อนุญาตให้บุคคลที่จะได้รับการคุ้มครองหรือพยานที่เปลี่ยนแปลงรูปพรรณสัณฐานชั่วคราวได้ รวมถึงอนุมาตรา 4 ภายใต้อนุมาตรา 1-3 ให้นำมาใช้โดยอนุ โลมกับตำรวจหรือพนักงานที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการด้านการคุ้มครองพยานด้วย⁵⁴

---

⁵⁴ มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล, ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย, ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, กันยายน - ธันวาคม, 2558, หน้า 243-244.

บทที่ 4

เปรียบเทียบและวิเคราะห์การคุ้มครองพยานในประเทศไทย และต่างประเทศ

1. วิเคราะห์การคุ้มครองพยานในประเทศไทย

ภายหลังการบังคับใช้กฎหมายมาเป็นระยะเวลา 16 ปี ได้มีพยานเข้าสู่การคุ้มครองพยาน เฉพาะที่ร้องขอความคุ้มครองผ่านสำนักงานคุ้มครองพยานมีมากกว่า 2,657 ราย⁵⁵ และมีพยานจำนวนมากกว่าร้อยละ 60 ที่แสดงความประสงค์ขอให้พนักงานเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคุ้มครองพยานไปคุ้มครองความปลอดภัย ด้วยเหตุผลที่ว่ามိคดีจำนวนไม่น้อยที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องไม่ทางตรงก็ในทางอ้อม แต่สำนักงานคุ้มครองพยานยังไม่สามารถดำเนินการตามประสงค์ดังกล่าวของพยานได้ด้วยข้อจำกัดในเรื่องของอัตรากำลัง ซึ่งปัญหาดังกล่าวสำนักงานคุ้มครองพยานต้องแก้ไขปัญหาโดยการประสานความร่วมมือไปยังหน่วยงานอื่นที่มีกำลังเจ้าหน้าที่ในส่วนที่สามารถปฏิบัติหน้าที่เป็นชุดคุ้มครองความปลอดภัย ได้อีกทั้งความเห็นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับภารกิจคุ้มครองพยานไม่ว่าจะเป็นสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม ต่างมีความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่าสำนักงานคุ้มครองพยานควรมีอัตราสำหรับหน่วยที่มีหน้าที่ปฏิบัติในการคุ้มครองพยาน โดยเฉพาะ ดังนั้นเพื่อเป็นการรับรองการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพยานตามรัฐธรรมนูญ ในฐานะที่พยานเป็นประชาชนชาวไทยที่มีสิทธิได้รับการคุ้มครองชีวิต ร่างกายทรัพย์สิน โดยรัฐซึ่งจะเป็นการประกันว่าพยานจะไม่ถูกข่มขู่คุกคาม และละเมิดสิทธิโดยบุคคลอื่น และเพื่อการต่อต้านอาชญากรรมและองค์กรอาชญากรรม โดยรัฐให้การคุ้มครองความปลอดภัยพยานที่จะสามารถชี้มูลความผิดของผู้ก่ออาชญากรรมร้ายแรงได้ โดยปรัชญาในการคุ้มครองพยานข้อนี้จะต้องมีความเข้มงวด เด็ดขาด มีการปกปิดชั้นความลับ และต้องคุ้มครองโดยหน่วยงานที่ได้รับการฝึกฝนและปลูกจิตสำนึก โดยเฉพาะในการคุ้มครองพยาน มีความสามารถในการอยู่กับพยานได้ในระยะเวลายาวนาน มีความรู้ความเข้าใจในด้านจิตวิทยาเบื้องต้นมีวาทศิลป์ในการต่อรองกับพยานที่ต้องแยกต่างหากจากหน่วยงานด้านการป้องกันและปราบปราม ซึ่งการคุ้มครองพยานในลักษณะนี้จะเป็นการคุ้มครองตามมาตราการพิเศษแห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546

⁵⁵ ข้อมูลสถิติการดำเนินการคุ้มครองพยานระหว่างปีงบประมาณ 2547 - 2562, 15 สิงหาคม 2562

และเพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในความปลอดภัยให้กับบุคคลที่มาเป็นพยานและบุคคลผู้ใกล้ชิดกับพยาน

นอกจากนี้การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ ซึ่งกำหนดมาตรการความปลอดภัยให้กับพยาน โดยให้สิทธิแก่พยานในการการเปลี่ยนแปลงชื่อตัวชื่อสกุล หากแต่บทบัญญัติสิทธิของพยานดังกล่าวในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 นั้น ในทางปฏิบัติยังมีความขัดแย้งกับพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2562 ซึ่งมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 กำหนดให้ผู้อำนวยความสะดวกทะเบียนกลางกำหนดเลขประจำตัวแก่ผู้มีสัญชาติไทยหรือคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยที่อาศัยอยู่ในราชอาณาจักร และบุคคลที่ได้จดทะเบียนคนเกิด ณ สถานทูตไทยหรือสถานกงสุลไทย มีเลขประจำตัวประชาชนที่นายทะเบียนออกให้แก่บุคคลแต่ละคนเพียงคนละหนึ่งเลขโดยไม่ซ้ำกันเท่านั้น ดังนั้นสิทธิของพยานที่จะได้รับการเปลี่ยนแปลงชื่อตัวชื่อสกุลและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานทะเบียนจึงไม่สามารถดำเนินการได้ตลอดระยะเวลาการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

2. การเปรียบเทียบและการวิเคราะห์การคุ้มครองพยาน

2.1 การคุ้มครองพยานในคดีอาญาของประเทศไทย

จากการศึกษาสิทธิของพยานที่ได้รับจากการคุ้มครองพยานกรณีกำหนดให้พยานมีการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียน บทบาท ภารกิจ โครงสร้างของสำนักงานคุ้มครองพยาน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2546 และการศึกษาถึงแนวทางการบูรณาการการทำงานร่วมกันตามบันทึกข้อตกลงระหว่าง 7 หน่วยงาน คือ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงกลาโหม กรมการปกครอง กรมสอบสวนคดีพิเศษ กรมราชทัณฑ์ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และมีหน่วยงานที่อยู่ระหว่างดำเนินการออกระเบียบปฏิบัติเป็นการเฉพาะและไม่มีบันทึกข้อตกลงร่วมกับสำนักงานคุ้มครองพยาน อีก 4 หน่วยงาน คือ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน และคณะกรรมการการเลือกตั้ง ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษาเปรียบเทียบการคุ้มครองพยานต่างประเทศ กับสหรัฐอเมริกา เยอรมัน ออสเตรเลีย ตลอดจนศึกษาบทบัญญัติตามกฎหมาย และที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาในการศึกษาวิจัย

ตามขอบเขตการวิจัยดังกล่าว พบวิธีการจัดการและแนวทางปฏิบัติที่จะนำมาพัฒนาปรับปรุงเพื่อแก้ไขปัญหาลุทธิธรรมที่เกิดขึ้นได้ ดังนี้

2.3.1 ด้านโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของสำนักงานคุ้มครองพยาน

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 13 บัญญัติให้มีการจัดตั้งสำนักงานคุ้มครองพยานขึ้นในกระทรวงยุติธรรม แต่หลังการปฏิรูประบบราชการในปี พ.ศ.2545 มีการจัดตั้งกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ โดยจัดโครงสร้างและอัตรากำลังเพื่อมุ่งหวังให้เป็นหน่วยงานกลางในการกำหนดยุทธศาสตร์ วางระบบ และมาตรฐานการคุ้มครองพยานให้กับหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้อง

ภายหลังการบังคับใช้กฎหมายจนถึงปัจจุบัน ซึ่งดำเนินการโดยหน่วยงานมีหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการตามพระราชบัญญัติฯ ตามหลักการของการบูรณาการการทำงานร่วมกันของหลายหน่วยงาน ซึ่งจะดำเนินการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานแตกต่างกันไปตามระเบียบของแต่ละหน่วยงานที่ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ไว้ โดยมีสำนักงานคุ้มครองพยานเป็นหน่วยงานกลางในการประสานการปฏิบัติงานคุ้มครองพยาน และในช่วงที่ผ่านมาพยานจำนวนมากที่มีความประสงค์ขอให้พนักงานเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคุ้มครองพยานไปคุ้มครองความปลอดภัย แต่ในทางปฏิบัติส่วนใหญ่สำนักงานคุ้มครองพยานจะประสานไปยังหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้อง ดำเนินการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ในสังกัดของหน่วยงานเป็นชุดคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่พยานสำหรับงบประมาณค่าใช้จ่ายและค่าดำเนินการดังกล่าว ทั้งในส่วนของผู้ที่ชุดคุ้มครองความปลอดภัยและตัวพยานที่ขอรับการคุ้มครองความปลอดภัย สำนักงานคุ้มครองพยานจะเป็นหน่วยสนับสนุนงบประมาณให้ทั้งหมด ตามแนวคิดของหลักการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยาน โดยจะพบปัญหาที่เกิดจากการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน คือ ปัญหาเรื่องการไม่สามารถรักษาความลับของพยานไว้ได้ทั้งที่เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการคุ้มครองพยาน ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับคดี ข้อมูลส่วนตัว และหลักฐานทางทะเบียนของพยาน อีกทั้งความล่าช้าในการเข้าไปคุ้มครองความปลอดภัยเพราะเป็นการประสานการส่งต่อข้ามหน่วยงานที่มีสายการบังคับบัญชาค่อนข้างยาว อีกทั้งแต่ละหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานยังมีแนวคิดว่าการปฏิบัติงานคุ้มครองพยานเป็นงานที่เป็นภารกิจรองเสริมจากงานหลักและให้ความสำคัญไม่มากพอ

2.3.2 ด้านการบูรณาการการคุ้มครองพยาน

การบูรณาการการคุ้มครองพยาน ซึ่งเป็นเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2546 ที่ประสงค์จะให้หลายหน่วยงานปฏิบัติภารกิจร่วมกันในการคุ้มครองพยาน แต่จากการศึกษาพบว่า การบูรณาการการทำงานร่วมกับหลายหน่วยงานอาจจะเหมาะสมกับ

ภารกิจอื่นแต่ภารกิจการคุ้มครองพยานการบูรณาการด้วยการส่งต่อพยานให้อีกหน่วยงานหนึ่ง คุ้มครองความปลอดภัยจะเกิดปัญหาเรื่องของการรักษาความลับทั้ง ชื่อ-สกุล ภาพถ่าย หลักฐานทาง ทะเบียน รวมไปถึงความรวดเร็วในการเข้าถึงตัวพยานเพราะบางกรณีก็ว่าเจ้าหน้าที่ชุดคุ้มครอง พยานจะเดินทางไปพบพยานอาจจะใช้เวลาหลายวัน ซึ่งทำให้พฤติการณ์ความไม่ปลอดภัยของ พยานมีความเสี่ยงมากขึ้น และยังพบว่านอกจากโครงสร้างของสำนักงานคุ้มครองพยานแล้วยัง จะต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้องให้สำนักงานคุ้มครองพยานเป็นหน่วยงานหลัก และมีอำนาจหน้าที่การคุ้มครองพยานเหมือนเช่นประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมี US. Marshall เป็น หน่วยงานขึ้นตรงกับกระทรวงยุติธรรมเช่นกัน ดังนั้น อาจสรุปได้จากการศึกษาว่า เพื่อให้กฎหมาย คุ้มครองพยานเป็นกฎหมายที่มีผลในทางปฏิบัติอย่างจริงจังจึงควรที่จะปรับปรุงแก้ไขให้สนองตอบ ต่อความต้องการของประชาชนที่เป็นพยานในคดีอาญาที่มุ่งหวังว่าเมื่อเขาเสียสละมาเป็นพยานเขาก็ ควรจะได้รับความคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน จากรัฐอย่างดีและมี ประสิทธิภาพสูงสุดในเมื่อการบูรณาการ ณ วันนี้มีปัญหาก็ควรปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับ สถานการณ์และความต้องการของประชาชน ทั้งนี้กระทรวงยุติธรรมอยู่ระหว่างการเสนอร่าง พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา (ฉบับที่..) พ.ศ. ...

2.2 วิเคราะห์การคุ้มครองพยานประเทศไทยและต่างประเทศ

องค์กรสหประชาชาติได้ร่างปฏิญญาสิทธิ 17 ประการของเหยื่ออาชญากรรม และ สมัชชาใหญ่ขององค์กรสหประชาชาติได้ลงมติรับรองไว้ในปี ค.ศ. 1985 และกำหนดหลักเกณฑ์เบื้องต้น ในงานยุติธรรมสำหรับเหยื่ออาชญากรรม ต่อมาในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติวาระพิเศษว่า ด้วยการต่อต้านการลักลอบการค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ.1988 ที่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้จัดทำร่างกฎหมาย UNDCP Model Witness Protection Bill 1988 เพื่อเป็น กฎหมายแม่บทสำคัญเกี่ยวกับพยานบุคคลจะไม่ให้การ โดยปราศจากการคุ้มครองจากภัยอันตรายหรือ การตอบแทนที่เกี่ยวกับการกระทำทางอาญา และให้แต่ละประเทศสามารถนำไปปรับใช้ให้สอดคล้อง กับสภาพสังคมภายในประเทศของตน ต่อมาประชาคมโลกต่างตระหนักถึงภัยคุกคามที่มีผลกระทบต่อ พยานที่ร้ายแรงมากขึ้นที่ส่งผลกระทบต่อไปทั่วโลกจึงเริ่มหารือในการประชุมสหประชาชาติว่าด้วย การป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด (United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders) โดยในปี 2534 ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการว่าด้วย การป้องกันอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Commission on Crime Prevention and Criminal Justice) เพื่อหารือปัญหาเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ทั้งนี้จากการประชุม ครั้งที่ 1 ปี พ.ศ. 2535 ที่ประชุมมีแนวคิดที่จะจัดทำความตกลงระหว่างประเทศเพื่อต่อต้านองค์กร อาชญากรรมข้ามชาติได้เกิดขึ้น ต่อมามีการยกย่องอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กร

อาชญากรรมข้ามชาติที่กระทำโดยองค์กรอาชญากรรม และที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยสามัญที่ 55 ได้ลงนามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 เพื่อเป็นกรอบความร่วมมือทางกฎหมายที่กำหนดให้รัฐภาคีสามารถให้ความร่วมมือในแบบพหุภาคี ทั้งนี้ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำเพื่อให้รัฐภาคีสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตของพยานที่สมควรได้รับการคุ้มครองตามอนุสัญญาว่าให้ครอบคลุมถึงบุคคลที่ตกอยู่ในภัยอันตรายจากการถูกคุกคามหรือข่มขู่จากอาชญากรข้ามชาติและให้ความคุ้มครองบุคคลผู้ใกล้ชิดกับพยานทั้งเป็นญาติและไม่ได้มีความสัมพันธ์เป็นญาติ รวมถึงการคุ้มครองโดยการโยกย้ายถิ่นฐานของพยานไปยังรัฐอื่นด้วย⁵⁶

สหประชาชาติเป็นองค์หลักจัดทำอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ข้อ 24 ได้มีการกำหนดให้รัฐภาคีใช้มาตรการคุ้มครองพยานที่มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพตามแนวทางที่กำหนดไว้เพื่อเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการร่วมมือกันของรัฐภาคี ในการป้องกันต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติให้สำเร็จและบรรลุผล นอกจากนี้แล้วสหประชาชาติยังได้จัดทำพิธีสารประกอบอนุสัญญาอีก 3 ฉบับ กล่าวคือ พิธีสารเพื่อป้องกันปราบปรามและการลงโทษการค้ามนุษย์โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก พิธีสารเพื่อต่อต้านการลักลอบผู้ข่มขู่ย้ายถิ่นโดยทางบก ทางทะเล และทางอากาศ และพิธีสารเพื่อต่อต้านการลักลอบการผลิตและค้าอาวุธโดยผิดกฎหมาย และกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดทำเหมือนกับอนุสัญญาฯ โดยประเทศไทยได้ลงนามในอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2543 โดยรัฐบาลได้มอบหมายให้อัยการสูงสุดเป็นผู้ลงนามแทน และต่อมาประเทศไทยก็ได้ร่วมลงนามในพิธีสารฯ ที่กล่าวถึงทั้ง 3 ฉบับ

จากการศึกษาสิทธิของพยานในคดีอาญาประเทศไทยและต่างประเทศ สรุปดังนี้
การปฏิบัติต่อขณะอยู่ใน โครงการคุ้มครองพยาน

1) *ประเทศสหรัฐอเมริกา* : กำหนดไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยกำหนดให้อัยการสูงสุดเป็นผู้มีอำนาจในการออกระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติต่อพยาน ทั้งการใช้มาตรการในการจัดย้ายที่อยู่และการจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองเมื่อเห็นว่าพยานและครอบครัวอาจได้รับอันตราย การจัดทำแนวทางปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มี ดังนี้

⁵⁶ วรณวิภา เมืองถ้ำ, มาตรการการคุ้มครองพยานในประเทศไทย : ศึกษากรณีการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐ, โครงการวิจัย, กองทุนรัตนโกสินทร์สมโภช 200 ปี, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, 2559, หน้า 12 - 17

ก. เจ้าหน้าที่ต้องแจ้งให้แก่นายจ้างของพยานทราบถึงความจำเป็นในการต้องขาดงานในช่วงที่พยานต้องมาให้ปากคำทั้งในชั้นพนักงานสอบสวนและในชั้นศาล รวมถึงเจ้าหน้าที่ของพยาน หากการมาให้ปากคำหรือ รูปคดีส่งผลให้พยานต้องชำระหนี้ ค่าเช่า

ข. จัดให้มีการอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้ แก่พยานในเวลาพยานต้องมาให้ปากคำ

ค. จัดให้มีการรักษาความปลอดภัยให้แก่พยานในขณะที่เดินทางมาให้ปากคำ

ง. จัดที่พักของพยานแยกต่างหากจากฝ่ายโจทก์

จ. รายงานสถานะหรือความคืบหน้าของคดีให้พยานทราบอย่างต่อเนื่อง

ฉ. จัดให้มีการดูแลสภาพจิตใจและความรู้สึกของพยาน

2) *ประเทศออสเตรเลีย* : พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานได้มีการกำหนดมาตรการที่สำคัญในการปฏิบัติต่อพยานในการดำเนินคดีอาญา ดังนี้

ก. ให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องไม่จำเป็นต้องนำเสนอ เอกสารที่อยู่ในความครอบครองเกี่ยวกับข้อมูลของพยานต่อศาล

ข. ในกรณีจำเป็นที่ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนต้องทราบที่อยู่และพฤติการณ์ของพยานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจที่เกี่ยวข้องต้องเปิดเผยข้อมูลนั้นแต่หากขณะนั้นมีผู้อื่นนอกจากผู้พิพากษาอยู่ด้วย เจ้าหน้าที่ผู้นั้นไม่จำเป็นต้องเปิดเผยข้อมูล

ค. ผู้พิพากษาที่ได้รับข้อมูลจะต้องไม่เปิดเผยข้อมูลพยาน

ง. ในกระบวนการพิจารณาคดีของศาล หากจะต้องมีการเปิดเผยรูปพรรณสัณฐานของพยานที่ได้รับการคุ้มครอง ศาลจะต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรูปพรรณสัณฐานเป็นการส่วนตัวและจะต้องมีคำสั่งเกี่ยวกับการห้ามเผยแพร่พยาน หลักฐานที่มีการนำเสนอในศาล เพื่อเป็นหลักประกันว่ารูปพรรณสัณฐานของพยานจะไม่ถูกเปิดเผย

3) *ประเทศเยอรมัน* : วิธีในการปฏิบัติต่อพยานในคดีอาญาได้มีการกำหนดไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สรุปดังนี้

ก. พนักงานอัยการมีหน้าที่ในการเก็บเอกสารที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคลและลักษณะรูปพรรณสัณฐานของพยาน หากพิจารณาแล้วเห็นว่าหากมีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลและลักษณะรูปพรรณสัณฐานของพยานล้วนจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตหรือเสรีภาพของพยานหรือบุคคลอื่นจะต้อง ทำการเก็บข้อมูลดังกล่าวไว้เป็นความลับ

ข. ในกรณีที่ต้องมีการปิดบังตัวพยานบุคคล ในการนำตัวมาเบิกความในชั้นศาล กฎหมายกำหนดให้พนักงานอัยการผู้ซึ่งได้ซักถามพยานปากในชั้นตอนของการสอบสวนเข้า

มาตอบข้อซักถามพยานในฐานะพยานบอกเล่าแทนพยานบุคคลดังกล่าวในชั้นศาลได้ รวมทั้งอาจจะมีการนำบันทึกคำให้การของพยานที่เบิกความนอกห้องพิจารณาคดีมาอ่านในระหว่างพิจารณาคดี

ค. ศาลสามารถมีคำสั่งให้ผู้ต้องหาออกจากห้องพิจารณาระหว่างการซักถามได้ หากเกรงว่าผู้ต้องหาหรือพยานจะไม่พูดความจริงหากมีการซักถามต่อหน้าผู้ต้องหา แต่เมื่อผู้ต้องหากลับสู่ห้องพิจารณาแล้ว ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาจะต้องแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบถึงใจความสำคัญที่ได้เบิกความลับหลังผู้ต้องหา รวมถึงการใช้ดุลยพินิจในการอนุญาตให้ใช้โทรศัพท์ส่วนตัวหรือการประชุมทางจอภาพ

ง. ซักถามและบันทึกเทปล่วงหน้า หากปรากฏว่าพยานบุคคลดังกล่าวไม่สามารถเข้าเบิกความต่อศาลได้เป็นระยะเวลาานหรือโดยไม่มีกำหนด ศาลอาจแต่งตั้งให้ผู้พิพากษาคนหนึ่งคนใดไปทำการซักถามพยานปากดังกล่าว การจะใช้มาตรการใดก็ตามศาลจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบอื่นๆ ประกอบด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความเคารพซึ่งสิทธิของผู้ต้องหาในการได้รับโอกาสที่จะปกป้องตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

4) ประเทศไทย : เจ้าพนักงานหรือพยานร้องขอให้คุ้มครองความปลอดภัยเมื่อปรากฏหลักฐานแน่ชัดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าพยานจะได้รับความปลอดภัย หากแต่ยังไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดให้สำนักงานคุ้มครองพยานสามารถยื่นคำร้องขอดำเนินการแก้ไขเปลี่ยนแปลงชื่อตัวชื่อสกุลของพยานตามมาตรการพิเศษได้ ทั้งนี้จากรายงานข้อมูลส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐขออนุญาตเชื่อมโยงฐานข้อมูลทะเบียนกลางของกรมการปกครอง เพื่อใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่ม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2562 จำนวนมากกว่า 240 หน่วยงาน⁵⁷

ทั้งนี้สำหรับการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการแก้ไขสถานะทางทะเบียนของพยานตามมาตรการพิเศษ ในการเปลี่ยนแปลงชื่อ สกุล ยังไม่สามารถบังคับตามบทบัญญัติของกฎหมายได้เนื่องจากจำเป็นต้องออกกฎหมายให้ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม มีอำนาจหน้าที่สำหรับการดำเนินการเปลี่ยนแปลงสถานะทางทะเบียนของพยานได้

จากการศึกษาบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานประเทศไทยและต่างประเทศ ในกรณีนี้ ผู้ศึกษาตระหนักถึงความสำคัญถึงความปลอดภัยของพยานในคดีอาญา ตามมาตรการพิเศษเกี่ยวกับบัญญัติสิทธิของพยานในการปกปิด หรือเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียน สรุปได้ ดังนี้

(1) ประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดให้ศาลมีคำสั่งเปลี่ยนชื่อ สกุล ตามที่ตั้งใหม่ให้พยานและครอบครัวพร้อมจัดทำเอกสารเกี่ยวกับสถานะทั้งหมดขึ้นแทนของเดิม มีการจัดหา

⁵⁷ รายงานการเชื่อมโยงใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลทะเบียนกลาง กรมการปกครอง, 2562.

บ้านพัก จัดให้มี การรักษาพยาบาล การฝึกงาน สถานที่ศึกษาของบุตรและจัดหางานให้ใหม่ตาม ความรู้ความถนัดพยาน มีการจ่ายค่าครองชีพเบื้องต้นจนกว่าจะพยานจะช่วยเหลือตนเองและ ครอบครัวได้ ทั้งนี้โดยมีข้อกำหนด บางประการที่กำหนดไว้เพื่อความปลอดภัยของพยาน กล่าวคือ พยานจะต้องไม่พบเพื่อนเก่าและญาติ เว้นแต่คู่สมรสและบุตรเท่านั้น พยานจะนำเอาอัลบั้มรูป ส่วนตัวของพยานไปได้เพียง 1 อัลบั้ม หาก มีจดหมายใดส่งถึงพยาน จะต้องทำลายจดหมายนั้นทันที เมื่ออ่านจบ พยานจะต้องไม่รับโทรศัพท์เอง แต่สามารถโทรศัพท์ไปหาครอบครัวได้โดยจะมี เจ้าหน้าที่ช่วยเหลือติดต่อโทรศัพท์ให้ และการฝึก อาชีพ หรือหางานใหม่ให้เมื่อพยานทำงานมี รายได้แล้ว รัฐบาลจะงดให้ความช่วยเหลือ

(2) ประเทศออสเตรเลีย กำหนดให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ จัดทำเอกสาร สำคัญขึ้นใหม่ เช่น บัตรประจำตัวประชาชน เปลี่ยนชื่อและจัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้อง ย้ายถิ่นฐาน การ จัดหาที่อยู่ใหม่ จัดการขนส่งของที่เป็นของพยาน ให้ค่าครองชีพที่จำเป็นรวมถึงการให้ความ ช่วยเหลือทางการเงินประเภทอื่น ให้ค่าย้ายถิ่นฐาน ช่วยเหลือในการหางานและการศึกษาต่อ ให้ความ มั่นใจแก่พยานในการดำรงชีพด้วยตนเอง รวมถึงความประสงค์ของพยานภายใต้ชื่อใหม่ ที่จะ ทำการสมรสต้องส่งหลักฐานให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ และอื่นใดที่จำเป็นต่อความปลอดภัย ของพยาน อีกทั้งให้อำนาจในการพิจารณาของผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติในการปกปิดข้อมูล เกี่ยวกับรูปพรรณสัณฐานเดิมและอ้างเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับรูปพรรณสัณฐานใหม่ และไม่จำเป็นต้อง นำเสนอเอกสารที่อยู่ในความครอบครองเกี่ยวกับข้อมูลของพยานใน โครงการต่อศาล สำหรับพยาน ที่ได้รับชื่อใหม่แล้ว ไม่จำเป็นต้องเปิดเผยชื่อและตัวตนเดิมให้บุคคลใดๆ ตามที่ถูกเรียกร้อง แม้จะมี กฎหมายแห่งเครือจักรภพกำหนดไว้ โดยพยานสามารถกล่าวอ้างชื่อแสดงตัวใหม่ว่าเป็นชื่อแสดงตัว เพียงชื่อเดียวในกระบวนการพิจารณาใดๆ หรือเพื่อวัตถุประสงค์ใดก็ตามกฎหมายแห่งเครือจักรภพ และ ให้ถือว่าเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย

(3) ประเทศเยอรมัน มิได้มีบทบัญญัติกฎหมายกำหนดให้เป็นแน่ชัดหรือ เฉพาะเจาะจง แต่มีบทบัญญัติในเรื่องการคุ้มครองพยานในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดย พนักงานอัยการจัดเก็บข้อมูลตัวตนที่แท้จริงทั้งหมดของพยานไว้เป็นความลับที่สำนักงานอัยการ หากมีเหตุให้เกรงว่าการเปิดเผยข้อมูลอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือเสรีภาพของพยาน หรือบุคคลอื่นใด และกฎหมายตำรวจในฐานะเป็นหน่วยงานที่ดำเนินคดีอาญา ซึ่งเป็นกรณีพยาน จำเป็นต้องให้ข้อมูลส่วนบุคคลนั้น พยานมีสิทธิแจ้งที่อยู่อาศัยของตน โดยใช้ที่อยู่ตามที่ทำงานของ เจ้าหน้าที่ตำรวจแทนสถานที่ที่เป็นที่อยู่อาศัยจริงของตนได้

(4) ประเทศไทย กำหนดให้สำนักงานคุ้มครองพยาน กรมคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพ จัดให้มีการย้ายที่อยู่ ปกปิดและเปลี่ยนชื่อสกุลใหม่ จัดหาที่พักอันเหมาะสม มีค่าใช้จ่ายเพื่อ

การเลี้ยงชีพที่สมควรแก่พยานวันละ 200 บาท รวมถึงจัดให้มีอาชีพ การฝึกอบรมเพื่อให้พยานสามารถดำรงชีพอยู่ได้ตามที่เหมาะสม และค่าใช้จ่ายอื่นใดที่จำเป็นต่อพยาน ทั้งนี้แม้บทบัญญัติจะกำหนดให้มีการปกปิด มิให้เปิดเผยการเปลี่ยนชื่อสกุลและหลักฐานทางทะเบียนใหม่ของพยาน แต่กฎหมายยังไม่สามารถบังคับได้

ทั้งนี้จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติไว้ในมาตรา 25 มาตรา 26 มาตรา 27 มาตรา 28 มาตรา 32 มาตรา 38 มาตรา 41 มาตรา 63 มาตรา 77 และมาตรา 258 (ก) และ (ง) และพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา มาตรา 8 สรุปได้ว่า ในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมายและการตีความกฎหมายทั้งปวง หน่วยงานของรัฐจะต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยายหรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้ กฎหมายที่ตราออกมาใช้บังคับต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่เป็นกรณีเฉพาะ ต้องมีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น และยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพโดยไม่ชักช้าเพื่อไม่ให้เป็นภาระแก่ประชาชน ต้องดำเนินการให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายต่างๆ ได้โดยสะดวกและสามารถเข้าใจกฎหมายได้ง่ายเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง

นอกจากนี้ส่วนราชการที่เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองพยาน ซึ่งผู้ศึกษามีความเห็นจำเป็นที่จักต้องมีหน้าที่สำรวจ ตรวจสอบ และทบทวนกฎหมายที่อยู่ในความรับผิดชอบ โดยเฉพาะการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ สามารถจะดำเนินการยกเลิก ปรับปรุง หรือจัดให้มีกฎหมายขึ้นใหม่ เพื่อให้ทันสมัยและเหมาะสมกับสภาพการณ์หรือสอดคล้องกับความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคงของประเทศ และมีความเหมาะสม เป็นธรรม ไม่เป็นภาระแก่ประชาชนเกินสมควรได้ ในการนี้ผู้ศึกษาจะนำเสนอปรับแก้ไขและร่างกฎหมายเพื่อขจัดปัญหาข้อจำกัดเกี่ยวกับสิทธิในการเปลี่ยนแปลงชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนของพยานในบทถัดไป

บทที่ 5

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

การบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ที่ผ่านมามีปัญหาและข้อจำกัดสิทธิของพยานในการคุ้มครองพยานหลายด้าน เช่น การเปลี่ยนแปลงชื่อตัว ชื่อสกุลของพยาน ญาติ หรือบุคคลที่พยานร้องขอ ตามมาตรการพิเศษได้ ผู้ศึกษาพบว่าควรจะต้องปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้กฎหมายนี้เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสามารถนำคนที่กระทำความผิดมารับโทษตามกฎหมายได้ ปัญหาที่เกิดขึ้นไม่อาจสามารถแก้ไขได้ถ้าพึ่งเพียงหน่วยงานเดียว เนื่องจากกฎหมายคุ้มครองพยานมีหลายหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้อง นั้นรวมไปถึงหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทั้งศาล อัยการ ที่จะต้องร่วมมือร่วมใจกันผลักดันให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลง แก้ไข และพัฒนาระบบงานคุ้มครองพยานให้มีมาตรฐานระดับสากล เพื่อให้พยานในคดีอาญาที่เข้าโปรแกรมการคุ้มครองพยานเกิดความเชื่อมั่นในความปลอดภัยสมดังเจตนารมณ์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 อย่างไรก็ตามการศึกษาอาจยังไม่ครอบคลุม ทั้งด้านข้อมูล ข้อเท็จจริง และแนวคิดทัศนคติ ที่ยังไม่ตกผลึกในเรื่องนี้ ด้วยเหตุเป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศไทยที่ยังขาดองค์ความรู้อีกมาก ประกอบกับการเชื่อมโยงข้อมูลทางทะเบียนเพื่อเปลี่ยนชื่อตัวชื่อสกุล มีหน่วยงานราชการหรือหน่วยงานของรัฐขอใช้ประโยชน์จากการปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละส่วนราชการกว่า 240 หน่วยงาน เช่น โรงพยาบาล กรมที่ดิน สำนักงานสถิติแห่งชาติ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงพาณิชย์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานศาลปกครอง และส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐที่จำเป็นต้องใช้ประโยชน์จากฐาน เพื่อใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ในการให้บริการประชาชน การรักษาความสงบ หรือความมั่นคง โดยการเข้าถึงข้อมูลทะเบียนกลางของกรมการปกครอง ซึ่งนักศึกษาใคร่ขอเสนอแนะ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาหรือทำการวิจัยครั้งต่อไป และการดำเนินการรวมไปถึงข้อเสนอแนะในประเด็นต่างๆ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอเชิงนโยบาย

กฎหมายคุ้มครองพยานมีหลายหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้องรวมทั้งหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การกระทำการใดเพื่อบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะการพัฒนากระบวนการคุ้มครองพยานระดับนโยบายต้องมีแนวคิดและหลักการที่ชัดเจนว่าจะปรับเปลี่ยน กฎ ระเบียบ รูปแบบแนวปฏิบัติและองค์ประกอบอย่างไรเพื่อให้สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นและสนองตอบความต้องการประชาชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเฉพาะกระทรวงยุติธรรมซึ่งเป็นหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายและมีสำนักงานคุ้มครองพยานอยู่ภายใต้กำกับดูแล ควรที่จะกำหนดนโยบายในส่วนที่เกี่ยวกับโครงสร้างอำนาจหน้าที่ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงจากหน่วยงานที่ถูกกำหนดให้เป็นหน่วยงานกลางในการกำหนดยุทธศาสตร์ สร้างมาตรฐานและระบบมาเป็นหน่วยงานที่สามารถรองรับและสนองความต้องการของประชาชนที่เป็นพยานในคดีอาญาและไม่ประสงค์ที่จะอยู่ในการคุ้มครองของเจ้าหน้าที่ตำรวจแต่ประสงค์ที่จะให้พนักงานเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคุ้มครองพยาน หรือกรมการปกครอง คุ้มครองความปลอดภัย ดังเช่น คดีความมั่นคงในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คดีเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือคดีเกี่ยวกับการวิสามัญฆาตกรรม ที่พยานระบุให้กรมการปกครองเป็นหน่วยงานที่สำนักงานคุ้มครองพยาน กระทรวงยุติธรรมส่งต่อมา เพื่อให้ความคุ้มครองปลอดภัย เป็นต้น

2.2 ข้อเสนอแนะแก้ไขเชิงกฎหมาย

จากการบัญญัติสิทธิของพยานในการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียน นั้นเป็นมาตรการที่ไม่เหมาะสมกับประเทศไทย โดยพิจารณาจากปัจจัยด้านภูมิประเทศที่ค่อนข้างเล็่งง่ายต่อการติดตามทั้งจากระบบคมนาคมขนส่ง ระบบติดต่อสื่อสารทันสมัยสามารถจะสืบหาตัวพยานได้ ซึ่งมีแตกต่างจากประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีพื้นที่ใหญ่และจำนวนประชากรมาก จึงเหมาะสมกับประเทศใหญ่ๆมากกว่า และปัจจัยด้านเศรษฐกิจหรืองบประมาณในการจัดทำ แก้ไข ข้อมูลต่างๆ ยังไม่มีการรองรับทั้งกฎหมายและระบบฐานข้อมูลของรัฐให้จัดทำขึ้น รวมถึงปัจจัยด้านสังคมซึ่งวัฒนธรรมของสังคมไทยที่ยึดติดกับสภาพครอบครัวใหญ่เคยชินกับการไปมาหาสู่ระหว่างญาติพี่น้อง อาจจะทำให้เกิดความยุ่งยากทั้งกรณีการย้ายถิ่นที่อยู่ สถานที่ทำงาน สถานศึกษากับตัวพยานหรือบุตรพยาน หลักฐานทางทะเบียนต่างๆ ของ พยานที่เกี่ยวกับทรัพย์สินและบัญชีเงินฝาก ดังนั้นการต้องเข้าสู่มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานอาจสร้างความลำบากใจในการดำเนินชีวิตแก่พยานเนื่องจากไม่ได้รับความร่วมมือจนเกิดผลในทางลบต่อประสิทธิภาพของมาตรการ

และอุปสรรค ผู้ศึกษาเสนอให้หน่วยงานรับผิดชอบหลักกำหนดหลักเกณฑ์เฉพาะหลักฐานทางทะเบียนเสมือนจริงเพื่อการอำพรางเท่านั้นและไม่สามารถทำนิติกรรมใดๆ ได้ โดย เสนอปรับแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และยกร่างระเบียบเกี่ยวกับการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนเพื่อการปฏิบัติงานคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ ดังต่อไปนี้

2.2.1 การเพิ่มมาตรา พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

เพื่อให้บทบัญญัติเกี่ยวกับมาตรการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ ดำเนินการสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเห็นควรพิจารณาเพิ่มข้อความดังนี้

มาตรา 10 ให้เพิ่มความต่อไปนี

อนุมาตรา 3/1 สำหรับกรณีการเปลี่ยนแปลงชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนของพยาน ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องถือปฏิบัติตามที่กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการในการดำเนินงานดังกล่าวในตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการเปลี่ยนหลักฐานการทะเบียนราษฎรเพื่อการปฏิบัติงานคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ พ.ศ. ... ในกรณีเกิดปัญหาการปฏิบัติตามระเบียบให้อยู่ในดุลยพินิจการวินิจฉัยของรัฐมนตรียุติธรรม

2.2.2 การยกร่างระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการเปลี่ยนหลักฐานทางทะเบียนราษฎรเพื่อการปฏิบัติงานคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ พ.ศ. ...

เพื่อความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินของพยานและบุคคลผู้ใกล้ชิดพยานที่มาเป็นพยานในคดีอาญา รวมถึงประสิทธิภาพและประโยชน์ที่จะเกิดต่อกระบวนการยุติธรรมเห็นควรร่างระเบียบกระทรวงยุติธรรมที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนราษฎร โดยกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของพยานที่จะได้รับการเปลี่ยนแปลงสถานะระหว่างการคุ้มครองพยานที่เกี่ยวข้องระหว่างการเป็นพยาน เช่น การเพิ่มเลขประจำตัวประชาชนพิเศษอีกหนึ่งหมายเลขสำหรับพยานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้นับแต่พยานเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานจนออกจากการคุ้มครอง รวมถึงกำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่เพื่อถือปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

- ร่าง -

ระเบียบกระทรวงยุติธรรม

ว่าด้วยการเปลี่ยนหลักฐานการทะเบียนราษฎร

เพื่อการปฏิบัติงานคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ พ.ศ. ....

.....

อาศัยอำนาจตามความใน มาตรา 5 มาตรา 9 และมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 อันเป็นพระราชบัญญัติที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมโดยความเห็นชอบของกระทรวงมหาดไทยจึงออกระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการเปลี่ยนหลักฐานการทะเบียนราษฎรเพื่อการปฏิบัติงานคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ พ.ศ. ....”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ในระเบียบนี้

“พยาน” หมายความว่า พยานบุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาลในการดำเนินคดีอาญา รวมทั้ง ผู้ชำนาญการพิเศษ แต่มิให้หมายความรวมถึงจำเลยที่อ้างตนเองเป็นพยาน

“เจ้าหน้าที่” หมายความว่า เจ้าหน้าที่ของสำนักงานคุ้มครองพยาน เจ้าหน้าที่ฝ่ายตำรวจ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร หรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยอื่นที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ให้ปฏิบัติงานคุ้มครองพยาน

“มาตรการพิเศษ” หมายความว่า มาตรการให้การคุ้มครองพยานตามที่บัญญัติไว้ในหมวด 2 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายสั่งให้ใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองความปลอดภัย

“ความปลอดภัย” หมายความว่า ความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียงทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งของพยานทั้งก่อน ขณะ และหลังมาเป็นพยาน

“การทะเบียนราษฎร” หมายความว่า งานทะเบียนต่างๆ รวมทั้งการจัดเก็บข้อมูลทะเบียนประวัติราษฎร ตามพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562

“ข้อมูลทะเบียนประวัติราษฎร” หมายความว่า ข้อมูลตัวบุคคลเกี่ยวกับ ชื่อ ชื่อสกุล เพศ วันเดือนปีเกิดและตาย สัญชาติ ศาสนา ภูมิลำเนา สถานะสมรส วุฒิกการศึกษา ชื่อบิดามารดาหรือผู้รับบุตรบุญธรรม ชื่อคู่สมรส และชื่อบุตร และข้อมูลอื่นที่จำเป็นเพื่อการดำเนินงานทะเบียนต่างๆ ตามพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562

“เลขประจำตัว” หมายความว่า เลขประจำตัวประชาชนพิเศษอีกหนึ่งเลขหมายที่นายทะเบียนออก ให้แก่บุคคลซึ่งมาเป็นพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ

“ทะเบียนบ้าน” หมายความว่า ทะเบียนประจำบ้านแต่ละบ้าน ซึ่งแสดงเลขประจำบ้าน และรายการของพยานในคดีอาญาทั้งหมดที่อยู่ในบ้านตามมาตรการพิเศษ

“ทะเบียนคนเกิด” หมายความว่า ทะเบียนซึ่งแสดงรายการคนเกิดซึ่งเป็นบุตรของพยานตามมาตรการพิเศษ

“ทะเบียนคนตาย” หมายความว่า ทะเบียนซึ่งแสดงรายการคนตาย ซึ่งเป็นพยานตามมาตรการพิเศษ

“นายทะเบียน” หมายความว่า นายทะเบียนประจำสำนักทะเบียนกลาง มีอธิบดีกรมการปกครอง เป็นผู้อำนวยการทะเบียนกลาง และแต่งตั้งรองผู้อำนวยการทะเบียนกลาง และผู้ช่วยผู้อำนวยการทะเบียน กลาง เป็นนายทะเบียนประจำสำนักทะเบียนกลาง มีหน้าที่รับผิดชอบและควบคุมการปฏิบัติงานการทะเบียน ราษฎรแก่บุคคลซึ่งมาเป็นพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ

ข้อ 4 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมรักษาการตามระเบียบนี้

ข้อ 5 สำนักงานคุ้มครองพยานอาจขอให้นายทะเบียนจัดส่งสำเนาเอกสารข้อมูลทะเบียนประวัติ ราษฎรได้ เฉพาะเพื่อการอันจำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่การคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ

ข้อ 6 สำนักงานคุ้มครอง พยานอาจขอให้นายทะเบียนกำหนดเลขประจำตัวพิเศษ แก่ผู้มีสัญชาติไทยหรือคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยที่อาศัยอยู่ในราชอาณาจักร ซึ่งบุคคลดังกล่าวได้มาเป็นพยานในคดีอาญา ทั้งนี้หลักเกณฑ์และวิธีการกำหนดเลขประจำตัวให้เป็นไปตามระเบียบที่ผู้อำนวยการทะเบียนกลางกำหนด

ข้อ 7 กรณีพยานคลอดบุตรระหว่างการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ ให้สำนักงานคุ้มครองพยานแจ้งต่อนายทะเบียน ภายในสิบห้าวันนับแต่วันเกิด ในกรณีจำเป็นไม่อาจแจ้งได้ตามกำหนดให้แจ้งภายหลังได้แต่ต้องไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันเกิด

ข้อ 8 กรณีพยานหรือบุตรตายระหว่างการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ ให้สำนักงานคุ้มครองพยานแจ้งต่อนายทะเบียนภายในยี่สิบสี่ชั่วโมง นับแต่เวลาการตาย ทั้งนี้กรณีการคมนาคมไม่สะดวกอาจขยายเวลาออกไปตามที่เห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินเจ็ดวันนับแต่เวลาตายหรือเวลาพบศพ

ข้อ 9 การแก้ไขเปลี่ยนแปลงการย้ายที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน ทะเบียนคนเกิด ทะเบียนคนตาย หรือสูติบัตรและมรณบัตร ให้เป็นไปตามที่นายทะเบียนกำหนด

ข้อ 10 เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายสั่งการให้ใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พยานต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) พยานต้องให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่และปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ในเรื่องเกี่ยวกับความปลอดภัยของตนเองและผู้เกี่ยวข้อง

(2) พยานต้องไม่ปฏิบัติตัวที่อาจทำให้เกิดความเสี่ยงต่อความปลอดภัยของตนเองและผู้เกี่ยวข้อง

(3) กรณีที่พยานจะติดต่อหรือสื่อสารกับบุคคลภายนอก จะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ก่อน

(4) กรณีมีการย้ายที่อยู่หรือที่พักอาศัย พยานต้องไม่กระทำการหรือมีพฤติกรรม ซึ่งอาจเปิดเผยให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดทราบได้ว่าตนอยู่ที่ใด

(5) พยานต้องแจ้งภาระหนี้สินทั้งหมด และยอมรับว่าขณะที่อยู่ในการคุ้มครองพยาน ยังคงต้องรับผิดชอบหนี้สินเหล่านั้น

(6) พยานต้องยินยอมที่จะแจ้งประวัติการรักษาพยาบาลให้เจ้าหน้าที่ทราบเพื่อประโยชน์ในการรักษาพยาบาล

(7) พยานต้องหลีกเลี่ยงไม่กระทำการใดๆ ซึ่งอาจเปิดเผยสถานะของตนเอง

(8) พยานต้องยินยอมให้เจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจสอบที่พักอาศัยของพยานได้ตามสมควร

(9) พยานต้องปฏิบัติตามข้อปฏิบัติอื่นที่สำนักงานคุ้มครองพยานและนายทะเบียนเห็นสมควร

ข้อ 11 กรณีพยานไม่ปฏิบัติตามข้อ 10 ให้เจ้าหน้าที่ทำรายงานพร้อมระบุเหตุผล แจ้งสำนักงานคุ้มครองพยานเพื่อเสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายพิจารณาสั่งให้การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษสิ้นสุดลง

ข้อ 12 ให้นำความตามข้อ 10 และข้อ 11 มาใช้บังคับกับในกรณีที่สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัยและพยานได้ร้องขอให้นำมาตราพิเศษในการคุ้มครองพยานมาใช้บังคับแก่บุคคลดังกล่าว

ข้อ 13 เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย สั่งให้การ
 คຸ້ມກອງພານตามมาตรการพิเศษสิ้นสุดลง ให้สำนักงานคຸ້ມກອງພານแจ้งให้พยานทราบโดยเร็ว

ข้อ 14 ผลของการสิ้นสุดการคຸ້ມກອງພານ การกำหนดเลขประจำตัวประชาชนพิเศษ
 ของพยานเป็นการระงับไปและกลับสู่สถานะเดิม ทั้งนี้ไม่ตัดสิทธิที่พยานจะร้องขอใช้เลขประจำตัว
 ประชาชนพิเศษแทนเลขประจำตัวประชาชนเดิม ต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและนาย
 ทະເບີຍນ ซึ่งการพิจารณาอนุมัติเป็นไปตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและนาย
 ทະເບີຍນ กำหนด

ประกาศ ณ วันที่ .....พ.ศ. ....

.....

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ พ.ศ.2545
กฎหมายคุ้มครองพยาน. (2544). “ความฝันที่ยังอยู่ไกลจากกระบวนการยุติธรรมไทย”, สยามรัฐ
สัปดาห์วิจารณ์ .ปีที่ 6, (6-12 กรกฎาคม 2544). หน้า 13.
- กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ.(2562). ข้อมูลสถิติการดำเนินการคุ้มครองพยานระหว่าง
ปีงบประมาณ 2547-2562, 15 สิงหาคม 2562.
- กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. (2562).เรื่อง การกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่และโครงสร้าง
อัตรากำลังสำนักงานคุ้มครองพยาน, คำสั่งที่ 175/2562, 1 สิงหาคม 2562.
- กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. (2556). บทวิเคราะห์ข้อมูล สถานการณ์ และเชื่อมโยงเพื่อวาง
ทิศทางแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3, (พ.ศ.2557- 2561), กันยายน 2556.
- กมลชัย รัตนสกววงศ์, รองศาสตราจารย์ ดร. (2544).หลักกฎหมายเยอรมัน. โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ
- เข็มชัย ชูติวงศ์. (2543). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ.
มกราคม 2543.
- ข้อมูลความคืบหน้าร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา (ฉบับที่..) พ.ศ. ...., 31
กรกฎาคม 2562
- ชัยชนะ วิบูลย์พันธ์. (2539). “มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม
กระทำโดยผู้มีอิทธิพล”. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์).
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.กรุงเทพฯ
- ดร.ณ โสคติพันธ์. (2525). การบริหารงานกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.วารสารอัยการ. ปีที่ 5,
ฉบับที่ 51 มีนาคม 2525.
- ณรงค์ ใจหาญ. (2546). “สาระสำคัญของพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546”.
วารสารข่าว กฎหมายใหม่รายปักษ์.16 กรกฎาคม 2546
- ประธาน วัฒนวานิชย์, ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ์ และวันชัย รุจนวงศ์.(2548). การพัฒนากฎหมาย
ป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ (ระยะที่ 1)

- ประธาน วัฒนวานิชย์. (2550). “ระบบความยุติธรรมทางอาญา : แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุม
อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม”. *วารสารนิติศาสตร์*.ปีที่ 9, ฉบับที่ 2 2550.
- ประเสริฐ เมฆมณี. (2524). *ตำรวจและกระบวนการยุติธรรม*. กรุงเทพฯ : พิศารพิมพ์
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.
- ประยุทธ์ แก้วภักดี. (2542). “การคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลในคดีอาญา”.
(วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.กรุงเทพฯ
พ.ศ.ท.วันชัย ศรีนวนนัต.(2540). *การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา*, งานวิจัยหลักสูตรผู้บริหาร
กระบวนการยุติธรรมระดับสูง วิทยาลัยการยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลา
การศาลยุติธรรม
- พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546.
- มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล.(2558). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครอง
พยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546. *วารสารวิชาการ
มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย*.ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, กันยายน-ธันวาคม, 2558
- เมทินี ชโลธร.(2545). การปฏิบัติต่อพยานบุคคลในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ .กรุงเทพฯ
- รายงานการเชื่อมโยงใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลทะเบียนกลาง, กรมการปกครอง, 2562.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.
- ระเบียบกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548.
- ระเบียบกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2562.
- ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2551.
- ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการให้ความคุ้มครองพยานที่ เป็นผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกันในคดีอาญา
ในความควบคุมของกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2549.
- ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยการแจ้ง วิธีการที่เจ้าหน้าที่ให้ความคุ้มครอง
แก่พยานและการสิ้นสุดซึ่งการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2549.
- ระเบียบกรมสอบสวนคดีพิเศษว่าด้วยการให้ความคุ้มครองแก่พยานในคดีพิเศษ พ.ศ. 2547.
- ระเบียบสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดว่าด้วยการให้ความคุ้มครอง
แก่พยานในคดียาเสพติด พ.ศ. 2547.

- ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการกำหนดแนวทางปฏิบัติการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2548
- วรรณวิภา เมืองถ้ำ. (2559). มาตรการการคุ้มครองพยานในประเทศไทย: ศึกษากรณีการคุ้มครองพยาน โดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐ. โครงการวิจัย, กองทุนรัตน โกสินทร์สมโภช 200 ปี. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.นนทบุรี
- วันชัย รุจนวงศ์. (พฤศจิกายน 2535).มาตรการคุ้มครองพยานบุคคล. *วารสารอัยการ*. ปีที่ 17. ฉบับที่ 201.
- วีระพงษ์ บุญโยภาส และคณะ.(2547). การบริหารจัดการระบบงานคุ้มครองพยานของสำนักงานคุ้มครองพยาน คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการศึกษาวิจัย,วันอังคารที่ 24 กุมภาพันธ์ 2547 ณ โรงแรมโนโวเทล สยามสแควร์ กรุงเทพมหานคร.
- วีระพงษ์ บุญโยภาส และวิสัย พุกกะเวส.(2551). การคุ้มครองพยานกับการป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมและผู้มีอิทธิพล. รายงานวิจัย. กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม.ปีงบประมาณ 2551.
- พนิดา เสวตสุนทร.(2543). การสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยใช้สื่อภาพและเสียงเชิงปฏิสัมพันธ์. *ดุลพินิจ*, ปีที่ 47, เล่มที่ 1, มกราคม-เมษายน
- ศิระ รัตตานุกุล. (2549).“การคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 เพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ข้อ 24. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต .กรุงเทพฯ
- สุพจน์ สุโรจน์. (2540). การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานยุติธรรมทางอาญา. *วารสารกฎหมายสุโขทัยธรรมมาธิราช* .กรุงเทพฯ. ปีที่ 5 พ.ศ.2540.
- อนง อะนั้นทวารณ.(2544). “*รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย: ศึกษากรณีคุ้มครองพยานในคดีอาญา*”. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ
- Jeffrey R. Kallstrom และ Suranne E. Roc.(2546). “ความผิดฐานขัดขวางความยุติธรรม”, โดย วิมล กิติทัศนาศรัย สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด: กรุงเทพฯ
- John Peter Wilhelm Hilger, Organized Crime/Witness Protection in Germany, in UNAFEI Resource Material Series No. 58, 2001, at 99; Special Investigative Tool to Combat Transnational Organized Crime (TOC), in UNFEI Resource Material Series No. 58, 2001.

John G. Vatentin, Present Issues for Organized Crime : The Australian UNAFEI, Resource
Material Series No. 44, 1993.

The Organized Crime Control Act 1970

United Nations Office On Drugs And Crime, United Nations Convention Against Transnational
Organized crime And The Protocols Thereto, New York, 2004, p 27.

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ – สกุล	นางสาวสิรินพรรณ สุขโยพันธ์
วัน เดือน ปีเกิด	19 พฤษภาคม 2514
สถานที่เกิด	จังหวัดพิษณุโลก
ประวัติการศึกษา	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปี 2545 นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปี 2553 รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสยาม ปี 2554 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยสยาม ปี 2560
สถานที่ทำงาน	- ปลัดอำเภอ ที่ทำการปกครองอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี - หัวหน้ากลุ่มงานคุ้มครองสิทธิ ส่วนการสอบสวนคดีอาญา สำนักงานสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง - หัวหน้ากลุ่มงานสืบสวนสอบสวนคดีอาญา ส่วนการสอบสวนคดีอาญา สำนักงานสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง - นักการข่าวชำนาญการ ส่วนการข่าว สำนักกิจการความมั่นคงภายใน
ตำแหน่งปัจจุบัน	- เจ้าพนักงานปกครองชำนาญการ ศูนย์บริการประชาชน สำนักงานสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
ประวัติการรับราชการ	- ปฏิบัติหน้าที่ด้านการตรวจสอบคุณสมบัติผู้ขออนุญาตตามกฎหมาย อาวุธปืน และคณะทำงานพิจารณาผู้กระทำความผิดตามกฎหมายอาวุธปืน - ปฏิบัติหน้าที่ด้านการสืบสวนสอบสวนผู้กระทำความผิดคดีอาญาทั่วไปคดี เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, คดีข้ามพรมแดน (แอฟริกาใต้, บาหลีเรน, มาเลเซีย - แรงงานทาสในเรือประมง) - ปฏิบัติหน้าที่ด้านการคุ้มครองพยานในคดีอาญา ปฏิบัติหน้าที่ผู้แทน กระทรวงมหาดไทย ในคณะกรรมการพิจารณาการช่วยเหลือผู้เสียหาย และจำเลยในคดีอาญา กระทรวงยุติธรรม - ปฏิบัติหน้าที่ด้านการตรวจสอบและกลั่นกรองคุณสมบัติผู้ประกอบการ เพื่อพิจารณาการออกใบอนุญาตให้ขายทอดตลาดและค้าของเก่า - ปฏิบัติหน้าที่ด้านการตรวจสอบคุณสมบัติผู้ขออนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืน